SİGORTA OYUNLARI

YÖN
HAFTALIK GAZETE

Yıl: 4 - Sayı: 125 20 Ağustos 1965 125 Kuruş

Çöpçü ihracı!.

3/8/1965 tarihli Hürriyet gazetesinde enteresan bir havadis vardı. Münih şehrini 185 Türk çöpçüsü temizliyormuş. Milletçe övünelim! Ama en fazla aklı başına yıllar sonra gelen CHP. müteahhit gazetelerinde hala bar bar bağıran eski DP yöneticileri övünsünler. Memleket iktisadiyatında büyük bir gelişme var diyen Süleyman efendi de övünsün ve bundan sonra seçim gezisine çıktığı vakit herkese «tüten bir baca» yerine «uzun saplı bir sokak süpürgesi» vaadetsin. Bu arada Amerikalı dostlarımızı da unutmıyalım. Şüphesiz en büyük övünme payı onlara aittir. Kısa zamanda yardımları ve sermayeleriyle bizi kalkındırıp çöpçü ihrac eder duruma getirdiler.

Biraz acı gelecek ama bu gidişle değil Almanya'nın, bütün Avrupa ve Amerika'nın sokaklarını temizler duruma gelmemiz çok yakındır. Dış ticaret yoluyla her yıl milyarlarca liralık sermayesi dışarıya kaçırılan, tarım sektöründen vergi alınmayan, yardım adı altında aldığı paranın yarısını biriken faizleri ödemek için geri veren ve sistematik bir şekilde borçlandırılan bir ülke elbette bu durumda olacaktır.

Duvarlara iskelet resmi yapıştırıp, parti kongresi basan ve kendilerine «milliyetçi» adını verenler acaba bu hale düşen bir sosyalist ülke gösterebilirler mi bize? Çin bile yediyüz milyon nüfusuyla böyle haysiyet kırıcı bir duruma düşmedi. Biz ise otuz milyonu geçindirmekten aciziz. Yazıklar olsun bizi bu duruma sokanlara!

Erdem CAN
SBF. öğrencisi

Petrol şirketlerinde yabancı personel

Kâmuran Erdi'ninin yabancı petrol şirketlerindeki ecnebilerin takip ettikleri personel politikası hakkındaki ilginç yazısı, biraz eksiktir.

Bu şirketlerde 10 sene çalışan Sayın Erdini, şunları da yazabilirdi:

1 — Mobil, Shell, ve B.P. tahminen 40 senedir Türkiye'de çalışmaktadırlar. Fakat Türk personele üst kademelerde kolay kolay yer vermezler. Nitekim Kâmuran Erdini'nin çalışmış olduğu Shell'de,

— Umum Müdür
— Piyasalama Müdürü
— Kâhya Müdürü
— Malî İşler Müdürü
— Başmühendis
— Başmuhasip
— Kasadar

hep ecnebidir.

2 — Bu ecnebiler bir veya iki sene için çalışma müsaadesiyle memlekete gelirler, fakat burada 8, 10, 12 sene kalanları vardır.

3 — Shell'de çalışan bu ecnebilerden S. Carey, Churchill'in muhafızlarındandı. İkinci Dünya Savaşında Yunanistan'da istihbarat vazifesi görmüştür. Keza İkinci Dünya Savaşında, Türklerin Almanlara stratejik madde satmalarını önlemek için aylarca Anadolu'da çalışan bir İngiliz, Shell'in Vudstok laboratuarları müdürüdür.

4 — Bu ecnebiler Türkiye'de her türlü saltanat sürerler fakat Sayın Erdini gibi memur sendikası kurmak isteyen memurlarını şirketten atarlar. Nitekim sivrilen memurlardan Ferit Kromer, Haluk Konuk, Süleyman Bursalı ve nihayet Kâmuran Erdini şirketten atılmıştır.

5 — Shell'de Umum Müdürün sekreteri olan hanım İngilizdir. Çünkü bunlar hiç bir Türk kızına itimat etmezler ve bütün gizli evrakı bu İngiliz hanıma yazdırırlar. Bu hanım Türkiye'de çalışma vizesini nasıl alır, hiç akıl almaz..

6 — Almanya, Fransa, İtalya ve hatta Yunanistanda bu petrol şirketlerini bütün personeli (Umum Müdür hariç) o memleketin vatandaşlarıdır. Bizde ise müdürlerin büyük kısmı ecnebidir ve ipler daima ecnebilerin elindedir. Mobil'deki Türk müdürler, birer kukladır.

7 — Bu şirketler Türk memurlarına prim veya ikramiye filân vermezler. Bütün parayı kendileri toparlar.

Daha çok şeyler vardır, lütfen sorunuz da Kâmuran Erdini bunları da kamu oyuna açıklasın.

Ömer SERİNGÖR

Demir karaborsası

Derginizin 119. sayısında bahsi geçen demir karaborsası organize şekilde devam etmektedir.

Bu işle ilgili çevrelerden de edindiğim bilgiye göre:

1 Karabuk Müessesesi 5000 ton malı bir firmaya satmış, akabinde aynı malın talibi ihtiyaç sahiplerinden resmi dairelerden alınmış ihtiyacı tevsik belgesi istenmiştir. Bu durum karşısında fiyatlar fırlamış, muztar durumda olan inşaat sahipleri, bu malları 50 kuruş farkla fabrika kapısında satın almak zorunda kalmışlardır.

2 Karabük Müessesesince hususi haddehanelere verilen çelik kütük miktarı yüzde yirmiye düşürülerek piyasaya mal arzı azalmış ve fırsatı kaçırmayan fabrikatörler fiyatları 150 kuruştan İstanbulda 225.235 kuruşa çıkarmışlardır.

3 Dışarıdan ithali düşünülen çelik kütüklerin ithal müsaadesi Sanayi Bakanlığınca ancak Haziran ayında verilmiştir. Bu malların gelmesi 3 ilâ 6 aya bağlıdır. Bu şu demektir ki, karaborsa devam edecektir.

4 İthal kütüklerinde açık gözlülüğünü gösteren özel teşebbüs suviç yolu ile gelecek olan Bulgar malı çelik kütükün yüksek fiyatını mazur göstermek için, Macaristan ve Rusyadan gelecek çelik kütüklerin fiyatlarını yükseltmek üzere teşebbüslere geçmişler ve kombinezonlar kurmuşlardır. Bu malların fiyatları da 84'den 86 ve 89 dolara arttırılmıştır. Yani Türkiye bu ithalât için fazla para ödeyecektir. (Bulgar malı ithalâtçısı Transtürk grubu şirketlerdir.)

5 Piyasaya gelecek olan suviç Bulgar malının fiyat anlaşması yapmış muayyen firmalara verilerek yüksek fiyatın tutulması hususunda tertipler alındığı söylenmektedir.

6 Geçen yıl gazetelerde 145 kuruşa demir satmak için mütemadi ilânlar veren Metaş İzmir Firması maliyet unsurlarında en ufak bir artma yok iken fiyatını 225 kuruşa çıkarmıştır. (Bu fabrikanın İstanbul satıcısı Bulgar suviçini yapan Transtürk grubudur.)

7 Bütün bu olaylar karşısında resmi makamların davranışları lakaydiden ibarettir.

S. Fehmi

At cambazlığı

27 Mayıs devrimine kadar siyasilerimiz halkı arzu ettikleri gibi avutup uyutabiliyorlardı. Artık düşünürlerimiz ülkemizin karşı karşıya bulunduğu sorunların çözüm şeklini gösterirken sosyal adaletten, emekten, sosyalizmden bahsediyorlar. Halkımız, içinde bulunduğumuz durumu, sebeplerini ve kurtuluş çarelerinin neler olduğunu gün geçtikçe daha açık olarak anlamaya başlamıştır. Oyalama ve avutma siyaseti güden partiler arasında amacını fikir ve doktrinleriyle ifade eden bir parti yer almış bulunuyor. Böylece Türkiyemizde de siyaset palavra san'atı olmaktan çıkıp vatana ve millete yararlı olma san'atı haline gelmektedir. Halkın gözü ve kulağı, sorunlarımıza ekonomik hal çareleri arayanların üzerindedir. Her aklı başında vatandaş, milletimiz için faydalı olanları ortaya koyanlarla lâf kalabalığı içinde saman altından su yürütenleri ayırt etmeğe başlamıştır.

Siyasal anlayışın bu noktaya ulaştığı bir ülkede partilerin seçim propagandasına yurdumuz dâvalarıyla ilgili ekonomik, sosyal konularla çıkmalarını beklerken A.P. yi rozetine kır atı yerleştirmekle işe başlamış görüyoruz.

Bir parti elbette sülük resmini de rozetine koyabilir, at resmini de. Fakat halkın oylarına lâyık olabilmek için halka faydalı olan konuları ortaya koyup bunların üzerinde durmak varken «kır at» isminin ifade ettiği manâya sığınmak, fikir ve doktrin olarak halkın karşısına çıkarabilecek hiçbir değere sahip olamayışın tam ifadesidir.

Artık Türkiyede siyaset alanı siyasilerin fikirlerini ortaya koyduğu ve halk tarafından değerlendirildiği bir pazardır.

Siyaset pazarı at pazarı değildir.

Siyaset pazarını at pazarı sanıp at cambazlığına kalkışanlara, koskoca milleti atla, katırla oyalayıp zaman kaybettirenlere Ankaranın kendilerine uygun semti olan Atpazarını tavsiye ediyoruz. Meslekleri ile orada meşgul olsunlar.

Türk milleti siyaset pazarında at cambazlarını değil, fikir ve doktrinleriyle ortaya çıkabilecek partileri ve siyaset adamlarını görmek istiyor.

A.P.'lilere soruyoruz:

Milletin karşısına fikir sahipleri olarak ne zaman çıkacaksınız?

Yoksa bu milletin hâlâ at cambazlığıyla oyalanabilecek bir kütle olduğunu kanısında mısınız?

Hasan Bayraktar

BASINDAN

ULUS
ADIMIZ ANDIMIZDIR

PEYGAMBERİMİZ DE SOLCUYDU!.

Halk soruyor:

«— Bey sahiden İsmet Paşa solcu mu?»

Geçen gün Karasu'da, Tabii Senatör Ahmet Yıldız'a da aynı sual tevcih edildi. 27 Mayısçı Yıldız hemşehrilerine sağcılık ve solculuğu şöyle izah etti:

«Sağcılık — solculuk deyimleri komünistlikten çok daha önce ortaya atılmıştır.. Bu kelimeler sizleri yanıltmasın..

Fransız parlâmentosunda kontlar, dükler, baronlar derebeyleri ve rahiplerle kralcılar, yani durumundan memnun olup, her hangi bir değişik sistem arzu etmeyen, çıkarlarının, rahatlarının tehlikeye düşmesini istemeyenler Meclisin sağ tarafında otururlardı.

Fransız İhtilâl beyannamesinin felsefe ve amacına inanan Cumhuriyetçiler eşitlik ve kardeşlik isteyen, adalet isteyen, hâkim sınıfların değil halkın refahını düşünenler de sol tarafta yer alırlardı. İşte sağcılık ve solculuk deyimleri bu bölünmeden doğmuştur.

İslâmın başlangıcında Kureyşlilerle Hazreti Muhammed'in taraftarlarının bölünmesi de buna benzer. Kervanların konak yerlerini, puthanelerin yönetimini elinde bulunduranlar yani memleketin gelir imkânlarına sahip olan bu zümre herhangi bir sosyal değişiklik istemiyordu. Hazreti Muhammed'in ortaya attığı fikirleri çıkarlarına uygun bulmayan bu grup sağcı zümreyi teşkil ediyordu.

Zamanına göre en ileri hukuk düzenini getiren, insan haklarını savunan, her türlü sömürücülüğü reddeden ve insanoğlunun eşitliğini özgür yaşamasını savunan İslâmiyet bu zümrenin fikirleriyle taban tabana zıt ve ona karşı idi. O devrin sağcıları Kureyşlilerdi.

Muhammed'in ortaya attığı «Ahkâmın zamanla değişmesi» ilkesini yani «el ahkâmı yetegayyeru bi tegayyürül ezman» fıkıh kaidesini çıkarlarına aykırı buluyorlardı.

Demek ki, «gelenekçi ve tutuculuğu savunanlar, ekonomide liberalizmi savunan sağcılar, Müslümanlığın temel ilkelerine karşı olan ve ancak Kureyşliler gibi düşünen kişilerdir.»

Ahmet Yıldız

Yalnız bunları anlattıkça etrafımızdaki kalabalık artıyor, çember gittikçe daralıyor ve:

«— Ya, gördün mü?.. İşittin mi?..»

Sesleri kulağıma geliyordu.

Tabii Senatöre hemşehrilerinden birisi sordu:

«— Ahmet Bey oğlum, sen sağcı mısın solcu musun?»

«— Ben Kureyşlilerden değilim. Hazreti Muhammedin ümmetindenim...»

Cevabını verdi Yıldız...

Sohbet edilen yerden ayrılırken bir yaşlı köylü söyleniyordu:

«— Vay alçaklar!. Bize ne demişlerdi, neler anlatmışlardı?..»

Gidiyordum döndüm:

«— Baba» dedim. «Şimdi anladın mı bari!»

«— Aklım var oğul» cevabını verdi «Anlamaz mıyım? Anladım tabii...»

Demek ki anlatılınca halk anlıyor.. Mesele anlatmakta. Cesaretle anlatmakta.. Bıkmadan usanmadan detaylarca anlatmakta..

Toprak Reformu ile «komünizmin» bir ilgisi olmadığını, Petrol dâvamızla «Amerikan aleyhtarlığı» Moskof uşaklığının bir alâkası bulunmadığını, Vergi adaletiyle sosyal adaletle «dinsizliğin» birbirinden bambaşka şeyler olduğunu anlatmak lâzım..

Bütün mesele anlatmakta, anlatabilmekte..

Cenap ÇETİNEL

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/6 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış, İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

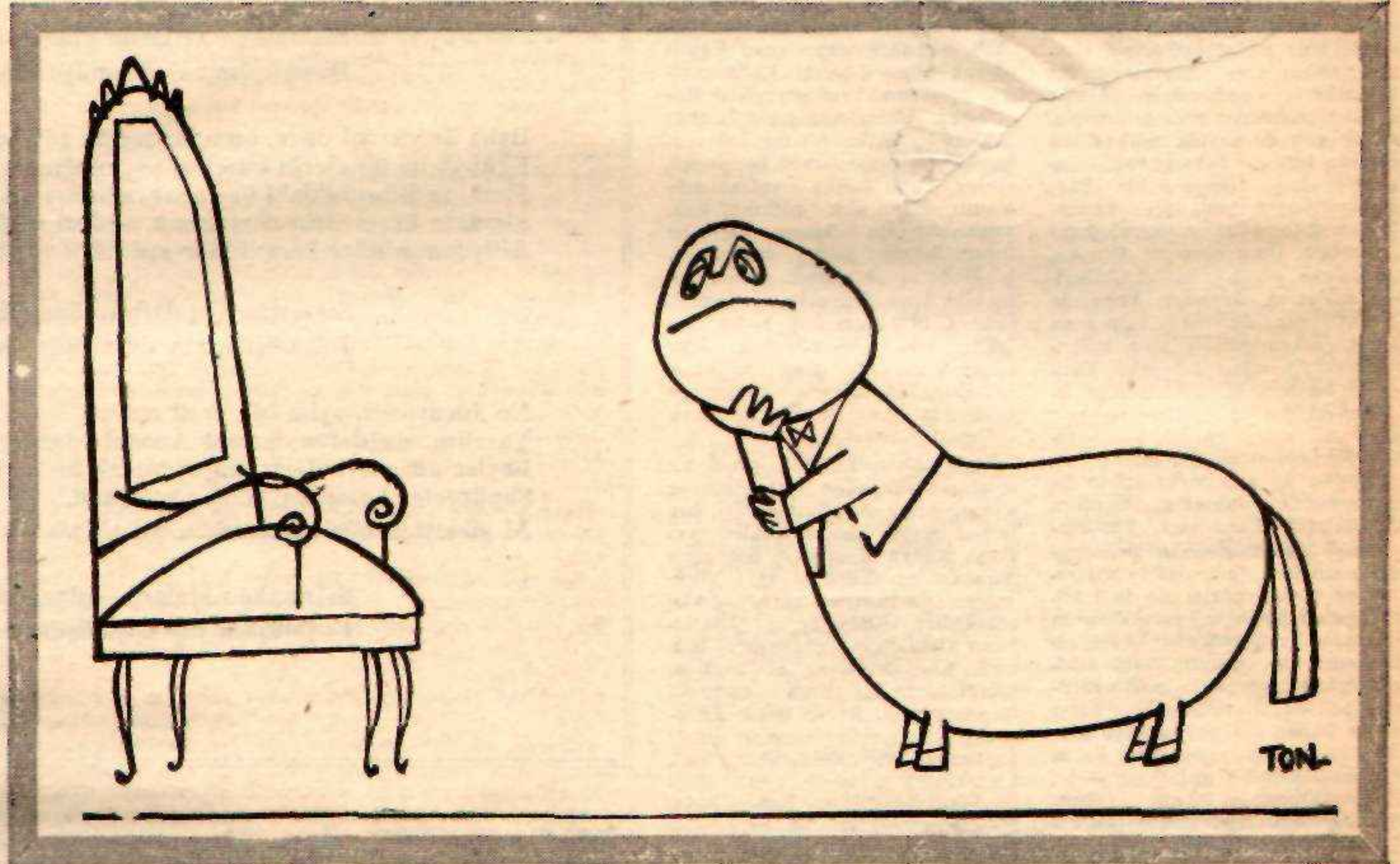
ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

SİGORTA MİLLİLEŞTİRİLMELİDİR!

SERMAYE ISRAFI

Türkiye'de sigortacılık, şimdiye kadar işlenmemiş bir konu olarak kaldı. Bırakınız parti programlarını ve seçim beyannamelerini, üniversitelerde de bu konuda ciddi araştırmalara rastlanmamaktadır. Kalkınma plânında, özel sigorta şirketleri ile ilgili tek kelime yoktur. Halbuki sigorta meselesi, derinlemesine incelemeye muhtaç bir konudur. Biz sâdece ihmâl edilmiş bir meselenin varlığını hatırlatmakla yetineceğiz.

Türkiyede 1964 yılında, 17'si yerli, 19'u yabancı 36 sigorta şirketi 250 milyon liraya yakın direkt prim toplamıştır. Bu miktar, pek yakında 300 milyon lirayı aşacak ve hasar tazminatı ile çeşitli giderler düşüldükten sonra, her yıl 100 - 150 milyon lira yatırılabilir fon bırakacaktır. Bu paradan bugün kalkınma için faydalanılmamaktadır. Yatırılabilir fonlar genellikle, sigorta şirketlerinin kurucuları olan bankaların hisse senetlerini almaya ve mevduatını beslemeye yönelmektedir. Bu paraların milli ekonominin hizmetinde, çok daha yararlı şekilde değerlendirilmesi mümkündür. Üstelik, kurucu banka sallandığı zaman, sigorta şirketlerinin taahhütlerini yerine getiremiyecek duruma düşmesi ihtimali, üzerinde ayrıca durulması gerekli bir mesele hâline gelmiştir.

Sigorta işlerinden yararlanan başka bir grup, acenteler ile prodüktör adı verilen sigorta telâllarıdır. Sigorta primlerini, temsilcisi bulunduğu şirket adına tahsil edip kendi işlerinde kullanan acenteler ve tellâllar türemiştir. Bunun tipik bir örneğini, Güven Sigorta'nın Ankara Acenteliği teşkil etmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu Raporunda [illegible] Ankara Acentesi, Güven Sigorta'ya 5,2 milyon lira [illegible]. Sâdece Güven Sigorta'nın, acente ve prodüktörlerdeki tahsil [illegible] alacakları 16,3 milyon lirayı [illegible]. Demek ki bir takım [illegible] İktisadi Devlet Teşebbüsleri, 1950 - 53 döneminde, 72,4 milyon lira sigorta primini acentelerden geçirmişlerdir. Acente hissesi, yüzde 7,5 - 35 arasındadır.

Bir de kanunen yasak olmasına rağmen sürüp giden risturn rezaleti vardır. Sigorta şirketleri, kârlı müşterilerini kendilerine bağlamak için, yıl sonlarında risturn adı altında bir cins rüşvet verirler. Sigorta yaptıran büyük devlet kurumları ve şirket yöneticileri, normal olarak yılda 40 - 50 bin lirayı bulan bu hediyeyi, isterlerse ceplerine atabilme durumundadırlar.

Bu durum, sigortacılığımızın ne kadar sıhhatsiz ve tehlikeli bir gelişme içinde bulunduğunu göstermektedir.

DÖVİZ İSRAFI

Az sermayeli, çok sayıda sigorta şirketi, sâdece yatırılabilir fonların çarçur edilmesine değil, önemli döviz israfına da yol açmaktadırlar. Şirketler, yüklendikleri rizikonun pek az bir kısmını dahi karşılayabilecek durumda değillerdir. Milli Reasürans Şirketi, kanunen rizikoların ancak yüzde 25'ini üzerine alabilmektedir. Fakat o da, sigortanın kısmî sigortasını, tamamen kendi imkânlarıyla yerine getirecek güçten yoksundur. Bu sebeple, gerek sigorta şirketleri, gerek özel bir şirket olarak kurulan Milli Reasürans, yaptıkları sigortaların önemli bir kısmını, dışarıdaki dev şirketlere devrederler. Sigorta şirketleri, 1955 - 58 döneminde, aldıkları primlerin yüzde 42'sini dışarıya vermişlerdir. Bu dönemde, alınan tazminat ve komisyonlar düşüldükten sonra, 331 milyon lira prim için dışarıya, Milli Reasürans ile birlikte 30 milyon lira net döviz transferi yapılmıştır. Son yıllarda *toplanan prim miktarı* hızla yükseldiğinden, dışarıya giden döviz miktarı da, aynı oranda artmaktadır. Ayrıca yabancı şirketlerin, Türkiyedeki acenteleri eliyle doğrudan doğruya yaptıkları sigortalar, ilk bakışta fazla önemli görülmemekle beraber, hesaba katılmalıdır.

Bir de dış krediler dolayısile kabullenmek zorunda kaldığımız bir sigorta [illegible] vardır. Amerikan kredilerinin belli başlı şartlarından biri, bu kredi ile sağlanan malların Amerikan gemileriyle taşınması, Amerikan şirketlerine sigorta ettirilmesi ve gerekli muamelelerin Amerikan bankalarına yaptırılmasıdır. Bu yüzden alınan kredilerin yüzde 20 ilâ 25'i taşıma, sigorta ve banka işleri için Amerikan şirketlerine hediye edilmektedir.

Sigorta işlerimizin, önemli bir döviz israfına yol açtığı açıktır. Üstelik, sigorta şirketleri, mecburi reasürans kaldırılarak, işlerin tamamen yabancı şirketlere verilmesi için hükümetleri zorlamaktadırlar.

DEVLET YAĞMASI

Sigortacılık da, diğer özel teşebbüs kolları gibi, devlet yağması ile zenginleşmektedir. İktisadi Devlet Teşebbüsleri, sigorta şirketlerinin yemlikleridir. Denizcilik Bankası, Deniz Nakliyat ve Havayolları hariç, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin 1960 - 63 döneminde ödedikleri sigorta primi tutarı 131,3 milyon lira, alınan tazminat ise 21,6 milyon liradır. Şeker Fabrikaları, 23,2 milyon lira prime karşılık 2 milyon lira tazminat elde etmiştir. Demiryolları 15,7 milyon prim karşılığı 2,1 milyon lira *tazminat almıştır. Kamu İktisadi* Teşebbüsleri Karma Komisyonu, bu konuda şu sonuca varmaktadır: «Bu rakamların ifade ettiği mâna, nasıl bir sebeple olursa olsun, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yılda en az yüz milyon liralık yatırım kaynağını sigorta şirketlerine ödedikleri ve memleket dışına satılan riskler nisbetinde bir servetin de döviz olarak harice akmış olduğudur.»

Devlet teşebbüsleri, Yüksek Denetleme Kurulunun ısrarlı tavsiyelerine rağmen, kendi kendilerini sigortaya gereken önemi vermemektedirler. Halbuki *sigorta şirketlerine gitmek yerine,* kendi kendini sigorta etmek, başarılı sonuçlar vermektedir. Nitekim 1961 - 63 döneminde devlet teşebbüsleri, kendi kendilerini sigortaya 124,4 milyon lira ayırmışlardır, gerçekleşen riziko tutarı ise 11 milyon liradır. Bu sâyede, 113 milyon lira bir kaynak sağlanmış, bu *para sigorta şirketlerine hediye edilmekten kurtarılmıştır.*

MİLLİLEŞTİRMEYE GİDİLMESE BİLE..

Görülüyor ki sigortacılığımız da, bankacılığımız gibi hastadır. Şimdiye kadar bu alanda, bir milli reasürans şirketi kurmaktan ve yerli şirketleri geliştirmekten öte bir çaba gösterilmemiştir. Daha önce sigortacılık, tamamen yabancıların elindeydi. Yabancılar, sigorta primlerinin helâl olmadığı yolunda bir de fetva çıkartarak, ancak yabancı şirketlerin sigortacılık yapabilmesini sağlamışlardır. Ancak Cumhuriyetten sonra, yapılan sigortaların bir kısmının mecburi reasüransını öngören bir kanun kabul edilmiş ve özel bir şirket olarak Milli Reasürans kurulmuştur. Kanunun başlıca amacı, «devlete hiç bir fayda temin etmeksizin, ahali ve tüccârın cebinden çıkarak diyarı ecnebiyedeki kumpanya ve sermayedarların kasalarına gitmekte» bulunan dövizleri içeride tutmaktır. Fakat bu yarım bir tedbir olmuştur. Özel teşebbüs zihniyetli ve mahdut imkânlı Milli Reasürans, faydalı işler görmekle beraber, önemli fonların yine de dışarıya akmasını önleyememiş ve içeride sigortacılığın sağlam bir şekilde gelişmesini sağlayamamıştır.

Sigortacılıkta özel teşebbüslüğü terketmek zorunludur. Nitekim ileri bir kapitalist ülke olan Fransa dahi, büyük sigorta şirketlerini millileştirmiş, ufakları tam bir kontrol altına almıştır. Millileştirmenin belli başlı gerekçelerinden biri, kanunda şöyle belirtilmektedir: «Sigortalıların güvenliğini sağlama düşüncesiyle önemli miktarda sermaye birikimine gidilmektedir. Rizikoların karşılanması için bu kadar büyük paralara ihtiyaç yoktur. Önemli miktarda sermayenin kâr amacı güden sigorta şirketlerinin elinde toplanması tehlike arzedebilir... Gerçekte sigorta şirketlerinin ortaklarına ait olmayıp, sigortalıların teminatını teşkil eden bu derece büyük sermayenin, şirketlerin elinde bırakılması normal görülemez. *Biriken fonlar,* sigorta sanayiinden yararlananların malı sayılmalı ve onların tek temsilcisi olan devlete verilmelidir.»

Türkiyede de, yüz milyonlarca lira fonun israfını ve dışarıya döviz gitmesini önlemek, sigortacılığı kalkınma emrinde kullanmak ve 36 zayıf teşebbüs halinde çalışan bu iş kolunun rasyonelleştirilmesini sağlamak için millileştirme, devlet yağmacılığı önlenebildiği ölçüde, zorunludur. Fakat hemen bu yola gidilmese dahi, milli reasürans büyük imkânlı bir devlet teşebbüsü olarak kurulmalı, mecburi reasürans o anı geniş *ölçüde yükseltilerek sigortacılık* yabancı şirketlere bağlılıktan kurtarılmalıdır. Özel şirketler tam bir kontrol altına alınmalı, acentelik işleri en sağlam teminata bağlanmalıdır. İktisadi Devlet Teşebbüsleri, sigorta şirketlerinin yemliği olmaktan kurtarılmalı, iç sigorta geliştirilmelidir. Devlet teşebbüsleri, 13,9 milyar lirayı bulan değerlerinin 9,8 milyar liralık kısmını, lüzumsuz yere şirketlere sigorta ettirmekte ve bu yüzden lüzumsuz yere milyonlarca lira prim ödemektedirler. Kendi kendini sigorta, bu israfı kaldıracaktır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı, bu önemli meseleyi daha fazla zaman kaybetmeden ele almalıdır.

Doğan Avcıoğlu

TÜRK - İŞ'İN KARA LİSTESİ

İşçi düşmanlarını tanıtıyoruz

Türk — İş'in kara listesi açıklanınca ilk akla gelen «Neden bu kadar az?» sorusu oldu. Türk — İş sâdece çok sivri 9 milletvekilini «işçi düşmanı» ilân etmekle yetinmişti. Buna sebep, milletvekillerinin değerlendirilmesinde Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu, Sendikalar Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu gibi doğrudan doğruya işçileri ilgilendiren az sayıda kanunların müzakerelerinde milletvekillerinin davranışlarının esas alınmasıdır. Bu kanunlar, oy endişesiyle, bütün siyasi partilerce desteklenmiş, ancak pek az sayıda milletvekili aleyhte tutum takınmıştır. Faşizmin alkış tutucusu bir Şâdi Pehlivanlıoğlu dahi, işçi kanunlarının hararetle savunuculuğunu yapmıştır. Bu sebepledir ki, kara listeye geçen milletvekillerinin sayısı az olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz üç işçi kanununa karşı açıkça vaziyet alan milletvekillerinin sayısı 7 kişidir. Türk — İş bu listeye, işçilere veya işçi teşekküllerine açıkça hakaret eden iki milletvekilini genel tutumları yüzünden eklemiştir.

Elbette ki milletvekillerinin işçilere karşı tutumunun tesbitinde onların sâdece işçi kanunlarındaki davranışlarının değerlendirilmesiyle yetinilemez. Kalkınma ve sosyal adalet ile ilgili bütün meselelerde, milletvekillerinin davranışları önemlidir. Vergi reformuna, dış ticaretin reorganizasyonuna, petrolün millileştirilmesine, toprak reformuna karşı çıkan milletvekillerinin işçi dostu olmadıkları âşikârdır. Fakat bir ilk deneme olarak Türk — İş, milletvekillerinin büyük çoğunluğunu kapsayacak geniş bir değerlendirmeye gitmeyi erken bulmuştur. Türk — İş'in yayınladığı «Yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri» adlı broşürde, bu husus «Türk — İş, işçi ve toplum aleyhinde çalıştıklarını tesbit ettiği yüzden fazla milletvekilinden ancak, en aşırı hareket etmiş olanlarını, seçtirilmiyecekler listesine aldı. Önümüzdeki devre, bu müsamaha yapılmıyacak ve hatta işçiler aeyhinde çalışan siyasi partiler dahi, işçi aleyhtarı, toplum aleyhtarı ilân edileceklerdir» sözleriyle belirtilmektedir.

Türk — İş'in kara listesine giren milletvekillerinden beşi, Mecliste, işçi teşekküllerine karşı 1400 eczacının savunuculuğunu yapan kimselerdir. Bu kimseler, Türk — İş'in şiddetli mukavemetine rağmen, İşçi Sigortaları Kurumunun yataksız tesislerinde ilaç verilmesini önlemişlerdir. Türk — İş bu yüzden 50 milyon lira işçi parasının, bir kaç yüz eczacıya peşkeş çekildiğini ileri sürmektedir: «Sosyal sigortaların bir işçi çalıştıran bütün iş yerlerini, yaşlılar ile malûlleri ve çalışanların eş ve çocuklarını da kapsadığı zaman ilâç sarfiyatının 200 milyon lirayı bulacağı tahmin edilmektedir. En çok ilâç sarfeden yerler yataksız sağlık tesisleri olduğuna göre, 150 milyon liralık ilâç, anlaşmalı eczahanelerden alınacak demektir. Eğer Kurum, eczahane açmak imkânından mahrum edilmeseydi, 150 milyon liralık ilâcı, toptancı ve imalâtçılardan yüzde 35 ucuza alabilecek ve yılda en az 50 milyon lira kâr edecekti. Bu kâr, işçiler için yeni sağlık tesisleri kurulması yolunda harcanacak ve her yıl biraz daha fazla sayıda işçi tedavi edilme imkânına kavuşacaktı.»

Eczahane sahiplerinin sözcülüğünü yapan bu beş milletvekili CHP'nin Mc Carthy'leri olan Zeyne Gündoğdu ve Ruhi Soyer ile eczacılıkla yakın ilgisi bulunan Ahmet Bilgin (MP), İhsan Önal (AP) ve Naci Güray (AP) dir. Bu sayın milletvekilleri, İşçi Sigortalarının işçilere ilâç vermesini aşırı devletçilik ve hatta komünistlik sayan ateşli nutuklar atmışlardır. Bunlara, İşçi Sigortalarına bizzat ilâç verme hakkının özel teşebbüsçü Menderes zamanında tanındığı hatırlatılınca, işçilikten milyonerliğe yükselmiş Zeynel Gündoğdu, Menderes'i dahi aşırı devletçilikle suçlamıştır!

İki milletvekili de Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu aleyhindeki konuşmaları yüzünden kara listeye geçmişlerdir. Bunlardan biri, yabancı petrol şirketlerinin savunuculuğunu yapan ve toprak reformunun en şiddetli muhaliflerinden olan YTP'li toprak ağası Zeyyat Kocamemidir. İşçi sendikası istemiyen Kocamemi, «Anayasamızın verdiği hakları işçilerimizden alarak, kuvvetli bir sendikacılığa gitmek yerine, daha başka yolları aramamız doğru olur» sözünün kahramanıdır. Bu kanun aleyhine tutum takınan ikinci milletvekili, Mobil'in ekonomik nüfuzu altındaki Türk Petrol'ün sözcüsü, ünlü CHP'li petrolcü Aydın Bolak'tır. «Bolak nerede ise, Anayasanın tanıdığı grev hakkının işçilere tanınmasını söylemeye kalkışmış, grev yasaklarının arttırılmasını istemişti.»

Öteki iki milletvekili, genel tutumları yüzünden kara listeye alınmışlardır. Bunlardan biri, her önüne geleni komünistlikle suçlayan Konya Miletvekili Sait Sina Yücesoy'dur. Türk — İş, Yücesoy'un davranışını şöyle açıklamaktadır: «Konya'da et fiyatlarının alabildiğine yükselmesi üzerine, Konyalı işçiler et boykotu ilân ettiler. Boykotun başarıya ulaşması için, Et ve Balık Kurumunun Konya'da tanzim satışı yapmasını istiyorlardı. Bir sendikacı heyeti Ankara'ya geldi, Konya Milletvekilleri ve Senatörleriyle görüştüler. Bunlardan hemen hepsi, işçilere ilgi gösterdi, haklı olduklarını söyledi. Ancak bir Konya Milletvekili, Sait Sina Yücesoy adındaki, kendisine durumu anlatan işçilere şunları söyledi: (İşçiler, dar gelirliler de et yemeyiversinler.. Size ne? Siz böyle şeyleri ne bilirsiniz? Amele, maaşını alıp otursun.)

İşçiler Konya'ya dönüşlerinde et boykotu ile ilgili bir miting düzenlediler, mitingde bu milletvekili de protesto edildi.

Ve ondan sonra Sait Sina Yücesoy, içinde işçiler aleyhinde beslediği kini açığa vurdu ve şöyle dedi: (Avrupada et pahalıdır Dar gelirliler, koyun eti yemezler. Ben bunu demek istedim. Avrupada işçiler at eti, köpek eti, kedi eti, domuz eti yerler.)

Bu düşüncede bir milletvekilini liste dışı bırakmak elbette imkânsızdı.

Kara listenin dokuzuncu adamı, dış ticareti devletleştirelim diyen milletvekillerini komünistlikle suçlayan ve Komünizmle Mücadele Derneğine Bütçeden 100 bin lira verdirten CHP'li bankacı Ali Şakir Ağaoğlu'dur. Ağaoğlu, Meclis kürsüsünden, Türk — İş'in bazı milletvekillerini seçtirmemeye kalkışmasını suç saymış ve en yüksek işçi teşekkülüne hakaretler yağdırmıştır. Tam bir komprador temsilcisi olan Trabzon Milletvekili, bu tutumu ile kara listeye geçmiştir.

Türk — İş, şimdi, «Parti teşkilâtlarından, yoklamalarda bu adaylara oy vermemelerini, toplumun menfaatleri, yurt çıkarları bakımından» istemektedir. «Eğer parti teşkilâtları, bu adaylara oy verip listelerine alırlarsa, işçiler, bu şahısların bulundukları listelere oy vermiyeceklerdir.»

KARA LİSTEDEN BEKLENENLER

Türk — İş'in kara listesi bazı toplumcu çevreler tarafından yadırgandı. Kara listenin yararsız olduğu, işçi teşekküllerinin ancak kendi siyasi partilerinin etrafında toplanmak şartıyla iktidar etkileyebileceği ileri sürüldü. Bu görüş, prensip itibariyle doğrudur. Ne var ki TİP de dahil, çeşitli siyasi partilere mensup sendikacıları toplayan Türk — İş, henüz herhangi bir siyasi parti lehine tutum alabilecek durumda değildir. Böyle bir davranış, bugünkü şartlar altında Türk — İş'in parçalanmasına yol açabilecektir. Nitekim açıkça desteklenmek şartıyla işçiler yararına geniş tedbirler alacağını söyleyen büyük bir siyasi partiye yetkililerin cevabı, «Türk — İş'i parçalamak mı istiyorsunuz?» olmuştur. Esasen parlmanter rejimde, sendikalar, kendi partileri iktidarda dahi olsa, işverenler güçlü bir baskı grubu olarak iktidarı etkileyebilecek durumda bulundukları müddetçe, iktidarı çeşitli yollardan baskı altında tutmak zorundadırlar. Ancak işçi baskısı, parlmanter sistemi az çok bir dengeye kavuşturur. İngiltere'de İşçi Partisi iktidardadır, fakat sendikalar güçlü bir baskı grubu olarak, yine de zaman zaman iktidarın karşısına dikilmek durumundadır. Hele bugünkü şartlar içinde, Türk İşçi Hareketi, işçi düşmanı milletvekillerini teşhir etmek, çeşitli kanunların işçi yararına çıkması için parlamento kulislerinde çaba göstermek zorundadır.

ALMANYA'DA ÇÖPÇÜLERİMİZ

Gün ışır ışımaz alın yazımız parlar,
Ne alın yazısı, el yazısı be.
Sökemeyiz ki, biz ilkokul aydınlığı bile gösterilmeyenler,
Biz, pis yöneticilerin mutsuz kişileri.
Süpürürüz, yaban ellerinin sokaklarını pis el, pis yürek.

Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Daha üç yüz yıl önce, omuzlarımızda gök yarısı bayraklar,
Eğilirdi bu ülkelerin burçları uygarlığımıza.
Şimdi ta Bünyan'daki üç çocuk, ağızları açlıkla büyümüş,
Şimdi ta Ereğli'deki dört çocuk, gözleri açlıkla iri iri.
Alır, karanlıklar karanlıklar ardından gönderdiğim kara lokmasını.

Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Ne duruyoruz, aylık bin yeşil mark,
Varalım, dağılalım, kartal Anadolu'dan yeryüzüne.
Beyler altın uykularından uyanmak üzere, hadi yollarını temizleyelim.
Süpürgeler kocaman, çöpler kocaman,
Al güneşten bile utanmadan, pis el, pis yürek.

Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Başbakan Ürgüplü, Sovyetler Birliği Başbakanı Kosigin ile Başarı ile sonuçlanan gezi

Sovyet Kredileri

Başbakanın turistik denen gezisi, Le Monde gazetesinin de bildirdiği üzere, başarılı oldu. Sovyetler, Türk Başbakanına, Batılıların esirgediği büyük bir ilgi gösterdiler. Siyasi alanda yeni bir gelişme sağlanmamakla beraber, ekonomik alanda önemli adımlar atıldı. Geçen sayımızdaki «Demagojiye paydos» başlıklı yazımızda belirttiğimiz üzere, Sovyet kredileri almak hususunda anlaşmaya varıldı. Sovyetler, memleketimizde rafineriler ve çeşitli fabrikalar kurulması için, Batı kredilerine nazaran çok daha uygun şartlarla krediler sağlayacaklardır 15 yıl vâdeli kredilere tesisler kurulduktan sonra başlamak üzere, çok düşük faiz ödenecektir. Taksitler, dövizle değil, tarım ürünleri ile karşılanacaktır. Türkiye bu sayede kapitalist ülkelere satamadığı tarım malları için garantili bir pazar bulmaktadır. Sovyetler kredileri, her bakımdan Türkiyenin yararınadır. Yalnız Sovyetlerle ilişkilerin geliştirilmesinden memnun olmıyanlar vardır: Sam Amca, Türkiyenin en ufak bağımsız davranışına karşıdır ve Amerikadan fazla Amerikancılar iktidardadır. Bu durum, ekonomik ilişkilerin gelişmesini güçleştirse de önleyemiyecektir.

Petrol fiyatları ve C.I.A.

Gölcük'te düzenlenen tartışmalı konferansta, Prof. Dr Muammer Aksoy birçok yüksek rütbeli subayın önünde, önemli bir açıklama yaptı: Petrol şirketleri, yüzde 20 indirimi kabul etmek üzereydiler, fakat C.I.A onlara Hükûmetin düşeceğini bilirdi. Yabancı şirketler bunun üzerine indirimi «kendilerine yardımcı olmıyan ve onlarca sevilmeyen bir hükûmet zamanında değil, yabancı sermayenin koruyucusu yeni hükûmet zamanında yapmaya karar verdiler.»

Hükûmetin düşeceğini, belki de işin içinde parmağı olduğu için çok iyi bilen C.I.A hakkındaki bu açıklamayı, YÖN'de evvelce yayınladığımız Shell Personel

[illegible] Müdürü Faruk Kardam'ın İnönü Hükümetinin değişmesinden hemen sonra yaptığı konuşmaya bağlamak gerekir. Shel'in temsilcisi şöyle demekteydi: «Biliyorum arkadaşlar, ne sormak istediğinizi: TPAO yola getirilemez mi? Milletlerarası sermayenin haklı menfaatleri savunulamaz mı?» Elbette ki savunulur. Ve bunun çeşitli yolları vardır. [illegible] Ve bu [illegible] kuvveti [illegible] açar ve [illegible] Hükümetlerce des[illegible] yüzde 98'i [illegible] TPAO'nun dâva [illegible] doğru yola getirmek, hü[illegible] temin etmekle [illegible] Türkiyede istik[illegible] hükümetler teessüs etme[illegible] ve bu hükümetlerin deste[illegible] inanılmadıkça, hiç bir [illegible] bulunmıyacağız. Şu[illegible] memnuniyetle söyliyeyim ki [illegible] yeni hükümetin [illegible] ve bazı basının hâtalı [illegible] gördüğünü görmekle art[illegible] bulunuyor.»

Şimdi yabancı şirketler, kamu [illegible] baskısı altında bunalan [illegible] iktidara, ufak bir seçim he[illegible] vermeye hazır görülmek[illegible]

Prof. Dr. Muammer Aksoy
«C.I.A.'nın parmağı var»

[illegible] Petrol fiyatları esasen [illegible] indirilmiştir. [illegible] yüzde 7,5 o[illegible] [illegible] Farük Kardam'ın da belirtti[illegible] TPAO'yu düze getirmek[illegible] TPAO'nun dinamik yöneticileri değiştirilmeli, yabancı şirket uyduları iş başına getirilmelidir. Yabancı şirketler, bu ümitlerle ufak bir indirime herhalde yanaşacaklardır. Ne gariptir ki, indirim, dünya serbest fiyatlarının ucuzluğu iddialarını «mesnetsizdir» diye resmen inkâr eden bir bakanın görev devresinde yapılacaktır. Muammer Aksoy, Gölcük konferansında bu durumu da şöyle belirtmiştir: «İndirim, aslında gerek yabancı şirketler, gerek bakan için bir darbe teşkil eder. İndirim, yabancı şirketlerin, yıllardır kazık fiyata petrol sattığının ispatıdır. İndiremeyiz, dediler, demek ki indirilebilirmiş. Bir fabrikanın döviz ihtiyacı 5 milyon dolar civarındadır. Yüzde 35 indirim yılda 4 fabrika demektir. Her yüzde 10 indirim, bir fabrikadır. Yıllardır bu fabrikalar denize atılmış, daha doğrusu Amerikan şirketlerine hibe edilmiştir. İndirimin gerçekleştirilmesi, bakan için açıkça bir hezimettir. YÖN'de örneklerini verdik. Bakan Meclisteki Bütçe ko-

→

KÖKÜ DIŞARIDA BİR DERNEK

Türkiyede «Komünizmle Mücadele Derneği» son aylardaki faaliyetiyle birdenbire ön plâna çıktı. Yalnız hükûmet içinde değil, Cumhurbaşkanı katında bir problem olarak Türk ve dünya kamuoyunun dikkatini çekti. İsmet Paşa bu meseleyi önemle Parlâmentoya getirmek zorunda kaldı. Bir dernek olarak değil, Türkiyenin iç ve dış politikasında büyük etkileri olan geniş bir teşkilât olarak çalışan bu kuruluşun şu nitelikleri ortaya çıkmıştı;

1 *Komünizmle Mücadele Derneğinin Fahri Başkanı Cumhurbaşkanı* Cemal Gürsel idi. Böylece dernek bütün eylemlerinde Cumhurbaşkanı himayesinde görünüyordu.

2 Komünizmle Mücadele Derneği Devlet Bütçesinden yardım görüyor ve böylece Cumhurbaşkanlığı katında başlıyor görünen himaye hükûmet katında devam ediyordu.

3 Komünizmle Mücadele Derneği Adalet Partisiyle sıkı fıkı ilişkiler içindeydi. Ve âdeta bu partinin emrinde ve yanında bir vaktin Vatan Cephesi ocakları gibi çalışıyordu.

4 Komünizmle Mücadele Derneği her türlü reformun karşısında idi. Ve her yanda toprak ağaları ve ağaların teşekkülleri tarafından destekleniyordu. Bu arada Türkiye'de yapılacak toprak reformunun baş düşmanı bir teşekkül olan Türkiye Çiftçi Teşekkülleri Federasyonunun bazı ağaları bu derneği paraca destekliyorlardı.

olayların gelişmesi, birbiri içine geçmiş bu halkaların çözülmesine yol açtı. Adalet Partisi ile Komünizmle Mücadele Derneğinin ve Türkiye Çiftçi Teşekkülleri Federasyonunun içli dışlı hâli Bursa olaylarından sonra bir kat daha ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Gürsel derneğin fahri başkanlığından ayrılarak sıfatına ve mevkiine yakışanı yerine getirdi. Vatandaş gözünde artık Komünizmle Mücadele Derneği Cumhurbaşkanının makbul saymadığı bir kurum haline düşüyordu. Gürsel'in istifası için İsmet Paşa'nın bir mehil verdiğini herkes biliyordu. Ve bu istifa olmasaydı Komünizmle Mücadele Derneği'nin sorumunu Cumhurbaşkanının paylaşması gibi garip bir durum ortaya çıkacaktı.

Ve herkes biliyordu ki Bursa olaylarından başlayarak memleketin çeşitli yerlerindeki Anayasa dışı zorbalıklar Komünizmle Mücadele Derneğinin marifetidir.

Ve herkes biliyordu ki bu marifetlerin hücum işaretini Amerikan firması komisyoncusu Süleyman Demirel Karadeniz gezisinde vermiştir.

Ve herkes biliyordu ki Komünizmle Mücadele Derneği seçimlerde AP'nin kazanması için yabancı petrol kumpanyalarıyla birlikte siyasi faaliyet gösterecek ve Adalet Partisinin şubeleri gibi çalışmaya devam edecektir.

★

Ve herkesin ve en başta Türk gençliğinin çok iyi bilmesi gereken bir başka nokta vardır:

Komünizmle Mücadele Dernekleri kökü dışarıda Amerikan icadı *bir kuruluştur. Bu kuruluşların gerçek amacı komünizmle* mücadele değil, memleketin Amerikaya satılmasını kolaylaştıracak bir ortamı yaratmaktır.

Ve herkesin ve en başta Türk gençliğinin bilmesi gerekir ki Komünizmle Mücadele Derneği Türkiyedeki milli uyanışı durdurmak için Amerikalıların ortaya çıkarttıkları ve destekledikleri bir organdır.

Bu organın baş teşvikçisi, Türkiyedeki Amerikan başkomisyoncusudur.

Memleketin milli kaynaklarını yabancılara satıp komisyon almaktan başka derdi olmıyan Aemrikan başkomisyoncusu işareti vermekte, ve dernek mensupları bu işarete bakarak Türkiyenin her yanında harekete geçmekte, parti toplantısı basmakta, tiyatrolara hücum etmekte, sinemalarda hâdise çıkartmakta, adam *dövmek*, çene *kırmak, cam* çerçeve *indirmek, zorbalığın* ve çapulculuğun envaı ile efendilerini memnun etmeye çalışmaktadır.

Bütün bu zorbalık, çapulculuk ve yıldırma hareketleri siyasi iktidarı elinde tutan siyasi parti tarafından himaye görmektedir.

Bütün bu zorbalık, çapulculuk ve yıldırma hareketleri Amerikadan alınan talimat gereğince sahneye konulmaktadır.

Şimdi bu söylediklerimizi ispatlamak için, *Komünizmle Mü*cadele Derneğini destekleyen ağaların kurumu olan Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu tarafından yayınlanan bir broşürü gözden geçirelim. Bu broşür, Komünizmle Mücadele Derneklerinin Amerikadan [illegible] kökü dışarıda bir dernek olduğunu açık ve seçik ortaya koymaktadır.

Broşürün adı «Hür İnsanlar Uyanınız» dır.

Bu broşürde denmektedir ki:

«Komünizmin şerrinden kurtulmak için formül tektir.

Ona kendi usulleriyle, yani kuvvetle, saldırarak, suratına tükürerek, yumruğu tepesinden eksiltmeyerek ve onu böylece namuslu insanlardan ayırıp kızıl lekeli suratıyla yalnız ve ortada bırakmaktır.»

Türkiye gibi komünizmi kanun yollarıyla yasaklamış bir ül*kede komünizmle mücadeleyi saldırarak, yumrukla, tecavüzle yü*rütmek metodunu tavsiye eden bu broşür Amerikancadan tercüme edilmiştir.

Bu broşürün tavsiyelerini MIT. yetkilileri ve savcılarımız dikkatle okumalıdırlar. O zaman Komünizmle Mücadele Derneğinin Türkiyenin uyanışını durdurmak için Amerikan efendilerinin verdiği talimat üzerine hücuma geçtikleri daha da iyi anlaşılacaktır. *Devam ediyoruz:*

1 **Diyor ki Amerikan talimatı:**

«Hürriyeti seven vatandaşlar aşağıda göstereceğimiz yolları takip ederek komünizmle mücadele edebilirler:

Komünistlerin teşkilâtlanma metodları ve plânlanmış terör ve şiddet gösterileri hakkında kamu oyunu aydınlatacak eğitim yapan teşekküller, bütün kuvvet ve imkânlarla desteklenmelidir. Amerikan avukatlarının önayak olduğu teşebbüsle kurulan Amerikan Barolar Birliğinin bünyesinde antikomünist eğitim yapan büyük bir teşkilât vardır. Çeşitli mahallî barolar, fakülteler, ticaret odaları da mühim fonlarla mücadeleye katılmışlardır. (American Bar Association's Standing Committee on Eudcation Against Communism, 1155 E. 60 Street Chicago III. U.S.A.)

(Not: Görülüyor ki derhal temasa geçilmesi için adres de veriliyor).

2 **Diyor ki Amerikan talimatı:**

«Komünistlerin ve bunların gizli adamlarının maskelerini düşürecek ve siyasi biçimde mücadele edebilecek durumda olan tecrübeli kişiler veya bu mücadele için ortaya atılmış teşekküller ile daima temas halinde bulunmalı, bunlara MADDETEN ve mânen destek olmalı ve bunlardan daima tavsiye istenmelidir.

(Not: Görülüyor ki broşürde tavsiye edilen açıkça şudur; Amerika'dan para isteyiniz ve talimat alınız.)

3 **Diyor ki Amerikan talimatı:**

«Komünistler, Lenin'in emretmiş olduğu sosyal sınıf mücadelesi ve millet içinde kargaşalık meydana getirmek için yalnız boş vakitlerini değil, fakat bütün hayatlarını dahi bu amaca tahsis *etmiş durumdadırlar. Bunlara karşı mücadele edecek amatör*ler çabuk öğrenmek zorundadırlar. Birleşik Amerika'da aşağıda isim ve adresleri yazılı teşekküller, tecrübelerinde [illegible]de edilecek sonuçlara dayanarak daima tavsiyelerde bulunacak durumdadırlar.

Instute for free Labor Developement, 1925 K. Street N. W. Washington D.C. (20006), National Strategy Information Center, *121 E. 71 Street New York N.Y. (10021), Information Council of* Americas (I.N.C.A.) Gravier Street, New Orleans IA (70130).

(Not: Görülüyor ki broşürde kökü dışarıda dernek kuracaklara dışardaki köklerin açık adresleri verilmektedir.)

4 **Diyor ki Amerikan talimatı:**

«Kızıl ajanlar nerelerde MUVAZAA PARTİLERİ veya birlikler kurarlar veya mevcutlara sızdıklarını yukarda izah ettiğimiz tezahürler göstermek suretiyle *belli ederlerse*, vatandaşlar O MAHALDE ÖZEL MUKABİL TAARRUZ GRUPLARI kurmalıdırlar. Kızıllar daha gösteriye geçmeden bunlar harekete geçmeli ve kızıllar daha tahriplerini yapamadan TAHRİP EDİLMELİDİRLER.

Uyanık durur ve HÜKUMET KUVVETLERİ İLE DEVAMLI TEMAS HALİNDE bulunursak, sosyal bünyeyi tahrip edici kimseleri teker teker yakalayıp tecrit etmek mümkün olacaktır. Hükûmet kuvvetleri de komünizmin çok büyük tehlikesi hakkında gereken bilgi ve kanaate sahip olmalı ve bu mevzu ile ilgili her müracaata büyük önem vererek tetkik etmeli ve mücadele yapanları SAĞCI AŞIRILAR FARZETMEK GAFLETİNDE bulunmamalıdırlar.

Amerika uzun süre bu gafleti göstermiş ve Mc Carthy gibi antikomünist kişiler istihza konusu edilmiş ve ikazlariyle alay edilmiştir. Bugün ne kadar aldanıldığı anlaşılmaktadır.

(Not: Görülüyor ki Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği bu tavsiyeye tamamen uymuş, komandolar kurmuş, polisle ve resmi makamlarla işbirliği arıyarak komünist saydığı teşekküllere hücuma geçmiştir. Bak: Yön — Bursa olayları).

★

Sözde komünizmle mücadele, kökü dışarıda bu talimata göre yürütülmektedir. Aslında maksat, komünizmle mücadele değildir. Türkiyede komünizm kanunla yasaklanmıştır. Bu konuda devletin adaleti yargıçlarıyla, savcılarıyla, emniyet memurlarıyla vazife görmektedir

Ama bunun dışında ve kökü dışarıda bir teşkilât, komünizmi bahane ederek halkın uyanışını sağlıyan partilere, kurumlara, tiyatro eserlerine, sinema filmlerine karşı eli sopalı ve taşlı çapulcuların tecavüzlerini hazırlamaktadır.

İsmet Paşanın SS grupları dediği, işte talimatı ve parayı A*merikadan alan bu teşkilâtın tutulmuş adamlarıdır.*

Amerika, az gelişmiş ülkelerde böyle SS teşkilâtı kurdurmakta ve sonra onları talimat üzerine kanun dışı hücumlara hazırlamaktadır.

Hükûmetin içindeki Amerikan Başkomisyoncuları da gene bu talimat üzre çalışarak SS teşkilâtını desteklemektedir.

Açıkça görülmektedir ki Amerikan talimatını Türkiyeye gön*derenler Mc Carthy'cidirler. Bu Mc Carthy'ciliği talimatta* açıkça söylemektedirler. Bu talimatı tercüme edip, basıp, dağıtan Türkiye Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu da açıkça Mc Carthy'cilik mesleğini benimsemektedir. **Ve kökü dışarıda talimatı benimseyen Komünizmle Mücadele Derneği, Mc Carthy'cilik mesleğinin hazır kuvveti olarak Anayasa dışı tecavüzlerini sürdürmekte, kanun, nizam, Anayasa dışına düşmektedir.**

***Türk gençliğinin bu oyunları* pek *iyi tanıması ve bilmesi ge*rekir. Sağlam kuvvetlerin bu kökü dışarıda talimata karşı uyanık bulunması gerekir. Türk halkının kökü dışarıda teşekküllerin aldatmacasına düşmemesi gerekir.**

Şimdi bazı saf kişiler:

— Peki ama bu broşür komünizmle mücadeleyi tavsiye ediyor, diyebilir.

***Bu bir aldatmacadır. Türkiyede Komünizmle Mücadele Der*neklerinin komünizmle mücadele etmediği, ve Türk halkının uyanışını sağlıyan her reform davranışının karşısına çıktığı, fikir özgürlüğünü çiğnediği nice tecrübeyle ortadadır.**

Komünizmle Mücadele Derneği Türkiye'de Atatürkçülüğe, yeniliğe, sosyal reformlara karşı durmak için çırpınmaktadır. Emperyalistlerin maşası olarak iş görmekte, İşçi Partisinin gelişmesini önlemek için çırpınmakta, petrolün millîleştirilmesini istiyenlere hücum etmekte, madenlerimizi yabancılara peşkeş çekenlerin hizmetine koşmakta, 27 Mayıs düşmanlarının emrinde çalışmaktadır.

Bu derneğin dışardaki kökü de aynı biçimdedir. Amerikadan Türkiyeye uzanan para ve talimat, komünizmle mücadele adı altında az gelişmiş ülkeler halkının uyanışını durdurmağa çalışmaktadır.

Çünkü bunlar düşüncelerinde samimi olsalar komünizmle mücadeleyi önce İngilterede, Fransada, Belçikada, İtalyada sürdürürler.

Bu memleketlerde komünizm serbesttir. Partileri vardır. Örgütlenmişlerdir. Anayasa teminatı altındadırlar.

Bu memleketlerde komünizmle mücadele etmiyen Amerikanın ve öteki kapitalistlerin Türkiye gibi komünizmin yasak olduğu bir ülkede komünizmle mücadeleye kalkışması arka fikrinin çok başka olduğunu göstermiye yeter.

***Amerika, komünizmle mücadele maskesi altında kukla siya*si iktidarları destekliyerek emperyalizmini ve sömürgenliğini sürdürmek yolunu tutmuştur.**

Bu politikasını yürütmek için de satılmışları, ağaları, tefecileri, kompradorları tutar, besler... Talimatı üzerine kurulmuş derneklerine para ve öğüt vererek milli uyanışı baltalar.

Türk genci! Türk halkı; Kökü dışarıda derneklerin SS kıt'alarına karşı uyanık ol!. *Bu Anayasa dışı çapulculuk, senin milli ba*ğımsızlığına ve Anayasana karşı sabotajdır.

İlhan Selçuk

nuşmasında yüzde 35 indirimin hiç bir objektif mesnede dayanmadığını söylemiştir. Ona sadece bir yıllık mübayaa için yüzde 22 indirim yapan yabancı firmalar, isim ve adresleriyle bildirilmişti. Bakan bunu bile gizlemedi. Bu ters tutumu Feyzioğlu belirtti. Petrol şirketleri ile indirim için müzakereye girişileceği sırada bir bakanın fiyatlar indirilemez diye konuşmasının vehametini bakana anlattı. Bu sebeplerdir ki, kamu oyunun şiddetli baskısı altında gerçekleştirilecek olan indirim, bakanın nasıl bir gaflet içinde bulunduğunu ortaya koyacaktır.»

Toprak ağalarının faşist yayınları

Büyük toprak ağalarının toplandıkları Türkiye Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu, bir kısmı suç teşkil eden faşist yayınlarını bir kitapta topladı. Genel Kurmay Başkanına atfen bir gazetede yayınlanan, fakat yetkililerce kesinlikle tekzip edilen bir genelge, Sayın Orgeneral Sunay'ın ve Ordu'nun toprak ağalarından yana olduğu intibaını yaratmak için, kitabın önsözüne konmuştur. Önsözde şöyle denilmektedir: «Genel Kurmay Başkanımız Orgeneral Sayın Cevdet Sunay'ın şanlı ordumuza gönderdiği son genelge, bu broşürün yayınlanmasında bize ilham kaynağı olmuştur. Sayın Sunay bu genelgesinde (Son zamanlarda Türkiye'de aşırı sağ sol cerevanlar dikkati çekecek kadar artmıştır. Aşırı solcular, sosyalist hüviyeti altında bir çok kuruluşlara *sızmak isteyeceklerdir*.

Silâhlı Kuvvetler mensuplarının Türkiye'de kanun dışı ilân edilen komünizm faaliyetleriyle lâik Türkiye'de şeriata dayanan bir devlet kurmak isteyen aşırı sağ grubun faaliyeti dışında kalmaları memleketimiz menfaatleri bakımından çok mühimdir) demektedir.

Genel Kurmay Başkanımızın bu çok yerinde ikazını, çiftçi kardeşlerimiz adına şükrânla karşılarız... Allah büyük milletimizi korusun.»

Allah, toprak ağalığı düzenini sürdürmek için, en nazik konulardaki tekzip edilmiş haberleri dahi istismar konusu yapan bu kimselerden büyük milletimizi gerçekten korusun.

Toprak Ağaları Federasyonunun yayınları, tamamen Amerikan kaynaklarından aktarma. Ağalar da tıpkı bizim komprador lar gibi aşırı Amerikancı. Ağalar, Amerikan yayınlarına dayanarak, toprak reformu isteyen herkesi komünistlikle suçlamaktadırlar. Onlara göre, «Doktriner tesirlerle, ve mülkiyet düşmanlığını beslemek ve büyük arazi sahiplerine karşı duyulan haset hislerini körüklemek suretiyle yapılmaya zorlanan ve sistematik toprak parçalanması esasına dayanan reformlar, gerek bunları yapan memleket, gerek toprak verilenler için, daima felâketli sonuçlar meydana getirmiş ve bunları tatbik eden memleketlerin komünizme kaymalarına sebep olmuştur... Komünistler, köylülerin hasetlerini kışkırtmakta ve onlara realize edilemiyecek vaadlerde bulunmaktadırlar. Buna rağmen, köylüler bu vaadlere kanmaktadırlar..»

Toprak ağalarının, Güney Amerikayı örnek göstererek, kendi deyimleriyle savundukları toprak düzeni şudur:

«Lâtin Amerika'daki büyük arazi mülkleri, Hasienda denilen uçsuz bucaksız ve üzerinde ekseriyetle modern tesisatı olmıyan arazilerdir... Bunlar, ekseriyetle Amerika fâtihlerine kralların hediyesi olarak üzerlerindeki kızılderilerle birlikte verilmiştir. Bunlar verildikleri zaman nasıl işletiliyorlarsa, yine pek çoklarında, hiç bir ilerleme yapılmadan bugüne akdar aynı iptidai ziraat tatbik edilmeye devam etmiştir.»

Güvenlik Konseyinde Kıbrıs meselesi görüşülürken
Kendimizi aldatmıyalım

Güvenlik Konseyinden sonra

Menderes dönemi alışkanlıklarını sürdüren iktidarın A.P. kanadı, Güvenlik Konseyi kararını bir zafer olarak göstermeye kalkıştı. Aslında güvenlik konseyi kararı bir platonik «uslu durun» demekten ibaret kalmaktadır. Bunun en büyük delili, Güvenlik Konseyinde Makarios, Ada'da gerginliği arttıran bir karar almakla suçlanırken, Kıbrıs'ta *Türklerin iktidara iştiraklerini* kaldıran son Anayasa değişikliğine göre, Meclis Başkanı seçilmekteydi. Clerides, tekrar Meclis Başkanlığına geldi. Meclis Başkan vekilinin Türk olması gerekirken, seçim yapılmadı. Yâni Makarios, Anayasanın yeni hükümlerini uygulamaya başladı. Hem de Güvenlik Konseyi toplantısı sırasında! Esasen Güvenlik Konseyinde de Anayasa değişikliğine «hükümran bir devletin iç işleri olduğu için» karışılamıyacağı belirtilmiştir. Fransız delegesi şöyle demiştir: «Lefkoşe otoritelerinin ileri sürdükleri gerçekler hakkında bir hüküm vermeye hiç bir şekilde hakkımız yoktur. Zira bunu yaparsak, hükümran bir devletin iç işlerine karışmış oluruz.» «Güvenlik Konseyi, bu düşünceye uygun hareket etmiş ve Makarios'un son oldu bittisini kabullenmiştir. Zaferden bahsetmek için gerçekten sorumsuz olmak gerektir. Şimdi mesele, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülecek ve Makarios, bağlantısız ülkelerle dostluğuna dayanarak «self-determination» ilkesini kabul ettirmeye çalışacaktır. «Bandoeng prensiplerini bilmem» diyen kimselerin Başbakan Yardımcılığı yaptığı bir ekip ise, Makarios'un karşısında ter dökecektir.

Potas karaborsası

Türkiye Ziraat Odaları Genel Sekreteri Ramazan Tekeli, geçenlerde Başbakan ile Ticaret ve Tarım Bakanlarına şu yazıyı gönderdi:

«Ege Bölgesi Ziraat odalarının yazı, telgraf ve telfonla yaptıkları müracatlarda potasanın karaborsaya intikal ettirildiği, bir kaç gün içinde fiatın bir varil için 120 liradan 170 liraya yükseltildiği, buna rağmen de pek kıt bulunduğu bildirilmekte, sebep olarak da her yıl Türkiye Zirai Donatım Kurumu, Tariş, Özel Sektör tarafından ithâl edilen potasa için bu yıl yalnız A. Lafont ve mahdumları firmasına ithâl müsaadesi verilmiş olması gösterilmektedir.

Üzüm mahsulünün idrakine çok az bir zaman kaldığından gerekli tedbirler alınamadığı takdirde müstahsilin milyonlarca liralık zarara duçar olacağı ve kuru üzümün ihraç malı olması dolayısiyla mühim nisbette döviz kaybına da uğrayacağımız takdir buyrulur.

Telâfisi gayrikabil zararlara duçar olunmasının önlenmesi için Türkiye Zirai Donatım Kurumu tarafından süratle potasa ithaline müsade buyrulması ve Kurumca ithâl edilecek potasanın memleketimize getirilmesi kısa da olsa zamana mütevakkıf olduğundan hâlen karaborsaya intikal etmiş bulunan potasanın müstahsilin eline geçmesini temin edecek tedbirlerin ittihazını emir ve müsadelerinize arzederiz. Saygılarımızla.»

Demek ki her yıl devlet kurumları tarafından yapılan potas ithalâtı, bu sefer «serbest teşebbüs» doktrini gereği, A. Lafont ve Mahdumları firmasına peşkeş çekilmiş... Sonuç, bir iki gün içinde fiyatların varil başına 120 liradan 170 liraya fırlaması, üreticinin güç durumda kalması olmuş.

Zirâat Odaları, ithalâtı, «Aman devlet yapsın» diye çırpınıyor. Aldıran yok! Potas ithâl tekelinin bu yıl neden A. Lafont ve Mahdumlarına verildiği uzun uzun araştırmaya değecek bir konu. Seçimlerden sonra milletvekillerinin meselyi Meclise getireceklerini umuyoruz.

TİP ve Dış politika

Türkiye Işçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, Başbakan Urgüplü'nün Moskova gezisi dolayısile, TIP'in dış politika görüşünü şöyle açıkladı:

«Türk dış politikasında, Atatürkçü politikaya dönüş yalnız haysiyetli bir varlık olarak yaşamamızın değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal ilerlemenin de temel şartıdır. Türkiyenin tam bağımsızlığa kavuşabilmesi için bugünkü tek taraflı politikanın bırakılması zorunludur. Türkiye için, Amerika ve Sovyetler Birliği ile aynı mesafede münasebetler kurmak bağımsızlığın ilk şartı ve teminatıdır. Sovyetler Birliği ile uzun yıllardır bozulmuş olan münasebetlerin iyileştirilmesi için atılan adımları memnunlukla izliyoruz. Bu gelişme öteki komşu devletlerle olan münasebetlerimize de teşmil edilmelidir. Atatürk dış politikasının başlıca dayanaklarından olan Balkan ve Sâdâbad Paktları günümüzün şartlarına uygun şekilde yeniden canlandırılmalıdır. Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya ile en iyi münasebetler kurmak için samimi gayretler sarfedilmelidir. Emperyalist oyunlar yüzünden Yunanistanla bozulmuş olan münasebetlerimizi düzeltmek amacımız olmalıdır.

İrak, Suriye ve bütün Arap ülkeleriyle en yakın ve kardeşçe münasebetler kurulmasını gerekli görmekteyiz. Bu dostça münasebetler bu bölgede milli ekonomilerin birbirini tamamlayarak hızla gelişmesini de kolaylaştıracaktır. Iranla dostluğumuza da bu gelişmelere parelel yeni ve ve daha gerçekçi bir istikamet verilmelidir. Türkiyenin yeni dış politikası daha çok Kurtuluş Savaşları ile milli bağımsızlıklarına kavuşmuş ve kavuşmakta olan devletlerle dostluk münasebetleri kurulmasına yönelmelidir. Atatürk dış politikasına dönüş önce bütün komşularımızla en yakın dostluk münasebetlerinin kurulup devam ettirilmesine bağlıdır.

Bu vesileyle şunu belirtelim ki; Sayın Başbakanın Sovyetler Birliğine yaptığı ziyareti, sayın İnönünün daha bağımsız bir politika izlenmesi alanındaki ilk teşebbüslerinin bir devamı şeklinde telâkki ediyoruz. Bu ilk adımların bütün devletlerle eşitlik ve karşılıklı saygıya dayanan tam bağımsız istikrarlı Türkiyenin yeni dış politikasına bir başlangıç olmasını temenni ederiz.»

TİP adayları

29 Ağustosta yapılacak ön seçimlere katılan 512 TIP aday adayı, partinin sınıfsal karakterini göstermesi bakımından ilgi çekici. Adaylar arasında sadece 6 tüccar ve 1 mülk sahibi var. Buna karşılık, işçi-ırgat-rençber sayısı 161. Bedeniyle çalışanlar, adayların yüzde 51'ini buluyor. Fikirle çalışanlar ise yüzde 30. Tüccar ve sermaye sahiplerinin oranı ancak yüzde 2. sınıfsal niteliği bakımından diğer partilerden esaslı ölçüde ayrılan TIP adaylarının mesleki dökümü şöyle:

Işçi-ırgat-rençber 161, küçük esnaf 38, sendikacı 27, gazeteci ve yazar 23, avukat ve dâvâ vekili 33, serbest meslek erbabı 35, mühendis ve mimar 14, profesör - doçent 6, öğretmen 34, şoför 26, emekli memur 10, emekli subay 13, emekli general 4, memur 14, zanaatkâr 39, doktor-diş doktoru 15, tüccar 6, mülk sahibi 1, sanatçı 3, işsiz 5, ev kadını 5.

Tarımda millî gelir tahminleri şişiriliyor!

Politikacılarımız millî gelirin yüzde 4 mü, yüzde 6 mı arttığı konusunda pek ciddi tartışmalar yaparlarken, uzmanlar da millî gelir rakamlarının güvenirlik derecesi üzerinde durmaktadırlar. Tarımsal gelirde, Devlet Plânlama Teşkilâtı ile Devlet İstatistik Enstitüsü tahminleri geniş ölçüde ayrılmaktadır. DPT tahmini 1958 yılında DİE tahmininden 2,4 milyar, 1960 yılında ise 1 milyar lira daha küçüktür.

Tarım gelir tahmini, ekili alan verimle çarpılarak bulunmaktadır. Yerli ve yabancı uzmanların — ki bunlar arasında B.W. Kelly, D. Creamer gibi Amerikalılar da vardır — görüşü, ekili alan tahminlerinin, dolayısiyle tarım gelirinin yüzde 20 oranında şişirildiği merkezindedir.

Son olarak Doç. Dr. Gülten Kazgan, kullanılan traktör ve çift hayvanı sayı ve gücüne dayanarak, ekilen araziyi tahmine çalışmıştır. Gülten Kazgan'ın vardığı sonuç şudur: **«Eğer 1955-63 döneminde çeki hayvanı çifti başına işlenen arazinin 5.5 hektar olduğunu kabul edersek, 1963'te çift hayvanı ile sürülen tarla sahası 14,5 milyon hektar, eğer 6 hektar olduğunu kabul edersek 16 milyon hektar demektir. Buna traktörle işlenen 3,7 milyon hektarı eklersek, toplam tarla sahası birinci tahmine göre 18,2 milyon hektar, ikinci tahmine göre 19,7 milyon hektardır. 1963 genel tarım sayımı örnekleme sonuçları, tarla sahasını 15 milyon hektar kadar gösterdiğine göre, bu iki rakama oldukça yakın düşmektedir. Diğer taraftan bütün bu rakamlar, DİE'nin yılık tahminlerinden 1963'te tarla sahası olarak gösterilen 24 milyon hektardan bir hayli uzaktır.**

Çift hayvanı sayısı 2,6 milyon olduğuna göre, çift başına sürülen alan 5,5 hektar kabul edilirse, 1963 yılında DİE tahminleri 5,7 milyon hektar, eğer 6 hektar kabul edilirse 4,2 milyon hektarlık bir şişkinlik gösteriyor demektir.»

Şişkinlik daha çok hububatta, özellikle buğdayda görülmektedir. «Tarla sahasındaki tahmin şişkinliğini 5,7 milyon ve bunun tümünün de hububata ait olduğunu kabul edersek, hububat ekilişi ve dolayısile üretim miktarındaki şişkinlik yüzde 31 demektir; eğer tahmin şişkinliğini 4,2 milyon hektar kabul edersek, hububat ekilişi ve dolayısile üretim miktarındaki şişkinlik yüzde 23 kadar demektir. Bu ikinci tahmin, yabancı uzmanların yaptığı tahmine eşittir.» 1952-54 döneminde küçük olan şişkinlik, 1955-63 döneminde en az yüzde 23, en çok yüzde 31 olmak üzere önemli bir miktara ulaşmıştır.

Bu durum millî gelir rakamlarını etkilemektedir. Şişkinlik yüzde 23 kabul edilirse, bitkisel üretim değerindeki artışın yüzde 11,5'u, tarımsal üretim değerindeki artışın yüzde 7,5'u sun'idir. Bundan başka, millî gelirdeki ticaret ve ulaştırma kesimleri gelirleri de kısmen tarımsal gelire dayanarak hesaplandığı için, millî gelirdeki hâtâ oranı, daha da artmaktadır. Hâtâ, her yıl aynı oranda olmayıp artarak gittiği için, politikacılarımızın uzun uzun tartıştıkları kalkınma hızı oranları, aslında resmi rakamların altında kalmaktadır. Gülten Kazgan'ın vardığı sonuç şudur: «Kaç yıldır toplanması beklendiği halde bir türlü toplanıp millî gelir tahminlerini ıslâh edemeyen Millî Gelir Etüd Grubunun toplanma gereğini bu inceleme ortaya koymuş olmak gerekir.»

Seçim ve yatırımlar

Devlet Plânlama Teşkilâtı, 1965 yatırımlarının gerçekleşme durumunu izleyen altı aylık raporunu hazırlamaktan vazgeçmiştir. Rapor, yıllık olarak hazırlanacaktır. Halbuki yatırımların gerçekten izlenip gerekli tedbirlerin alınabilmesi için değil altı aylık, üç aylık ve hatta aylık değerlendirmelere ihtiyaç vardır DPT, aksi yolu tutmuştur. Bunun da gerçek nedeni, önümüzdeki seçimler olsa gerektir. DPT ile görevli Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel, seçim arifesinde, yatırımlarda vuku bulan büyük aksamaların duyulmasını istememektedir. Plâncı Demirel, «meselenin şuyuunu, vukuundan önemli» saymaktadır. Tıpkı nurlu istikballer edebiyatçısı Menderes gibi...

Anketin sonu

Amerikalılar, Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarının siyasi görüşlerini tesbit amacıyla bir anket tertiplemişler.

Ama S.B.F. mezunları anketi protesto etmişler.

Eh, gene de Amerikalılar için anket sonuçsuz kalmış sayılmaz.

Böylece Türk aydınlarının Amerika hakkındaki siyasi görüşleri bu anketle tesbit edilmiş oldu.

Kapitalizmde servet dağılışı

İş çevreleri, Amerikanın son icadı bir yalanı Türkiyede yaymak için büyük çaba göstermektedirler: Sermaye piyasası kurulunca, kapitalizm herkesi servet sahibi yaparmış. Herkes servet sahibi kılınınca da, sosyalizmin amaçları gerçekleşmiş olurmuş...

Şimdi bir de kapitalizmin babası ve sermaye piyasasının mucidi İngiltere'de, servet ve gelirin dağılışı ile ilgili istatistiklere bakalım. Cambridge *Üniversitesinin İktisat Profesörlerinden* Maurice Dobb'uş Mehmet Selik tarafından dilimize çevrilen «Kapitalizm dün bugün» kitabı, bu konuda ilgi çekici rakamları açıklamaktadır. Bulletin of the Oxford University Institute of Statistics'te yayınlanan İngiltere'de servet dağılışı ile ilgili bir araştırmanın sonuçları şudur: 25 yaşından büyük İngilizlerin yüzde 60, 62'sinin serveti 3 bin liradan azdır. İngiliz vatandaşlarının yüzde 60, 62'si, milli servetin ancak yüzde 4,16'sını almaktadırlar! Servetin yüzde 16,30'u, yüzde 0,06'nın elindedir! 25 yaşın üstündeki *nüfusun yüzde 1,34'ü servetin yarısından fazlasına sahiptir!* Sermayenin yüzde 80'ini, nüfusun yüzde 10'u elinde tutmaktadır. Bu ilgi çekici tabolyu yayınlıyoruz:

SERVET GRUPLARI	Servet gruplarındaki *kişi sayısı yüzdesi* (25 yaş ve yukarısı)	*Her gruba düşen* servet yüzdesi
3000 TL. ve daha az	% 60.62	% 4.16
3000—30000	% 27.79	% 10.99
30000—150000	% 8.87	% 21.59
150000—300000	% 1.38	% 11.35
30000—750000	% 0.90	% 16.43
750000—3 milyon	% 0.38	% 19.18
3 milyondan yüksek	% 0,06	% 16.30
	100.00	100.00

Servet bu derece kötü dağılınca, gelir dağılışı da kötü olmaktadır. Servetsizler, emek karşılığı düşük ücret gelirleri sağlarken, mutlu azınlık servetleri sâyesinde büyük gelirler elde etmektedir. Yine Bulletin of the Oxford Institute of Statistics'de yayınlanan bir araştırmaya göre, gelir sahiplerinin yüzde 1'i toplam gelirin yüzde 19'unu almaktadırlar. En üstteki yüzde 2,5 milli gelirin yüzde 25'ine el koymaktadır. Halbuki gelir sahiplerinin yüzde 50'si toplam gelirin ancak yüzde 25'ini paylaşmaktadır. Bir taraftan gelir sahiplerinin yüzde 2,5'i, yani bir mutlu azınlık vardır, öte tarafta yüzde 2,5'e kadar düşen gelirle yaşamaya çalışan büyük bir çoğunluk. «Dağıtılmış kişisel gelirlerle dağıtılmamış kârların toplamının yüzdelerini» gösteren bu tabloyu da yayınlıyoruz:

En yukarıdaki yüzde 1 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 19
En yukarıdaki yüzde 2,5 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 25
En yukarıdaki yüzde 5 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 31
En yukarıdaki yüzde 10 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 40
En yukarıdaki yüzde 25 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 57
En yukarıdaki yüzde 50 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 75
En aşağıdaki yüzde 50 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 25

almışlardır. Kapitalizmin büyük servet ve gelir eşitsizlikleri yarattığı açıktır. *Zengini daha çok, fakiri daha az vergilendirmeye* ve sosyal güvenlik yoluyla gelir transferine gidilmesine rağmen, servet ve gelir eşitliği durumu pek az değişmiştir. Türkiyede 'de sermaye piyasası kurulursa, herkes sermaye sahibi olmıyacak, tam [illegible] «her mahallede bir milyoner yaratma» sevdası gerçekleşme yolunu girecektir. Küçük tasarruf sahiplerini büyük tesislere ortak yaparak ekonomik demokrasiyi gerçekleştirme yalanına artık son verelim.

[illegible]

[illegible] kendisinin de çok iyi bildiğini sandığımız bir sürü ha- [illegible] Uç yabancı firma ile ortak olan 17 yerli firma da otomobil sanayiinin kuruluşunda görev alacaklarını bildirmişlerdir. 17 yerli firma, kendi aralarında Montaj Sanayii Birliği diye bir birlik kurmuşlardır. Makine - Kimya Endüstrisi Kurumu da işe sermaye koyacaktır.» Seçim çevresi İzmir olan Bakan, fabrikanın İzmir'de kurulmasının düşünüldüğünü de söylemeyi ihmal etmemiştir.

Şimdi bir de Kalkınma Plânına bakalım. 1965 programı, kamyon gibi karayolu taşıtlarının yurt içinde imâl edilmesini «ilke olarak» kabul etmekle beraber, *binek otomobili imaline* karşıdır: «Binek otomobili, daha çok dayanıklı lüks tüketim malı olduğundan, plân döneminde talebin en az sayıda karşılanması esas alınmıştır». Demek ki Kalkınma Plânı, 1967 yılında sona erecek plân döneminde «lüks tüketim malı olduğundan» binek otomobili *talebinin en az sayıda* karşılanmasını istemektedir. Ama bu «plândan çok pilâvcı» bir bakanın 1967'de bol ve ucuz binek otomobili diye gösterilişi nutuklar atmasına engel değildir.

Ali Naili Erdem
Ya plân?..

Pirinç rezaleti

Pirinç piyasası, başıboş bir pazarın üreticiyi de, tüketiciyi de perişan eden bütün sakıncalarını taşımaktadır. 1963 yılında üretim, tüketimin 10-15 bin ton üstünde olmuş ve çeltik fiyatları 80 kuruşa kadar düşmüştür. Fiyat düşüşü, 1964 yılında üreticiyi az ekim yapmaya itmiştir. Yıllık ihtiyaç 130 bin ton civarında olduğu halde, ancak 100 bin ton pirinç üretilmiştir. Bunun sonucu, fiyatlar 600-650 kuruşa fırlamıştır. Stok yapmak ve zamanında ithalâta geçmek düşünülmemiştir. Yüksek fiyat, bu yıl üretimi teşvik etmiş ve 1965 ürününün yüzde 25 fazla olacağı anlaşılmıştır. Fakat seçim arifesinde Hükümet, yüksek pirinç fiyatlarından ürkerek, 10 bin ton Amerikan pirincini, yeni mahsul piyasaya çıkmak üzereyken ithale karar vermiştir. Amerikan pirincinin rekabeti, fiyatların bu yıl onarımal ölçüde düşmesine yol açabilir.

Görülüyor ki devletin, diğer ürünlerde olduğu gibi, pirinçte de müdahale alımları yapması gerekmektedir.

Özel teşebbüsün satın alma metodları!

Basını ilân yoluyla kontrol altında tutmakta, özel teşebbüs, giderek artan bir tecrübeye sahip olmaktadır. Bir skandal, bu yolla da yetinmeyen bazı müteşebbislerimizin tek tek gazetecileri de satın alma yolunu denediklerini ortaya çıkardı. Çanakkale Seramik Fabrikasının pek geniş yetkili yöneticisi İbrahim Bodur'un üzerlerine isimleri yazılmış zarflar içinde beşer yüz lira «diş kirası» verdiği, bu zarflardan birini alan gazetecilerden Haber muhabiri Ergin Konuksever tarafından açıklandı. Konuksever, olayı bir yazı ile mensup bulunduğu Türkiye Gazeteciler Sendikasına *bildirdi ve Çanakkale* Seramik'in zarfından çıkan 500 lirayı da sendikaya tevdi ederek bu haysiyet kırıcı tutum hakkında tedbir alınmasını istedi.

Türkiye Gazeteciler Sendikası, skandalı elbette meslek haysiyetini koruyucu bir tutumla karara bağlayacak ve gerekeni yapacaktır. Üzerinde durulması gereken, bir Mobil yetkilisinin «Bir milyon liraya bütün basını satın alırım» sözleriyle açığa vurulan zihniyetinin, diğer serbest teşebbüs erbabınca da benimsenmesidir. Türk basınının topyekûn satılık olmadığını, bu efendiler, giriştikleri yeni tecrübelerle kısa zamanda anlıyacaklardır. Fabrikasındaki grev sırasında, Çanakkale Seramik'in olayla ilgili bildirilerini sanki habermiş gibi yayınlayan Dünya gazetesinin sahibi Bedii Faik ile istifadeli işbirliği yaptığını belirterek, törene katılan gazetecilere «Özel bir ilân bürosu kurup sâdece bizden olanlara ilân vereceğiz» diyen çok geniş yetkili yönetici İbrahim Bodur, satın alamıyacağı gazete ve yazarlara da savaş ilân etmektedir. *Grev sırasında olup* bitenleri objektif şekilde açıklayan, belgeler gösteren İlhan Selçuk'a ağıza alınmaz kötü lâflarla saldıran Bodur'un ve benzerlerinin Türkiye'de satın alınamıyacak daha çok adam olduğunu artık öğrenmeleri gerekir.

Nâzım Hikmet şilebi

Sovyetler Birliği, Yugoslavya'da *yaptırdığı yeni bir şilebe* büyük Türk şairi Nâzım Hikmet'in adını verdi. Yeni Tanin gazetesine Aziz Nesin'in Odesa'dan bildirdiğine göre, beyaz boyalı 20.500 tonilatoluk, 18 mil sür'atinde ve 160 metre uzunluğundaki modern şilep Odesa'da yapılan bir törenle hizmete girmiş bulunuyor. Radyo ve televizyonla bütün dünyaya duyurulan törende, çoğu tanınmış yazarlar olmak üzere 200 dâvetli hazır bulunmuş ve Nâzım Hikmet'in eşi, geminin burnunda İstanbul'dan getirtilmiş bir rakı şişesi kırmıştır. Gemide, bütün dünyadan gönderilmiş, ünlü yazarların imzalarını taşıyan kitaplarla bir kitaplık kurulmuştur.

Prof. BAADE'NİN YENİ KİTABI

ÇÜNKÜ DOYMALARI GEREK

Derleyen: Yük. Müh. Mehmet Erdemir

Türk halk oyunun yakından tanıdığı Alman Profesörü Fritz Baade yeni bir kitap yayınladı. Kitabın başlığı: «ÇÜNKÜ DOYMALARI GEREK», ikinci başlığı da «Açlığa karşı uluslararası savaşın stratejisi». Prof. Baade, bu kitapta Türkiye'nin kalkınma ve özellikle tarım meselelerine geniş yer vermekte, genellikle doğru tedbirler ileri sürmektedir. Yalnız Batılı iktisatçıların çoğunda görüldüğü üzere, istenen tedbirlerin gerekli sonucu vermesi için gerekli sosyal yapı değişiklikleri üzerinde durulmamaktadır. Örneğin, Prof. Baade'nin tarımda öngördüğü iş mükellefiyeti, toprak mülkiyeti köklü bir şekilde düzeltilmedikçe kısır kalmaya mahkûmdur. Yatırımcı olmıyan kompradorlar ve toprak ağaları ile, yatırımları arttırmak mümkün değildir. Emperyalist ilişkiler, sanayileşmemizi önlemektedir. Baade'nin görüşleri, bu çerçeve içinde değerlendirilmelidir.

YÖN

-Politikacılara sunulur-

TÜRKİYE, «ÇOK BAHTSIZLAR» GRUBUNDA

Geri kalmış memleketlerin problemlerini incelemek ve özellikle tarım sektöründe alınması gerekli tedbirleri ortaya koymakla ün yapmış olan Prof. Baade, bu kitabında, geri kalmış ülkeleri kalkınma imkânları yönünden beş gruba ayırmaktadır:

Birinci Grup, dış yardımlar ve kendi gayretleri ile artık hibe mahiyetinde yardıma ihtiyacı kalmıyan memleketleri kapsamaktadır. Bunlar, sadece normal faiz ve sürelerle geri ödiyecekleri borç paraya muhtaçtırlar. Bu grupta Yunanistan, Ispanya ve Meksikanın isimleri geçmektedir.

Ikinci grup, toprak, yeraltı serveti ve su kuvvetleri bakımından geniş kaynaklara ve bunları geliştirecek hükümetlere sahip memleketler olarak tanımlanmaktadır. Bu memleketler, bir süre daha malî yardıma muhtaçtırlar.

Uçüncü grup, ikinci grupta olduğu gibi zengin kaynaklara sahip, fakat bunları değerlendirecek istikrarlı ve becerikli hükûmetlerden yoksun memleketler olarak belirtilmekte, enflâsyon içinde bulunan bu memleketlerde, enflâsyona dur denmedikçe yapılan yardım ve hibelerin verimlerinin tehlikede olduğu ifade edilmektedir.

Uçüncü gruba giren memleketlerin şu özellikleri de ayrıca belirtilmektedir:

«Bu memleketlere yapılan yardımlar dipsiz bir fıçıya akmaktadır, çünkü bu memleketlerin ekonomisine zengin ailelerden kurulu bir zümre hâkimdir. Bu zengin aileler, dış yardım sularını kendi çıkar değirmenlerine akıtmasını ve bu yoldan büyük kazançlar sağlamasını çok iyi bilmekte, fakat bu kazançları kendi memleketlerinde değerlendirecekleri yerde dışarıya kaçırmaktadırlar. Hele buna ilâveten büyük toprak ağalarından müteşekkil küçük bir zümre, verimli toprakların büyük bir kısmını ellerinde tutuyor, çalışanların bu topraklardan yararlanmasını önlüyor veya sırf sömürücü bir zihniyetle kullandırıyorsa, önümüzde yardımların başarı ümidinin bulunmadığı bir memleket var demektir...»

Prof. Baade ikinci ve üçüncü gruba dahil memleketlerin isimlerini saymamakta ve bunun nedenini şöyle açıklamaktadır:

Kendisi Alman Federal Mechsinin ve Dış Yardım Komisyonunun üyesidir. Bu iki gruptaki memleketler hakkında bir takım değer yargıları vermiştir. Bu sebeple de bu memleketlerin isimlerini açıklayan dünya haritası çizmekten kaçınmaktadır.

Dördüncü gruptakı memleketler, toprak servetleri yönünden fakir, fakat petrol bakımından zengin memleketlerdir. Iran ve Irak bu gruba girmektedir.

Beşinci gruptaki memleketler, verimli toprakları bulunmıyan, buna karşılık nüfusu hızla artan, önemli ham petrol rezervleri olmıyan, ham maddeleri ve diğer ihraç mallları kolaylıkla dış pazar bulamıyan memleketlerdir. Bu memleketlerde yiyecek maddeleri ancak hektar verimini arttırmakla çoğaltılabilir. Bu itibarla bu gruptaki memleketlerde **yardım faaliyetlerinin daha yıllarca devamı ve açlığa karşı uluslararası savaşın en şiddetli muharebelerinin bu cephelerde verilmesi gerekmektedir.**

Prof. Baade çok bahtsız olarak vasıflandırdığı bu gruba Türkiye, Pakistan ve Hindistan'ı dahil etmektedir.

ARTAN BESLENME AÇIGIMIZ

Kitabın çeşitli yerlerinde birçok vesilelerle Türkiyenin meselelerine temas edilmektedir. Ayrıca Türkiyeye ayrılan bir bölümü özet olarak vermeye çalışacağız. Bu bölüm, «Türkiye, Beslenmede Artan Açık» başlığını taşımaktadır. Yazar Türkiye'nin beslenme bilânçosundaki açığın ana sebeplerini Birleşmiş Milletlerin Gıda ve Tarım Teşkilâtı adına 1958/59 da hazırladığı raporda tesbit ettiğini belirterek bunları kısaca tekrarlamaktadır.

a) Başarıyla yürütülmüş sıtma mücadelesinin de etkisiyle Türkiye'nin nüfusu yılda %3 oranında artmaktadır ve bu artış daha uzun süre devam edecektir.

b) Türkiyenin gıda maddeleri üretiminin hızı, nüfus artışının altında kalmaktadır. Bu durum, gerek ekmeklik buğday ve gerekse et ve süt üretiminde böyledir.

c) Türkiye'de sulanmıyan topraklar arasında ekilecek arazi kalmamıştır. Aksine, 16 - 18 milyon hektar olarak kalması gereken ekilebilir arazi memlekete sokulan 45.000 traktör vasıtasiyle 24 milyon hektara çıkarılmıştır. Bu şekilde munzam olarak ekime tâbi tutulan arazinin önemli bir kısmı yamaç yerler olduğundan su ve rüzgâr erozyonu felâket halini almıştır. Erozyona engel olabilmek için 4 milyon hektar kadar arazinin orman veya otlak haline getirilmesi gerekmektedir.

d) Otlak alanı üçte bir oranında eksilmiştir. Hayvan sayısı, özellikle keçi ve koyun, çok fazla arttırılmıştır. Bu sebeple otlaklardaki bitkiler kemirilmekte, hayvan beslenmesi yıldan yıla güçleşmekte ve otlaklarda da erozyon meydana gelmektedir.

Otlakların verimini arttırmak için hayvan sayısının 1/3 oranında azaltılması ve bu arada bilhassa keçilerin hemen tamamen yok edilmesi gerekmektedir.

e) Türkiyenin gıda maddeleri üretimini arttıracak tek yol sulamadır.

Şimdiye kadar Türk hükûmetinin faaliyeti, baraj inşaatına inhisar etmiştir. Suların dağıtımı için lüzumlu kanal şebekesi yoktur. Bu sebeple yeni sulanan geniş alanlar şimdiden tuzlanmaktadır.

f) Türk hükûmeti FAO tarafından teklif edilen tedbirleri aldığı takdirde gıda maddesi açığı azaltılabilir. Ancak bu uzun seneler ister. Maamafih Türkiye bu tedbirleri alsa ve şimdiye kadarkinden daha fazla dış yardım da görse gıda meselesini öyle üç beş senede çözümliyemez. Bunun için 10 - 15 sene gereklidir. Birinci beş yılda açığın artması durdurulabilir, ikinci beş yılda sabit tutulur ve üçüncü beş yılda sıfıra indirilebilirse bu iyi bir başarı olur.

Bundan sonra kitapta Türkiyenin 1950 yi müteakıp bir ara hububat ihracatına geçtiği kaydedilmekte, fakat çok geçmeden bu durumun erozyona sebep olan aşırı ekim alanından ileri geldiğinin anlaşıldığına işaret edilerek açlık tehlikesinin hububat ve diğer gıda maddeleri ithalâtı ile önlendiği belirtilmektedir.

Daha sonra kuraklık olayına temas edilmekte ve ortalamanın altındaki kurak senelerin, hattâ birbirini takip eden iki kurak senenin görüldüğüne işaretle şu bilgi verilmektedir:

Alman ilim adamları Türkiyenin 600 senelik yağmur durumunu tesbit etmek imkânını bulmuşlardır. Bu maksatla Ankara civarında rastladıkları, asırlarca devam eden orman katliâmından kurtulmuş 600 yaşındaki bir ağacı delerek bunun her bir seneye tekabül eden haşep tabakalarını incelemişlerdir. Bu incelemeler, 20 - 30 senede bir kurak senelerin arka arkaya geldiğini göstermiştir. Gerçi böyle senelerin ne zaman tekerrür edeceğini kimse önceden kestiremez. Fakat bu tehlikeyi gözden uzak tutmak hafiflık olur.

Türkiyenin gerçek «yaşama kabiliyetine» kavuşması yani ithal malı gıda maddesinden kurtulması, her sene orta derecede yağmur alarak yerleri ekmek ve hayvanî gıda sağlamasına, bolluk yıllarında bir miktar gıda maddesi epolamasına, hattâ belki de bir parçacık ihraç etmesine bağlıdır.»

Daha sonra sulama yapılmıyan yerlerde hektar başına verimin arttırılıp arttırılamıyacağı incelenerek buralardaki nümune çiftliklerinin çalışmalarına temas edilmekte ve Amerika'nın kurak bölgelerinde yetiştirilmiş iyi teknisyenlerin idaresinde olmasına rağmen, hektar verimin on beş yıldan beri ancak % 10 kadar arttırılabildiği ve kuraklığa tâbi olmaktan kurtarılamadığı belirtilmektedir. Kurak bölgelerde yeni metodlarla verimi arttırmak mümkün olmadığına göre, tek çare kalmaktadır: Sulama.

«Türkiye'de sadece 1 milyon hektar arazi bütün sene sulanabilmektedir. Bir ikinci milyon hektar da ilkbahar suları ile iyi kötü sulanmakta, ancak bu şekildeki sulama yalnız buğday ve yulafa uygulanmaktadır. Halbuki bunlar sudan çok az faydalanabilen bitkilerdir. Iyi-kötü «Organize» bir sulamanın yapıldığı yerlerde de sudan en az faydalanabilen bitkiler sulanmaktadır. Türkiye'de sulamanın % 3'ü buğday ve yulafa, % 40 kadarı pamuğa hasredilmiştir. Sulamadan en çok faydalanabilecek mısır, pirinç ve hayvan yemi bitkilerinde ise ancak % 10 kadar sulama yapılmaktadır

Pamuk aslında sulamadan yararlanabilen bir bitkidir. Ancak topraktan iyice beslenmesi gerekir. Türkiye'de ise monokültür yapılmakta ve senelerce arka arkaya aynı bitki yetiştirilmektedir Pamukçular hayvan beslemediklerinden ahır gübresi de hemen hemen yok gibidir. Sun'î gübre ise şimdiye kadar yeter derecede kullanılmamaktadır. Bu sebeplerden hektar verimi düşük olup 200 Kg. civarındadır. Halbuki Kaliforniya'da hektar başına 600 Kg'ın üstünde bir verim elde edilmekte, Mısır'da Kaliforniya'dan da yüksek verimler sağlanmaktadır.»

KEBAN BARAJI

Bundan sonra yazar sulama imkânlarını araştırmakta ,Hirfanlı ve Sarıyar barajlarından sulama yapılmadığını, sulama yapılan diğer barajlar bölgesinde ise beton kanallar bulunmadığını, bunun su kaybına sebep olduğunu, Italya, Ispanya ve Amerikadaki gibi Türkiyede de entegre sulama yapılması gerektiğini, ancak bunun çok pahalı olduğunu ve hektar başına ortalama 1000 dolar yatırım gerektirdiğini belirtmektedir. Bu arada Keban projesine Fırat havzası amenajmanına dokunulmakta, üç memleketten geçmekte olan Fırat hakkında şöyle denilmektedir:

«Türkiye, Suriye ve Irak Fırat sularının bölüşülmesinde anlaşmalıdırlar. Türkiye, nehrin mansap tarafında bulunan Suriye ve Irak'a suyun büyük kısmını bırakmak zorundadır. Türkiye bunu yapabilir, çünkü Keban ve Suriye hududu arasındaki dar Fırat vadisinde Türkiye'nin verimli bir yatırımla sulayabileceği önemli arazı yoktur. Suriye ve Irak'ın ise beslenmek yönünden Fırat sularına şiddetli ihtiyacı vardır. Buna karşılık Türkiye, Fırat üzerindeki barajını elektrik üretiminde kullanmalıdır. Maliyeti çok düşük olan bu barajdan elde edilecek enerji le bitkilerin muhtaç olduğu gıdayı yani sun'î gübreyi yapmaya yarayacak amonyak üretilebilir. Bu bölgede fosfat yatakları da keşfedilmiştir. Bundan başka elde edilen enerji bakır üretiminde de kullanılabilir ve bu arada alt madde olarak elde edilen asit sülfürik süperfosfat üretimine yarar.»

BUGDAY DEGIL, GUBRE VERELIM..

Bundan sonra Türkiye'nin et, süt ve yağ

«Türkiye'de yılda bir milimetre kalınlığında toprak, erozyonla kaybolmaktadır. Türkiye'nin ortalama toprak kalınlığı 20 santimetre olduğuna göre, her üç yılda bir Türkiye'nin bir ili kadar arazi kayboluyor demektir. Türk Ordusu ise, vatan hudutlarında, özellikle Rus hududunda her karış toprağını korumak için nöbet bekliyor.»

«NATO müttefikleri, Türkiye'nin 18 Tümen beslemesini memnuniyetle karşılıyorlar, fakat Türkiyenin bu uğurda bütçesinin dörtte birini harcadığını hiç düşünmüyorlar. Bu durum, Türkiye'nin açlık ve yoksulluktan kurtulma çabalarıyla bağdaşamaz... Kore muharebelerinde General Mac Arthur Ordusunun büyük bir kısmının, Türk Tugayının kendini feda etmesi sayesinde esir olmaktan kurtulduğu hatırlanmalıdır.»

[illegible] incelenmekte, bu [illegible] ifade [illegible] tüketiminin [illegible] bir sığır- [illegible] ise 17 kg. [illegible] olduğunu [illegible] yaz- [illegible]

[illegible] gıda [illegible] hay- [illegible] aksine [illegible] ge- [illegible] et ve süt [illegible] hayvanların [illegible] elde et- [illegible]

[illegible] ka- [illegible] hektar [illegible] de [illegible]

[illegible]

[illegible] Şayet top- [illegible] tahrip ol- [illegible] toprakların tekrar es- [illegible] Ekilen arazi-nin genişletilmesi ise imkânsızdır.»

Birinci beş yıllık plân döneminde gıda maddeleri üretiminin, plân hesaplarının aksine nüfus artışının gerisinde kalacağına ancak ikinci beş yıl sonunda veya üçüncü beş yılda tarım üretiminin nüfus artışını geçebileceğine işaret edildikten sonra, dış ticaret açığı ele alınmakta ve bu açığın kalkınma plânında hesaplanan 250 milyon doların *çok üstüne çıkacağı ileri sürülmektedir.* Bu konuda yazarın görüşü şudur:

«Türk plâncıları millî gelirin % 7 arttırılması için, 1963'de 567 milyon dolar olan *ithalâtın 1967 de 704 milyona çıkarılmasını* öngörmüşlerdir. Bu, nüfus başına ithalâtın 12 dolardan 20 dolara çıkarılması demektir. Yunanistan'da millî gelirin % 6-7 arttırılması için, ithalâtın nüfus başına 90 dolara çıkarılması ve bu temponun devamı için 130 dolara yükseltilmesi gerekmiştir. Bu itibarla plân döneminin son yılında öngörülen nüfus başına 20 dolar, çok düşüktür. Kanaatımızca bunun 25 - 30 dolar olması yani 800 - 960 milyon dolara yükselmesi beklenmelidir.

«Bir Amerikan Tümeninin Amerikalılara maliyet 500 milyon dolar, bir Alman Tümeninin Almanlara maliyeti 250 milyon dolardır. Alman Tümenini ölçü alırsak, Türkiye'nin Batı Savunmasına katılma payı 18 X 250, yani 4,5 milyar dolardır.»

1967 de 457 milyon dolar olarak hesaplanan *ihracat geliri de fazlaca yüksektir.* Çünkü son senelerde Türk ihraç mallarının ana kalemlerinden olan tütün ve kuru meyvaların satışı gittikçe güçleşmektedir. *Maamafih ihracat bu seviyeyi bulsa da dış ticaret* açığı 350 - 450 milyon civarında olacaktır.»

Bundan sonra bütün tarım sektörünün millî gelire katkısının gerçek durumu da nazarı itibara alınarak birinci beş yıllık plân döneminde millî gelirin % 7 yerine % 4 civarında bir artış kaydedebileceği belirtilmektedir.

18 TUMENIN MALIYETI

Son bir bölümde ise dış borçlar, dış yardımlar ve Türkiye'nin çabalarından bahsedilmektedir. Bu bölüm şöyle başlıyor:

«Beş yıllık plânın Türkiye'nin dış borç faiz ve taksitlerinin plân dönemi sonuna kadar azaltılacağı ve 2000 yılına kadar da tamamen döneceği hususundaki tahmini, tamamen gerçek dışıdır. Halen Türkiyenin dış borç taksit ve faizleri yılda 150 milyon dolardan fazladır. Gerçekte bunlar ödenmemekte yeni kredilerle kapatılmaktadır. Türkiyenin dış borçlarını böyle bir cığ sistemine göre değil de gerçek ödeme fazlalarından ödeyeceği *günler, yakın gelecekte görünmemektedir.* 2000 yılına kadar Türkiye borçlarını ödeyemiyecek, fakat Türkiyeye yardım eden memleketler bu kredileri kendi vergi mükelleflerı hesabına amortize etmek zorunda kalacaklardır. Bu durumdan, Türklerden çok, kredi veren memleketler ve bilhassa NATO müttefikleri sorumludur. Bu müttefikler Orta Doğudaki ortak savunma cephesinde Türkiyenin 18 tümen bulundurmasını memnuniyetle karşılıyorlar, fakat Türkiyenin bu maksatla bütçesinin dörtte birini sarfettiğini hiç düşünmüyorlar. Bu durum, Türkiyenin açlık ve yoksulluktan kurtulma çabaları ile bağdaşamaz.

Meksikanın kalkınması, bütçesinin dörtte birini tutan 4 milyon doları millî eğitim ve araştırmaya harcaması, buna karşılık askeri giderlere sadece 1 milyar dolar ayırması ile mümkün olmuştur. Türkiye'deki oran ise tamamen tersinedir 1962 bütçesine göre Türkiye millî eğitimine 660 milyon lira, askerî giderlere ise bunun dört katı olan 2,5 milyar lira ayırmıştır.

Nato plâncıları bu dengesizliğin savunma yönünden de zararlı olduğunu anlamışlardır. Çünkü açlık ve fakirliğin bu derece artması, bir gün mutlak surette Türk tümenlerinin askerî değerini hayal haline getirecektir. *Türkiyenin savunma giderlerinin* müttefikleri için ne değer taşıdığını ve bunların Türkiyeye nasıl ödenmesi gerektiği hakkında bir fikir edinmek istersek Kore *muharebelerinde General* Mac Arthur *ordusunun* büyük bir kısmının, Türk Tugayının kendini feda etmesi sayesinde esir olmaktan kurtulduğunu hatırlamak yeterlidir.»

Türkiye'nin NATO savunmasına sağladığı faydayı da Prof. Baade şu şekilde hesaplamaktadır:

Bir Amerikan tümeninin Amerikalılara maliyeti 500 milyon dolar, bir Alman tümeninin Almanlara maliyeti 250 milyon dolardır. Almanyanın giderlerini esas alırsak Türkiyenin, batı savunmasına iştiraki 18 × 250 milyon, yâni 4,5 milyar dolardır Şayet Türkiyenin müttefikleri, bu memleketin 150 milyon doların üstünde olan borç taksitlerini silerlerse bu, Türkiyenin batının savunmasına yaptığı yardım yanında öyle yüksek bir miktar değildir Muhakkak ki bu Türkiyenin fakirlik ve açlıktan kurtulmasını mümkün kılacak bir yardım olurdu.

Tabiî buna ilâve olarak ayrıca yardıma da ihtiyaç *vardır ve bu yardımın da hibe şeklinde alınması gereklidir*

Türkiyeyi tam bir hayatiyete kavuşturmak için gerekli hibe şeklindeki yardım yılda 400 *milyon dolar olarak* tahmin edilmektedir. Bu seviyede bir yardımın 10 15 sene süre ile Türkiye'ye sağlanması gerekmektedir. Türkiyenin, sıhhatli bir dünyanın sıhhatli bir üyesi haline gelebilmesi için 4-6 milyar dolar tutarında hibe yardımına ihtiyaç vardır

Ancak böyle bir yardımın dipsiz bir fıçıya akmaması için Türkiye'nin kendi kaynaklarını da seferber etmesi gerekir. Türk plâncıları benim Türkiye'nin tarım sektörü ile ilgili olarak FAO'ya verdiğim rapordaki *tavsiyelere, plânda yer vermişlerdir. Üç ö*nemli noktada gerekli kararları alamamışlardır:

1) Erozyon tehdidi altındaki toprağın *tekrar mer'a haline getirilmesi.*

2) Otlak hayvanlarının azaltılması.

3) Köylerdeki âtıl iş gücünün seferber edilmesi.

FAO'nun tavsiyelerine göre 4 milyon hektar ekilmiş arazinin tekrar mer'a haline getirilmesi gerekmektedir. Beş Yıllık Plân sadece ekili arazinin genişletilmesini vasaklamakta, fakat yeniden mer'a haline getirilmesi hususunda pratik hiç bir yol göstermemektedir. Tarım sektörü üretiminin yılda % 4,5 kadar artacağını öngören plân, bu 4 milyon hektarı da hesabına dahil etmektedir. Halbuki şayet taraslama suretiyle bu 4 milyon hektarlık ekili arazi mera haline gelmezse, plân dönemi sonuna kadar bu arazinin korkunç bir kısmı çıplak kayalık haline gelecektir.

Hayvan miktarı ile ilgili olarak plâncıları FAO raporunun tavsiyelerini yâni Türkiye meralarının ancak 15 milyon kocabaş hayvan besliyebileceğini kabul etmektedirler. Halbuki bu gibi otlaklarda 24,1 milyon *hayvan yaşamakta, yani 9,1 milyon hayvan* yeteri kadar beslenmemekte ve otlaklar aşırı faydalanmadan dolayı harap olmaktadır.

Türk plâncıları bu yüzden mer'a hayvanları sayısının azaltılması gerektiğini teklif etmeye cesaret edememişlerdir. Sosyal güçlükleri öne sürüyorlar. Yarı aç hayvanların et ve süt verimini tarım sektörü gelirinin artışında iyimser bir şekilde hesaba katıyorlar. Bu alanların aşırı şekilde kullanılması sonucu yakın bir gelecekte kayalıklara döneceğini hesaba katmıyorlar.

Ve nihayet beş yıllık plân, köylerdeki âtıl iş gücünden entrastrüktür yatırımlarında nasıl yararlanılacağına dair pratik hiç bir teklif yapmıyor

FAO raporunda bu konuda şunlar yazılıdır: «Trükiye'de halen askerlik hizmeti iki yıldır. Bu süre üç seneye çıkarılır ve bunun yarısı asker ocağında, diğer yarısı da bir iş yerinde geçirilirse, böylece Türk ekonomisinin yapısının gelişmesine esaslı bir yardım yapılmış olur. Bu millî çalışma mükellefiyeti, sadece askerlik çağına yeni girmiş gençler değil, askerliğini yapmış ihtiyatları da *[illegible]malı ve köylerde iş olmayan mevsimle*[illegible] çalışmaya çağırılmalıdır.»

Bu iş gücünün çalıştırılması ile erozyon durdurulabilir

Yazar, defalarca Türk makamlarına erozyon tehlikesini ve bunun ancak askerî organizasyonla önlenebileceğini anlatmıştır. Amerika ve Türk uzmanlarının hesaplarına göre, yılda bir milimetre kalınlığında toprak erozyonla kaybolmaktadır Türkiye'nin ortalama toprak kalınlığı 20 santimetre olduğuna göre her üç senede bir Türkiye'nin bir vilâyeti kadar arazi kayboluyor demektir. Türk ordusu vatan hudutlarında ve özellikle Rus hududunda her karış toprağını korumak için nöbet bekliyor. Generallere bu durumu iyice anlatmak gerek

Fakat bugün baştaki generaller de, büyük bir parti muhalefette olduğu müddetçe halk millî toprağın erozyona karşı savunmasına çağırmak için kendilerini yeter derecede kuvvetli hissetmiyorlar. FAO'nun bu tavsiyeleri, Türkiye'de iktidar ve muhalefet partilerinin yıllardan beri Cumhuriyet rejiminde olduğu gibi bu konuda da çekişmemek hususunda anlaşmaları» gerekmektedir.»

Türkiye ile ilgili bölümün sonuç kısmı da şöyle başlıyor:

«Türkiye'nin hayatiyetini kazanmış bir memleket haline gelmesi, yardım eden memleketlerin şimdiye kadar sandıklarından çok daha fazla yardım yapmalarını gerektirmektedir. *Ve Türkiye'nin de şimdiye kadar sandığından* çok daha fazla çaba göstermesi zorunludur. Bu iki şart yerine getirilmedikçe, Türkiye'nin kalkınması tamamen hayaldir.»

Bundan sonra güçlükler, *kısaca* tekrarlanmakta ve iki munzam gelir kaynağına temas edilmektedir: Turizm ve işçi dövizi. Turizm için Türkiye çok elverişlidir. Konu kitabın ayrı bir bölümünde bütün Akdeniz memleketleri için ele alınmıştır. Burada plânın sonuncu senesinde Turizm gelirinin 48 milyon dolar olacağı ve Türk turistlerinin ise hariçte 28 milyon dolar harcayacakları belirtilmekte, böylece net turizm gelirinin 20 milyon dolardan ibaret olduğuna işaret edildikten sonra bu sektöre gerekli yatırımların yapılması halinde gelirin çok daha artacağı belirtilmektedir. Yol durumunu incelemek maksadıyle Rodos adası ve Türkiye'nin bunun karşısında bulunan kısmının haritası üzerinde Rodos'taki yol sıklığına işaret edilmektedir.

Bundan sonra dış memleketlerde çalışan Türk işçilerine temas edilerek şöyle denmektedir: «Türk işçileri batı memleketlerinde *ve Almanyada çok sevilmektedir. Sayıları* da hızla artmaktadır Almanyadaki Türk işçilerinin sayısı 1963 de 63.000 den, 1964'de 100.000'e yükselmiştir Bu sayı neden 200.000 veya 300.000 olmasın?

Türk işçileri İspanyol işçileri gibi tutumludurlar. İspanyol işçileri memleketlerine yılda 1000 dolar gönderiyorlar.. Türkiye Merkez Bankası Türk işçilerine gerekli primi verirse ve işçilerin sayısı arttırılırsa, onlar da memleketlerine yeter miktarda döviz transfer ederler...

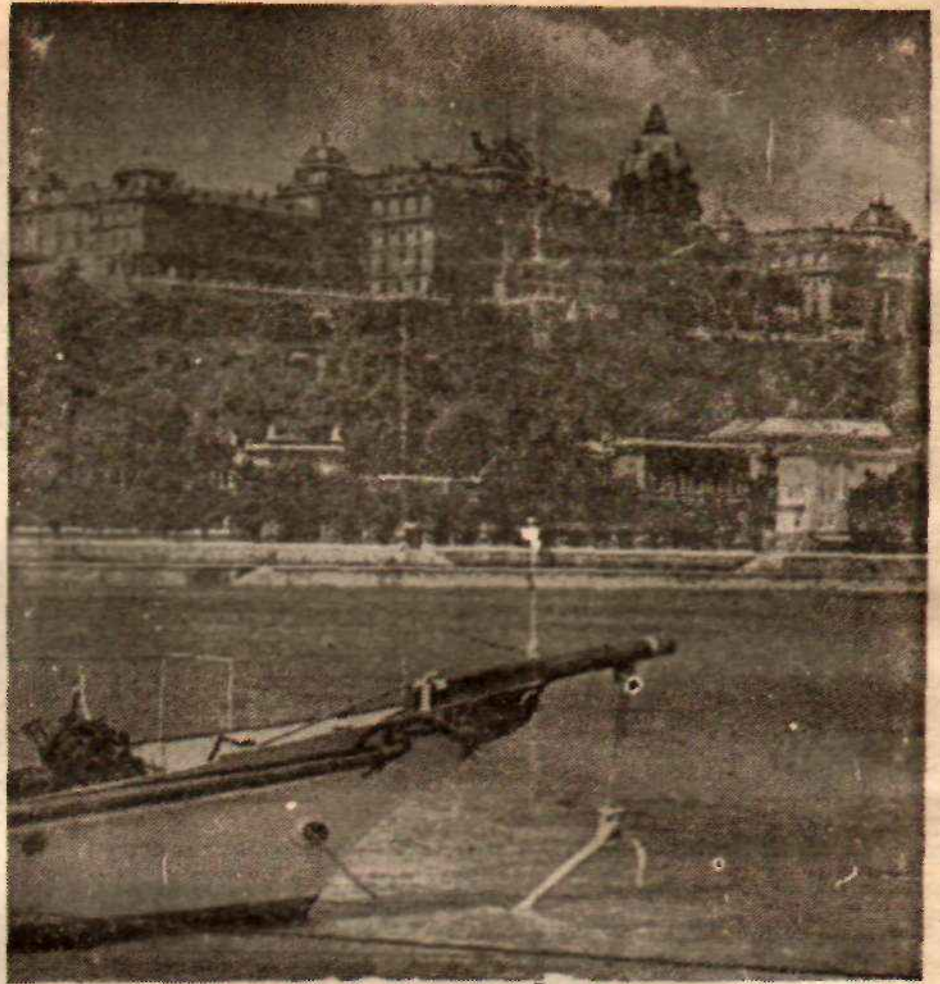
Konuyu özetlersek denebilir ki, Türkiye bugün nüfus patlaması ve erozyon bakımından, açlık ve fakirliği yenme hususunda çok güç şartların hâkim olduğu Beşinci grup memleketlere dahil olmakla beraber bu memleketler arasında başarı şansı bakımından en önde gelmektedir Beş Yıllık Plânın sonunda plâncıların Türkiyenin büyük bir mesafe alacağını ifade eden fikirleri paylaşılmıyabilir Fakat on sene ve en geç on beş sene sonra muhakkak ki bu mümkün olacaktır. Kendi kendine yardımla birleştirilmiş yardım, Türkiye'de dipsiz fıçıya akmıyacaktır».

MACARİSTAN ve SOVYETLER BİRLİGİ YOLCULUGU

Macaristan'da On Beş Gün

3

Melih Cevdet Anday

Budapeşte'den bir görünüş

PEŞTE'DE BAŞKA YERLER

Üniversitede Türkoloji bölümünü ziyaret ettik; profesörler, doçentler ve öğrencilerle konuştuk, kütüphanelerini gezdik. *Orada* geçirdiğim güzel saatleri unutamıyacağım. Bir dertleri vardı, Türk edebiyatını günü gününe izliyemediklerinden yakınıyorlardı. Yayınevleri olan arkadaşlarımdan rica ederim, kitaplarından Peşte Üniversitesi Türkoloji bölümü kütüphanesine yollarlarsa iyi ederler.

Kukla tiyatrosunu ne denli övsem bitiremem; o tiyatroyu Türk seyircisinin de görmesini çok isterdim. Böyle bir işe girişecek ve böyle bir çağrıyı düzenliyecek kurum ya da kişi çok yararlı olacaktır kanısındayım.

Peşte Elçimiz sayın Nedim Evciner'in ve sayın eşinin nâzik dâvetleri ile bir akşam Peşte'nin en tanınmış restoranlarından biri olan Matyas Pince'ye gittik, orada Avrupa'nın en ünlü çigan orkestrası diye tanıtılan orkestrayı dinledik ve çalgıya yakın olduğumuz için pek konuşamadık, konuşabildiklerimizi anlıyamadık. Ben oldum olası hoşlanmam çigan müziğinden. Peşte'de ise en sık dinlenen müzik budur. Belki yalnızca bunun için gelenler de vardır oraya. Çigan müziğinden, Macaristan'daki *çingenelerin durumuna geçelim:* Çingeneler, yerleşme sorununda güçlük çıkarıyorlarmış... Bir yıl önce Bulgaristan'da da benzeri hikâyeler dinlemiştim. Bir köy gösterip «Otur!» diyorsunuz, bir de bakıyorsunuz ki ertesi gün çingenelerin yerinde yeller esiyor, kodunsa bul! Bulgarlar, *dayanmışlar, direnmişler, sonunda başarmışlar* işi, yerleştirmişler çingeneleri. Duyduğuma göre Macar çingenelerinin bir çoğu gene de gezgindir. Ne yapsınlar, içleri sıkılıyor demek bir yerde oturmaktan, tanımalı onlara bu gezgincilik hakkını.. diyeceğim ama, bir ucundan tâ öbür ucuna geçtiğim Macaristan'da bir tek dilenci çıktı karşımıza, o da küçük bir çingene kızıydı, Estergon'dan dönerken bir kahve içmek üzere durduğumuz Szentendre'de gördük onu... Kahvehanenin kapısına dayandı, avucunu uzattı içeri, yayık yayık bir şeyler söyledi, sonra da oynaya zıplaya uzaklaştı gitti.

Bizde merak edenler olur, Peşte lokantaları pahalı mı, ucuz mu? Büyük lokantalar pahalı, ama her keseye göre *yemek yenecek yerleri de var Peşte'nin. Bir* örnek: Bir gün, Petöfi'nin eskiden arkadaşları ile toplandığı, birçok şiirlerini yazdığı eski bir kahve ve şimdi şehrin büyük bir lokantası olan Petöfi kulübünde üç kişi öğle yemeği yedik. Çok güzel bir yemekle, çok güzel bir şarap, deseri ve kahvesi 130-140 lira tuttu. *Buna karşılık. Petöfi kulübünün* hemen yanındaki başka bir lokantada bu işi 20 - 30 liraya görebileceğimizi söylediler

Mağazalar hep kalabalıktır. Bir çoklarının önünde kuyruklar var. Aradığınız her şeyi bulabilirsiniz. Bakkal dükkanlarında (onlara dükkân değil, mağaza demek daha doğru olur) her çeşit hazır yemek vardır. İçkiler genel olarak pahalı; ancak çok da süslü şişeler, kablar içinde satılıyor. Bir gece de Gellert tepesindeki bir gece kulübüne gittik; küçük bir yerdi, müzik orta halliydi, atrasksiyon yoktu, gideri bizim büyük gece kulüplerininkine yakın bir şey tuttu

Peşte'den ayrılmağa sıra geliyor artık; *oradan kuzeye, Estergon'a*, sonra da güneye, Pecs'e (Peyç okunur) gideceğiz Ama Peşte'yi bitirmeden önce şu hikâyeyi de anlatayım:

Büyük bir gün'lük gazetenin yazarı sizinle konuşacak dediler Randevu saatinde otelin salonuna indim, orada Evropa *yayınevi direktörlerinden* bayan Carrig Sara ile altmışlık, zayıf bir kadın oturuyordu, bir de ressam gelmişti beraberlerinde, biz konuşurken resimlerimizi yapacaktı. Bu röportajcı hanım, Türkiye üstüne hemen hemen hiç bir şey bilmiyordu ve bu yüzden de çok genel sorularla işe başladı: «Türk edebiyatında ne gibi akımlar var?» ya da «Türk edebiyatı nereye gidiyor?» gibi... Soruların cevapları da soğuk olunca kadın büsbütün sıkıldı, daha garip sorulara geçti. *sözgelişi:*

— Türkiye'de hareminiz var mı? diye sordu.

— Benim yok, kimsenin de yok, Türkiye'de harem çoktan kalktı.

Kadın biraz düşündü:

— Türkiye'de bir kahvede, bir lokalde *benimle konuştuğumuz gibi rahat konuşabilir misiniz?* dedi.

— Nasıl yâni?

— Polisten korkmaz mısınız?

Böyle saçma sapan bir iki şey daha konuştuktan sonra, eskiden aristokrat olduğu söylenen bu acaip kadın kalktı gitti. Onu uğurlarken yanlışlıkla ayağına basmışım, ona da sinirlendi. Ben de Bayan Carrig Sara'ya, ne yazarsa yazsın, bu kadının yazdıklarının çıkmasını istemediğimi söyledim. Bu konuşmadan bende kalan izlenim şudur: Bizi çok, ama çok az tanıyorlar. Özellikle halk demokrasisi ülkelerinde uzun yıllar süren temassızlıktan ötürü yurdumuz üstüne az ve yanlış bilgi vardır. Sosyalist ülkelerle temastan çekinilmesini anlamam, bu yüzden zararlı çıktığımızı ise gördüm.

«BRE DILBER AMAN...»

Bizim sevimli Polgar Judith ile, Macar Kültür Münasebetleri Enstitüsünün bize ayırdığı arabaya atlıyarak Tuna boyundan Estergon yoluna düştük. Sevdiğim en güzel türkülerden biri olan

Estergon kalesi
Bre dilber aman
Subaşı durak
Kemirir bağrımı
Bir sinsi firak

türküsünü, daha yolda iken mihmandarımıza anlatmağa çalışıyordum. Bu türküyü *Macarlar bilmiyorlar, elbette bilmezler* ama yollasak, tanıtsak hoşlarına da giderdi belki. Ancak Peşte Elçimiz sayın Nedim Evciner'den dinlediğime göre, Adnan Saygun oraya geldiğinde açılmış bu konu, ama Saygun, tek sesli olması dolayısiyle bu türkünün Macarları sarmıyacağını söylemiş. *Oysa bizim Kadıköy'deki evde türkü* meraklısı arkadaşlarla beraber bulunduğu bir gece, Macar elçiliği memuru arından Bay Andras Ilyes'in «Estesgon kalesi»ni dinlerken gözleri yaşarmıştı. Yol arkadaşımız Polgar Judith ise o gün, benim bir şiirimin Türkçesini ezberlemeye çalışıyordu. Yontucu Tiborların evinde iken, Bay Tibor. Türk şiir antolojisindeki şiirlerimi açmış, bunlardan bir ikisini bir de benim ağzımdan dinlemek istediğini söylemişti. Onlara orada okuduğum şiirlerden biri Hiroşima adlı şiirimdi ve Bayan Polgar Judith'i sarmıştı. Elindeki kâğıttan, vurgulara adamakıllı basarak okuyor otomobilde.

Büyük babam, babam, ben...

«Bam» lar kulağımın dibinde patlıyor, bereket dört dize yazmışım diyorum içimden, biter bitmez Judith baştan alıyor,

— Babam...

— Hayır, büyük babam...

— Büyük babam, babam, ben... Küçük oğlan, kız damat...

Bir şey değil aileden soğukluk gelecek. Ne yapayım, Estergon türküsünü söylüyorum kendi kendime Tuna da habire akıyor yanı başımızdan «Akma Tuna akma bre şahin aman!» Nedense başka Tuna türkülerinde de Tuna'ya hep «dur!» denir, akması istenmez onun, Sabahattin Eyüboğlu farkına varmıştı Oysa Tuna akıyor, hiç bir türkü durduramamış onu

Yolumuzda belli başlı üç yer var: Szentendre, Visegrad (Vişegrad okunur), Esztergom (Biz Estergon diyoruz). Bunlardan ilki, yüz, yüzelli yıldır çok az değişmiş, *evler* barok ve rokoko üslûbunda olan küçük ve şirin bir kasabadır Sanatçıların, özellikle ressamların düşkün oldukları bir yer. Daha Romalıların gününde oturma yeri imiş, kazılar yapılıyor. Ondan sonra Tuna'nın hemen kıyıcığında Visegrad'a geliyoruz. Eski kalesi, kral sarayı ile Visegrad ve genel olarak bu bölge ortaçağı canlandırır gözlerde, Macar kralları yüzyıllarca burada oturmuşlardı. 1308 de kral Charles Robert'in yaptırdığı, arkasından kral Sigsmund'un genişlettiği ve son biçimini kral Matthias'ın (1458 - 1490) zamanında alan bu saray, yıkıntıdan yok olmak üzere iken kurtarılmış ve yeniden kurulmuştur. Sarayın en parlak günleri elbette kral Matthias'ın günleridir. İkinci Mehmed'in İstanbul'u aldığı ve orada bir *yeni çağ bilim ve sanat merkezi kurmağa* çalıştığı yıllarda, bu sarayda bir takım İtalyan sanatçıları ve humanistleri Rönesans kültürünü geliştiriyorlar ve Macaristan'a yayıyorlardı. Kral Matthias'ın karısı Beatrice, Napoli kralının kızıydı. Bir Estergon kardinalinin yazdığına göre, üç yüz elli *odası varmış sarayın (bugünkü durumu* ile tahmin edilemez), biri beyaz, biri kırmızı mermerden olan iki çeşmesinden, törenlerde şarap akarmış... Visegrad, Tuna ile tepeler arasına sıkışmıştır. Tepede Solomon kalesi var.

Visegrad'dan bir çeyrek sonra Estergon'a vardık. Burası İmparator Charlemagne'ın batı kalesiydi ve o zamanlar, Lâtince Strigonium'dan bozma Oster Ringum *diye anılırdı; Estergon oradan gelme.* Dokuzuncu yüzyılda Macarlar Urallardan geldiklerinde, ucbeyi Arpad'ın konağı oluyor burası. Ben hemen Estergon kalesini aramağa başladım. Geçen yüzyılın ilk yarısında yapılmış olan büyük ve tatsız katedral bütün görünüşü kapıyordu. Oysa burada ünlü kaleden başka. Roma, ortaçağ Macar ve Türk kalıntıları vardı. On ikinci yüzyıldan kalma gotik üslûbunda bir saray, kral Bela'nın sarayı. Uzuun yıllar toprak altında unutulmuş olan bu sarayın dar merdivenlerinden çıkıp bir kalenin ağzına geldik ve orada başka bir merdivenden akan gezicilerin hücumuna uğradığımız için sıkıştık kaldık. Boyuna geçiyorlar, geçiyorlar. «Arpad'ın ordusu..» dedim Judith'in kulağına. Sonra oradan *kaleye*, ünlü *Estergon kalesine geçtik* ve bütün şehri, Tuna ile birlikte yukardan görüyorduk; bunlardan sadece biri Türklerden kalma idi, ikinci kata dışardan çıkan bir merdiveni var. Öte yanda, şimdi Hıristiyan müzesi olan kilisenin sarayı ve Tuna... Tuna üzerinde yıkılmış bir köprü.. *Savaşta yıkılmış olan* bu köprüden karşıya, Çekoslovakya'ya geçiliyordu, eskiden. Karşıda fabrika bacaları ile Çekoslovakya...

Büyük katedrali de gezdik, bir papaz vaaz ediyordu, yüzlerce insan doldurmuştu kiliseyi. (Estergon dindarların merkezidir). *Katedralin en ilginç yanı, içinde bir* **onbeşinci yüzyıl Chapel'ini saklamasıdır. Yıkılan bir ortaçağ katedralinden kalmış** bu chapel; kapısından baktık, o küçücük yerde tek başına oturmuş, gözlerini İsa'ya ya da Meryem'e dikmiş, kıpırdamadan bir kadın oturuyordu öyle...

Sonra tepeden indik, önce Türk eserleri müzesini gezdik. İki üç odadan kurulu küçük bir müze bu. Adı: Török Emlekek. «Emlekek» ne demektir diye sordum, «kalıntı» demekmiş. Bence «mülk» ile bir kökten olmalı o sözcük. Müzede bir kaç kilim ve kap kacak gibi bir kaç parça eşya vardı.

Bir kaç ay önce, İstanbul'da çıkan bir *dergi. Yunus Nadi ile Yahya Kemal'in*, Viyana bozgunu konusunda birbirlerine yazdıkları mektupları yayınlamıştı. Yunus Nadi, Viyana bozgununun nedenlerini bir yana atıp «Nasıl olsa geri dönecek değil miydik?» diyordu; Yahya Kemal ise, Viyana'ya gitmenin yanlış olduğunu söylüyor ve «*Biz Estergon'dan ileri gitmemeliydik*» diye cevap veriyordu. Biz de Estergon'dan ileri gitmedik, döndük oradan. Türklerin kaderi buymuş demek. Ayakta durmaktan, dolaşmaktan çok yorulmuştum, ama yorgunluğuma aldırmadan. Çekoslovakya'ya uzatılmış o yıkık köprünün ucuna değin gittim, oradan bir daha baktım Tuna'ya ve karşıya... Sonra otomobilimize döndüm. Sevimli Judith gür sesi ile tekrarlıyor;

— Büyük babam, babam, ben... Küçük oğlan, kız damat... Gelişimiz teker tekerdi... Gidişimiz cümbür cemaat...

Bense İstanbul'u, oğlum İdris'i düşünüyorum, «Kemirir bağrımı bir sinsi firak...»

Dönüşte Visegrad'da yemek yedik. Lokantada ekmeği *garson getirmiyordu, bir* kız sepetin içinde gezdiriyordu. Siz de kaç dilim isterseniz ondan satın alıyordunuz. Yemeklerimiz gelmişti, ama ekmekçi kız ortada yoktu... Yanımızdaki masada yemek yiyen aileden bir kadın, Polgar Judith'e bir şeyler söyliyerek iki dilim ekmek uzattı. Bizim ekmekçi kızı beklemememiz için bu nezaketi gösterdiğini sanmıştım, ama Judith çantasını açıp iki dilim ekmeğin parasını verince durumu anladım, kadın kendilerine fazla gelen o iki dilim ekmeği satıyordu bize. Garipsemeyin, bizim lokantalarımızdaki ve evlerimizdeki ekmek ziyankârlığını düşünün!

Szentendre'e yaklaşırken bir köy pazarında arabamızı durdurttuk. İncik boncuk, çörekler, oyuncaklar satılıyordu bu pazarda... Çoluk çocuk cıvıl cıvıldı. İdris'e bir kılıç aldım o pazardan, Estergon anısı!

DUNAUYVAROS

Peşte'ye döndükten sonra Pecs (Peyç) hazırlığına başladık. Beç ile karıştırmamalı, bilindiği gibi Beç, Viyana'dır. Peyç ise bizim ünlü tarihçimiz Peçevi İbrahim e*fendinin doğduğu yer. Budin'e yazdığı* iki ciltlik tarihinde Kanuni'den Dördüncü Murat devrinin sonuna kadarki olayları anlatan Peçevi'nin büyük babası, Fatih Sultan Mehmed'in silâhtarlığında bulunmuş Kara Davut'tur. Bu bakımdan Peyç, biraz da Nizamettin Nazif'in vatanı sayılır.

Macaristan'a ayak bastığımızdanberi her konuştuğumuz Macar bize Peyç'i görmemizi salık vermişti. Bu yolculuğumuz-

da Polgar Judith artık bizi bıraktı, provaları varmış, Enstitü bu sefer başka bir mihmandar hanımı arkadaş etti bize, Darvaş Gabriella. O da Judith gibi İngilizce biliyor. Yolumuz uzun ve Peyç'e varmadan önce başka ilginç yerleri de göreceğiz, dönüşümüzde ünlü Ballaton gölüne gideceğiz. Sabah erkenden yola koyulduk.

İlk durağımız Dunauyvaroş. 1950 den önce basılmış olan Macaristan haritalarında böyle bir ada rastlanmaz. Çünkü Dunauyvaroş, yeni kurulmuş bir sosyalist şehirdir. İlk beş yıllık plânın en büyük demir-çelik endüstri merkezi. Büyük, modern yapılar, ağaçlı caddeler, yeşillikler, bahçeler, oyun yerleri arasında birbirlerini kesen sokaklar, mağazalar, lokantalar, evler, okullar, sinemalar, müze, hastahane... her şeyi, her şeyi olan yepyeni bir işçi şehri burası. Gerçi kuzey Macaristan'da demir-çelik endüstrisi merkezi vardır; ama buranın, Tuna yolundan yararlanmak ve Comlo kömürlerine yakın olmak bakımından bir çok kolaylıkları vardır ve bundan ötürü de orta ve güney Macaristan için önemi büyüktür.

Dunauyvaroş'un yapımına, 1950 ilkyazında başlanıyor. Heyecan verici bir hikâye. Önce, kurulacak şehrin bütün ayrıntılarına değin plânlarını hazırlıyacak olan ilk ekipler geliyor bu boş araziye ve başlarını sokacak ilk evleri, dükkânları, bir sinema, bir kütüphane, bir tiyatro ve hastahane yapıyorlar. Sonra yapı araçları ve gereçleri, uzaktan ve yakından büyük bir işçi kütlesi akını başlıyor. Mühendisler, köylüler, genç işçiler... Yeni kuşak Macar şiirinin [illegible] ozanlarından Gyula Illyes, bu coşkunca çalışmayı anlatan şiirinde, doğayı Gulliver'e benzetir, karıncalar onu tuzağa düşürüyorlar. Dunauyvaroş'daki bu yapı hamarathğı sırasında, bir bronz çağı oturma yeri de çıkıyor ortaya toprak altından. Çalışma gece gündüz, ara vermeden sürüyor ve böylece ilk sosyalist şehir, yepyeni görünüşü ve en modern kuruluşları ile boy gösteriyor. Dunauyvaroş kültür sarayının sahnesinde temsiller vermek üzere ulusal tiyatro, komedya tiyatrosu, taşra kumpanyaları birbiri ardına geliyorlar... Şehir, fabrika dumanlarından ve kokularından rahatsız olunmıyacak bir yere yapılmıştır ve bütün apartımanlar bir merkezden ısıtılır, evlerde her zaman sıcak su bulunur. Yazın açık hava tiyatrosunda temsiller verilir, spor alanlarında ve parklarda eğlenilir. Bela Bartok'un adını taşıyan sokakta konserler vardır. Dunauyvaroş, sporda memleket çapında ün yapmıştır, Macaristan'ın en iyi futbolcuları, tenisçileri, yüzücüleri (yüzme havuzu var şehrin), basketbolcuları oradan çıkmaktadır.

PECS (PEYÇ)

Ovdükleri kadar varmış, Peyç insanı hemen saran, kendini sevdiren bir şehir. Yüzünüze Akdeniz havası ve iklimi çarpıyor orda. İlkyaz, bütün Macaristan'da önce buraya gelir. Şehrin orta alanında Türklerin yaptıkları bir cami hemen göze çarpıyor. Peyç, Macaristan'ın en eski şehridir. Peyçliler bununla övünürler ve şehirlerinin Peşte'den üstün olduğunu söylerler size. İlk Macar kralı Stephan, onuncu yüzyıl sonunda büyük bir katedral yaptırmış. İlk Macar Üniversitesi burada 1367 de kuruluyor. Bu üniversite, Bologna, Paris, Prag, Cracow ve Viyana üniversitelerinden sonra Avrupa'nın en eski üniversitesi. 1526 da Mohaç savaşından sonra Türkler alıyor Peyç'i ve St. Bartholomew kilisesinin taşlarını kullanarak orta yere bir cami yapıyorlar. Kasım Ağa camisidir bu, şimdi Katolik kilisesi olarak kullanılmaktadır, tepesindeki ayın üstüne haç kondurulmuş, o kadar. Bundan başka on altıncı yüzyılda yapılmış Yakovalı Hasan camisi ve İdris Baba türbesi var ki, bunlar bugün müzedir. Yakovalı Hasan camisinde Türk hükümetinin armağan ettiği rahleler ve Kuranlar gördük. İdris Baba, Osmanlı komutanlarının sefere çıkmadan önce danıştıkları bir bilici imiş, orada yatıyor.

Ünlü Peyç katedralinin yapımına kral Birinci Stephan zamanında başlanmış, sonra katmalarla büyümüş yapı, on altıncı yüzyılda tamamlanmış. Hemen yanında dördüncü yüzyıldan kalma bir yeraltı chapeli bulunmuş, ki duvar süslemeleri ve mezarları ile bilginlerin büyük ilgisini çekmektedir. Katedralin alana bakan yüzünde duvar diplerinde, taşların üstüne kızlar, oğlanlar oturmuşlardı, kimi kitap okuyor, kimi düşünüyor, kimi uyukluyor. Sessiz bir yer bu Peyç, her şey, her şey insana huzur veriyor. Tarih içinde yaşadığınızı duyuran az bulunur şehirlerden biri. Katedralin önünüdeki ağaçlık yoldan aşağı inerken, ağaçlardan birinin altında bir kuş yavrusunun çırpındığını gördük, okulundan çıkmış bir öğrenci, bu kuş yavrusunu aldı, koynuna sokup götürdü.

Yazarlar Birliği'ne gittik, orada Peyçli ozanlar ve yazarlarla tanıştık, konuştuk. Hepsi de böyle bir tarih şehrinde yaşadıklarının bilincini taşıyan kimselerdi. İçlerinden biri uzun uzun Evliya Çelebi'den söz açtı bize, onun Peyç için «Yeryüzündeki cennet» diye yazdığını söyledi. Papanın bir temsilcisi de Visegrad için, Kral Matthias'ın Visegrad'ı için aynı şeyi yazmıştır. Demek Macaristan'da iki eski cennet var. Macar işçileri, bunlara Dunauyvaroş ve Uranyum şehri gibi yeni cennetler katmağa çalışıyorlar.

Yazarlar Birliği üyeleriyle, edebiyat ve sanat sorunları, kitap baskı ve yayımı üzerinde konuştuk. Benim merak ettiğim şuydu: Dergi ve kitap yayımı devletin yönetiminde olduğuna göre, iyi ve kötü yazarı, iyi ve kötü ozanı birbirinden ayıracak ölçüyü kim, nasıl koyabiliyordu? Konuşma gene halkın beğenisine, halkın seçmesine dayandı. Ama halkı, eski, günü geçmiş, çağdışı kalmış beğenisi ile avutan, onu böylece zayıf yerinden yakalayan yazar ve ozan ne oluyordu? Peyçli yazarlar bu konuda kesin konuşmaktan sakındılar. Çünkü halkın beğenisine saygı, hem bir takım yeni araştırmaları önliyebilir, hem de halkın nabzına göre şerbet veren bir takım yazarların hak etmedikleri ünü ve rahatı elde etmeleri sonucunu doğurabilirdi. Başka bir deyişle bu saygı, saygısızlık biçimine girebilir ve halkın beğenisini olduğu yerde bıraktırabilirdi. Peyçli meslekdaşlar bunun böyle olabileceğini söylediler. Ben, geçen sayıda çıkmış olan yazımda da anlattığım gibi, bu konuyu sadece halk demokrasilerindeki edebiyat sanat sorunu olarak tartışmıyor, bizim kendi aramızdaki tartışmalara yardımcı olur umudu ve niyeti ile ele alıyordum. Toplum için, sosyalizm için yararlı edebiyat ve sanatın hangisi olduğunu kim söyliyecekti? Dönüşümüzde, Peşte'de Yazarlar Birliği üyeleriyle ayptığımız toplantıda da açıldı bu konu, bizim sosyalist bir ülke olmadığımız halde onların fikir ve sanat macerlarını yaşadığımızı söyledim kendilerine, yalnız bizim değil, bütün dünyanın... Edebiyatın, sanatın evrenselliği de bunu gerektiriyordu. İşte bu evrensellikti beni bu konuşmalara götüren, konuya sahip çıkaran, yoksa dışardan gazel okumak hevesi değil. Peyçli yazarları da, Peyçliler gibi düşünceli buldum bu konuda...

Peyç'de ilk gün gezdiğimiz yerlerden biri de seramik müzesi oldu. Görse bayılırdı Füreya. Bu müzeyi kuran Zsolnay Vilmos, bir Macar soylusu ve zenginidir, 1829-1900 yılları arasında yaşamış, hayatının uzun bir parçası boyunca dünyayı gezmiş, gittiği yerlerden seramik toplamış o yerlerin seramik tekniğini ve üslûbunu incelemiş, bunları birer birer yazmış çizmiş bir yana... Sonra Peyç'e dönüyor, büyük evini seramik atelyesi haline getiriyor karısını, kızlarını da çalıştırıyor ve böylece 1852 de bu görülmemiş seramik koleksiyonu çıkıyor ortaya. Peyçliler onu rahmetle anıyorlar, «Evet, derebeyi imiş, ama bu güzel hazineyi bırakarak yurduna iyilik etmiş, başkaları gibi har vurup harman savurarak keyfine bakmamış.» diyorlar. Müzeden çıkarken bizim Gabriella durdu, kapının üzerindeki levhada ne yazılı olduğunu okumağa başladı ve birden çileden çıktı,

— Şikâyet edeceğim Peşte'de, diye söylenmiye başaldı, kim yazdırmış bunu buraya?

Meğer o levhadaki yazıda, Zsolnay Vilmos'un dünyayı gezip burjuva zevkini Peyç'e taşıdığı söyleniyormuş...

Peyç'i gerçekten sevdim, orada daha kalmak, yaşamak isterdim. Sokaklarına, ağaçlarına, sessizliğine, taş kemerli geçitlerden girilen, kapıları tahta oymalı eski yapılarının güzelliğine doyamadım. Şehir Mecsek tepesinin eteğindedir, akşam üstü tepeye çıktık, oradan şehre, güneye, Yugoslavya'ya doğru uzanan yeşil Drava vadisine, biraz ötedeki Uranyum şehrine baktık. Bu tepede turistik otel, dinlenme evleri (her yerde onlar, her yerde), gazinolar yapmışlar. Kalabalıktı.

Kaldığımız otel, şehrin orta alanına bakan Nador oteliydi, sabahleyin erken çıktım otelden, traş olacaktım, bir berber buldum, iki bölümlü dükkânın bir yanı erkek berberi, öteki yanı kadın berberi. İkisi de tıklım tıklım doluydu. Otele döndüğümde eşimle Gabriella kahvaltı sofrasına oturmuşlardı. Orada günlük programımızı konuştuk. Yakındaki Uranyum şehrini görecek, sonra da bir kollektik çiftliğe gidecektik.

URANYUM ŞEHRİ

Dunauyvaroş gibi modern bir işçi şehridir bu, adını da orada yeni bulunmuş olan uranyum madeninden alıyor. Fabrika az aşağıda idi, biz şehrin içinde otomobille dolaşıp bir kahvesinde oturduk, sonra bir lokantasında da yemek yedik. Burada da Dunauyvaroş'ta olduğu gibi çocuk bolluğu, çocuk bolluğu ölçüsünde de düzenli, tertemiz oyun bahçeleri, çocuk yuvaları, okullar, spor alanları... Ama yeni yetişenlerde gene de Peşte've gitmek hevesi baskın çıkıyormuş, orada çalışmak, orada yaşamak... Yoksa edebiyat, sanat daha mı kolay görünüyor?

KOLLEKTİF ÇİFTLİKTE

Göreceğimiz kollektif çiftliğe doğru yola koyulduk. 1951 de 17 kişi ile kurulmuş olan Petöfi kolektif çiftliği bu. Bizi Parti başkanı, çiftlik müdürü ve tarım uzmanı karşıladı. Önce çiftliğin yönetim odasına gittik. Vakit öğleye yaklaşıyordu. Orada yerli malı şarap ve sucuk sundular, çiftliğin nasıl döndüğünü anlattılar. Anlattıkları kısaca şu: Eskiden iki kooperatiften kurulu imiş, şimdi üç kooperatif olmuş çiftlik. 1960 daki büyük gelişmeden sonra köylünün geliri çok artmış. Köylüler, beraberce işledikleri topraktan ayrı olarak, kendi özel bahçelerinde de çalışıyorlar, yetiştirdiklerini satarak gelirlerini arttırıyorlar. Hastalanan olursa, çiftlikten parasını almağa devam ediyor ve devlet hastahanesinde parasız tedavi görüyor. Emeklilik yaşı geldi mi, herkes emekli maaşına bağlanıyor. Altı yaşından ondört yaşına kadar olan çocuklar için sekiz sınıflık ilkokul zorunlu. Bu öğrenimi görmiyen yoktur. Daha fazla okumak, yüksek öğrenim yapmak istiyen çocuklar için çiftlik burs veriyor. Köyün teknik, tarım, hayvan bakımı kursları var. Köylünün yüzde doksanı kendi evinde oturuyor. Bu evler iki üç odalıdır. Her evde televizyon, radyo, çamaşır makinesi, elektrikli fırın. Tabii bütün Macaristan köylerinde elektrik var. Okuma yazma bilmiyen - pek yaşlılar bir yana bırakılırsa - kalmamıştır. Çiftlikte ortaokul, bir teknik okul, bir ekonomik teknik okul var. Köylünün yüzde otuz beşi, daha eğlenceli buldukları için, büyük şehirlere gidiyorlarmış. Ama orada makine kullanmasını öğrenince köylerine dönüp teknik işlerde çalışıyorlarmış... Bir ilkokulda en az beş, en çok on beş öğretmen bulunuyor. Yaşlılar okuma yazma bilmediklerini söylemekten utandıkları için, öğretmenler onları, evlerine giderek gizlice okutuyorlar... İşte çingene sorunu da orada açıldı, «Yerleştiremiyoruz bir türlü» diye dert yanıyorlar, «kaçıp gidiyor çingeneler.»

Köyün evlerini görmiye gittik. İlk gittiğimiz ev çiftlik müdürünün evi idi. Temiz pak bir odaya girdik, bir köy evinin misafir odası olarak gerçekten iyi idi. Oysa ne görelim, orası sofa değil miymiş, asıl buyur ettikleri oda içerde. Burada koltuklar, kanapeler, büyük bir masa, büfe... vardı. Der demez evin şarabı ve sucukları, pastırması, ekmeği getirildi. Saat de öğleye yaklaşıyor, acıkmışız, yiyip içmiye başladık. Gabriella ikide bir elimi tutuyor, «Çok içmeyin!» diyor bana. Kocası içkiden ölmüş çünkü, bir takdimcı imiş. Ama parti başkanı içkici mi içkici, doldurdukça dolduruyor... Bir ara çiftlik müdürünün karısı ile anası bize evlerini gezdirdiler. Yatak odalarının güzelliğine, temizliğine hayran olduk. Orta yerde çok büyük bir karyola, üstünde ipekli örtüler, duvarlarda ayğlı obya resimler, aynalı dolap filnâ.. Ama biz asıl kilerden çıkmak bilmedik. Karı koca boğazımıza fazla mı düşkünüz neyiz... Tavandan takım takım sucuklar, pastırmalar sarkıyordu. Raflarda içleri tatlılar, şerbetler, çeşitli turşular dolu kavanozlar sıralanmıştı. İçeri döndüğümüzde parti başkanı ile çiftlik müdürünü nerde ise kavga eder bulduk. Gabriella dinledi, bize de anlattı. Parti başkanı çiftlik müdürünü göstererek ve biraz da alay ederek:

— Bunun öğretimi ortadır, diyor. Oysa ben kendisine kaç kez söyledim, daha yüksek okullara git diye gitmedi, gitmedi.

Çiftlik müdürünün yüzü kızarıyor sinirden, diyor ki:

— Karışma benim okumama, ben burada işimi eksiksiz yapıyor muyum, yapmıyor muyum? Ona bak! Okuduğum kadarı yeter bana, ben toprakta çalışmaktan hoşlanırım.

Oğlu da okulunu bitirdikten sonra orada kalacakmış. Toprakla uğraşan şehre boş verebiliyor...

Gabriella'nın vakti hatırlatması üzerine kalktık, candan vedalaştık ev sahipleriyle. Ama sokağa çıkar çıkmaz parti başkanı tutturdu, ille başka bir ev daha gezelim.

— Bize çiftlik müdürünün evini gösterdiler dersiniz... diyor.

Kurtuluş yok. Gabriella okluma girdi:

— Israr ediyor, kırmayın, bir eve daha girelim, dedi.

O sırada önünden geçmekte olduğumuz evi gösterdim:

— Buna girelim, dedim.

Bahçeye girdiğimizde evin sahibi domuz ahırında domuzlarla uğraşıyordu. Domuz çok para getirir ve bu gelir köylünün özel kazancıdır. Adam bizi görünce kalktı niçin geldiğimizi anladıktan sonra içeri buyur etti, karısı ile annesi karşıladılar orada. Bundan önceki gibi temiz, eksiksiz, güzel bir ev. Gene şaraplar, sucuklar, pastırmalar, taze ekmek. Parti başkanı doldurdukça dolduruyordu şarabı.

Oradan da çıktık. Artık gideceğiz değil mi? Parti başkanı ille bir ev aha diye diretmiye başlamaz mı?

— O kadar ısrar ediyorsanız, içeri girmiyelim de kapısından bakalım, dedim ben.

— Hayır, diyor, içeri girmeden, şaraplarını içmeden olmaz.

O zaman Gabriella kulağıma:

— Parti başkanı sizi vesile edip bütün gün şarap içmek istiyor, dedi, maksadı evleri göstermek filân değil.

BALLATON GOLU

Zor kurtardık yakamızı, oradan doğru Ballaton gölüne gittik. Ballaton Orta Avrupa'nın en büyük gölüdür. Onu gören bir daha unutamaz deniyor, ki doğrudur. Her mevsimi güzel, ama özellikle yazın kalabalık oluyor. Bütün Macar işçileri, takım takım, gelip orada dinleniyorlar. Göl büyüktür, çevresinde tepeler... Bu tepeler ağaçlarla kaplıdır. Göl kıyısında sık sık köyler, kasabalar, şehirler var. Bunlar turistik otellerle, dinlenme evleriyle, eğlence yerleriyle dolu. Gölde küçük vapurlar, motorlar işliyor. Biz Ballaton kıyısındaki Siofok'a gittik sadece. Çok övdükleri Tihani'yi göremedik. Meşhur fogas balığı işte bu gölden çıkarılır. Beyaz etli, kılçıksız büyük bir balık bu... Peşte lokantalarında çok aranır. Ressamlar Ballaton'u çok sevmişlerdir, orada yerleşip kalan Macar ressamları da var. Ozanlar da bu gölden esinlenerek şiirler yazmışlar, övmüşler onu. Macaristan'ın en çok Macar olan yanları, özellikleri, âdetleri, görünüleri, renkleri Ballaton gölü çevresindedir.

Gelecek yazı:
Sovyet Rusya

Kapitalistler, Vietnam harbinden memnun...

8 Ağustos 1965 tarihli New York Times'de Edwin C. Dale Jr. imzalı ve «Vietnam harbi sanayie iyi geliyor - Kimse harbi sevmiyor, ama çok kişi harbin Amerikan ekonomisine yaradığını kabul ediyor» başlıklarını taşıyan aşağıdaki ibret verici yazı yayınlandı. Yazıya göre, harp, işsizliği azaltmakta imiş..

İşkenceye maruz bırakılan bir Vietnamlı Amerikada işsizliği azaltmaya yarıyor!..

Washington, 7 Ağustos — Vietnam harbini kimse sevmemektedir. Fakat ön planda gelen bazı devlet adamlarına göre, harbin milli savunma giderlerinde zorunlu kıldığı artışlar, Amerikan ekonomisinde zarardan çok çok fayda sağlıyacaktır.

Son iki haftanın hummalı karar alma döneminden sonra bulutu yatışmış ve artan savunma çabasının ekonomik yararları görülmeye başlanmıştır.

1 Haziranda başlayan içinde bulunduğumuz mali yılda, biten mali yıla nazaran savunma harcamalarının 4,5 milyar dolar artması beklenmektedir. Bu miktar, Ocak bütçesinde yapılan tahminlerden 2,3 milyar dolar fazladır.

Daha somut bir şekilde, Hükümetteki iktisatçılar içinde bulunduğumuz mali yılda savunma harcamalarının 50 ilâ 51 milyar dolar bulacağını hesaplamaktadırlar. Geçmiş mali yıl harcamalarıysa 46,2 milyar dolardı. Şimdiki mali yıl için Ocak'ta yapılan savunma gideri tahmini 47,9 milyar doar idi.

Savunma giderlerindeki artış, ileri sürülen bazı büyük rakamlarla *karşılaştırılınca mütevazı bulunabilir*, fakat artış yine de önemlidir.

Savunma harcamalarındaki artış neden iyi bir şey sayılmaktadır? Bunun cevabı, Başkan Johnson'un Ocak'taki Bütçe konuşmasında ifade ettiği yıllık programda ve ekonomik raporda aranmalıdır. Kısaca söylemek gerekirse, Başkanın müşavirleri, yıllık programın kabul edilen miktarlardan daha geniş harcamaları ön görmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Mesela ekonomik rapor, işsizliğin geçen seneki seviyesinin altına indirilmesi hususunda sessiz kalmaktaydı. Bu, programın bu yılki büyük işgücü artışını massedecek kadar ekspansiyonist olmayacağının itirafı anlamına gelmekteydi.

Ayrıca gelecek Ocak'ta yürürlüğe girecek olan Sosyal güvenlik Vergisindeki büyük artışın etkisinden kurtulmaktaydı. Bu sebeple, Hükümetin ön plandaki bazı iktisatçıları, ancak bir kaç ay önce 1965 yılının gelecek ayları ve özellikle 1966 başları için ekonomik bir gerilemeye daha önce de ihtimal vermemekle beraber, endişeden kurtulmuşlardır.

Başkan, iktisat müşavirlerinin *istedikleri tedbirlerin bazılarını* kabul etti. Gider vergilerinde bir azaltma yaptı ve geçmişi de kapsamak üzere Sosyal Güvenlik ödeneklerini arttırdı. Bu tedbirlerin, 1965'in ikinci yarısında ekonomik genişlemeyi devam ettireceği umuluyordu. Fakat genişlemenin, işsizlik oranını azaltacak ölçüde önemli olacağı hususunda şüpheler vardı.

Sonraları başka *bir endişe* daha ortaya çıktı. Bazı yayınlanmamış Hükümet tahminleri, fabrika ve techizat olarak yatırım oranında rekor artışın ülkenin sanayi kapasitesinde yarattığı genişlemenin talebi aşmaya başladığını göstermekteydi.

Bu durumda, makine ve işgücü istihdamını arttırmayı en önemli mesele saymakta devam eden Hükümetteki ve özellikle Ekonomik Müşavirler Konseyindeki yetkililer, Hükümetin ekonomik genişlemeyi biraz daha hızlandırıcı tedbirler alması gerektiğini ileri sürmekteydi.

Şimdi Vietkong'un çabaları sayesinde, ekonomik genişlemeyi hızlandırıcı tedbirler bulunmuştur. Hükümet harcamalarının, bu günden gelecek Hazirana kadar birkaç milyar dolar artması beklenmektedir. Artış, ekonomistlerin deyimi ile, toplam talebi kamçılıyacaktır.

Hükümette, ekonomiyi hızlandırıcı ek bir tedbirin yerinde olup olmadığı hususunda görüş birliği yoktur. Meselâ Federal Reserve Board yetkilileri, ekonominin tam kapasiteye yaklaşması dolayısile yeni bir enflasyon tehdidinin ortaya çıkmasından endişe etmektedir. Fakat iş hayatına giren yeni *işçilerin çok sayıda olması* ve ülkenin her tarafında yeni fabrikaların gelişmesi gibi olayları gözönünde tutan Başkanın ekonomik müşavirleri, ekonomik genişlemeyi ölçülü bir şekilde hızlandırmanın bakır sanayii gibi bir iki alanda dar boğazlar yaratsa da, enflasyonist baskılara yol açmıyacağı sonucuna vardılar.

Kimin haklı olduğunu olaylar gösterecektir. Fakat hiç değilse görünüş, muhtemel fiyat artışlarıyla birlikte devamlı ve güçlü bir genişlemenin gerçekleştirileceği yolundadır. Artık tercih, artan işsizlikle birlikte giden yavaş bir *genişleme ile genişlemeden* vazgeçmek arasında değildir.

Halen öyle görünür ki yüzde 4,5 oranındaki işsizlik miktarı, yerinde saymak yerine yavaş bir azalma göstermekte devam edecektir. Keza, imalat sanayi kapasitesi, ortalama yüzde 88 ilâ 89 oranında veya biraz daha fazla kullanılacağa benzemektedir. Halbuki kapasitenin kullanılmasında azalma beklenmekteydi.

Ekonominin bu sıhhatli manzarası, bir Cumhurbaşkanı Müşavirinin, muhtemelen bir iş adamının veya bir sendika liderinin yüzünde tebessümle uykuya gitmesini sağlıyacaktır.

ABD

Kölelerin isyanı!

Başkan Johnson daha bir kaç yıl önce, zencilerine, yüz yıl önce anayasa ile tanınan oy kullanma hakkının artık gerçekleşebileceğini şu büyük lâflarla açıklıyordu.

«Bugün özgürlüğün zafer günüdür. Kazanılan zaferlerin en büyüklerinden birini elde etmiş bulunuyoruz. İlk zenciler bundan 300 yıl önce elleri kolları zincirle bağlı olarak gelmişti. Bugün bizler, bu zincirleri kesip koparan son adımı atmış bulunuyoruz».

Başkan Johnson zincirleri koparan son adımı aterken, bir polis memurunun ters davranışı, Güneyden New York'a atlayan zenci isyanını, Los Angeles'e sıçrattı. Süngülü Mili Muhafızlar, ümitsizlikten gelen bir şiddetle patlayan zenci ayaklanmasını, kanla bastırmaya yöneldiler. Asayiş kuvvetleri uzlaşmaya yanaşmadılar. Polis Müdürü William Worker, zenci ileri gelenleri ile görüşmeyi, «Kimseyle görüşecek bir şeyim yok, bu çapulcuların lideri, şefi, başkanı olamaz» diyerek redetti. Bu intikamcı tutum içinde, ilk günlerin bilançosu, binlerce mevkuf, yüzlerce yaralı ve 30 civarında ölüdür.

BIZIM TOPRAK AGALARI VE ZENCILER

Amerika'da bu olaylar olurken, bizim toprak ağalarının kurduğu Türkiye Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu, «Komünizmin düşündürdükleri» adlı bir kitap yayınlıyor ve zenci ayaklanmalarını komünistlerin tertiplediğini anlatıyordu. Beyazların polislerinin nasıl bir zenci düşmanlığı ile davrandıklarını göstermek bakımından, bizim toprak ağalarının Amerikancadan tercüme ettirdikleri sayfalar ilgi çekicidir: «Harlem'de komünistler, bir gün nasıl olsa patlayacak olan bir ortamın meydana gelmesini teşvik etmişler ve gerçekleştirmişlerdir. Gösterilerden uzun zaman evvel (polisin zulmü) sloganı altında şiddetli ve devamlı bir kampanyaya girmişlerdir.

Harlem'in kızıl yayınları, (*sömürgeci kafalı*, beyaz ırkın hâkimiyet fikri ile sarhoş, üniformalı havduttan başka bir şey olmıyan) polise karşı, silahlı mücadeleye girmek için, zencileri alabildiğine kışkırtmışlardır.»

Kızıla bir İspanyol boğası gibi görmeye alıştırılmış Amerikan polisi için, zencilerin en mâsum insan hakları protestosu bir kızıl tertibidir, her zenci bir komünist zanlısıdır. Bu sebeple polisin davranışı İspanyol boğaları kadar zâlim olmaktadır. Polis, zenci mahallelerinde «insan haklarını koruma» gibi çok insani bir etiket altında casusluk teşekkülleri kurmuştur. Bizim toprak ağaları Federasyonunun yayını, zenci espiyonlarını saf saf anlatmaktadırlar: «Harlemdeki kanlı vak'alardan sonra, insan hakları liderleri, komünist olmıyan *bütün teşekkülleri* toplantıya dâvet etmiş ve Harlem Organizasyonlar Birliğini kurmuştur. Polisle sıkı bir işbirliği yaparak, bütün kışkırtıcıları izole etmek ve izlemek için her türlü gayreti göstermiş ve dağıttıkları binlerce bildiri ve broşürle komünistler tarafından güdümlenen gösterilere, vatandaşların asla karışmamalarını tavsiye etmişlerdir. Böylece gösteriler foslamış ve kışkırtıcılar da kısa zamanda ihbar edilerek tesbit ve tevkif edilmiştir. U.H.U. denen bu teşekkül şimdi bütün kuvvetiyle. Harlem halkına komünistler tarafından şeytani bir surette aşılanmış olsun şuursuz polis zulmü kanaatinin ne kadar bâtıl olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.»

Bu satırlar, Amerikan polisinin *zencilere karşı nasıl bir zulüm makinası* gibi çalıştığının göstermeye yeterlidir. Bunun içindir ki, polisin herhangi bir zenciyi tevkife kalkışması, gençlerin sert tepkilerine yol açmaktadır. Olaylar sırasında yaralanan ünlü zenci komedi artisti Dick Gregory, bu durumu şöyle anlatmaktadır: «Polis üniforması görmek, zenci delikanlıları zıvanadan çıkarıyor. Nasıl ki ihtilal sırasında Amerikalılar, Ingiliz üniforması görünce deliye dönmüşlerse, bu defa da zenciler ayni duyguya kapılıyorlar».

Tabii ki polis düşmanlığı ve polis zulmü, zenci meselesinin yüzeydeki belirtileridir. Aslında zenci dâvası, kapitalist sistemin sonucudur. Kapitalis tarım işletmelerinin, ucuz köle — emeğe büyük ihtiyacı vardı. *Zenciler*, kapitalizmin ucuz köle — emeğini teşkil etmişlerdir. Bugün de kapitalizm, beyazların kabul etmedikleri pis ve ağır işler için ucuz iş gücüne ve ücretlerin yükselmesini önleyecek bir işsiz ordusuna muhtactır. Zenciler bu görevi yerine getirmektedirler. Amerikadaki 4,5 milyon işsizin büyük çoğunluğu zencidir. İşçi tasfiyelerinde, önce zenciler işten çıkarılır. Bu ekonomik ihtiyaç, kapitalizmi «beyaz ırkın üstünlüğü» gibi faşisit bir ideolojiyi, en geniş şekilde yaymaya ve beyazlara benimsetmeye itmiştir. Beyaz işçiler, hâlâ bu faşist ideolojinin etkisi altındadırlar. Kapitalizm, ektiğini biçmektedir.

Zencilerin eşit hak mücadelesi sonucu, Amerikan Kongresinden çıkan son kanunlar, bu durumu ne dereceye kadar değiştirebilecektir? Zira Anayasa eşit hakkı yüz yıl önce tanımıştır, ama bu lâfta kalmıştır, Anayasanın yapamadığını, şimdi Johnson'un kanunları yapacaktır.!

Prof. Ahmet Şükrü Esmer, durumu şöyle anlatmaktadır: «Bundan önceki Medeni Haklar Kanunu zencilere yasak edilen otellere lokantalara, barlara girmek hakkını tanımıştı. Bu defa beyazlara eşit oy kulanma hakkı teminat altına alınıyor. Zencilerin eşit hakları, bir iç savaş sonucunda, yüz yıl önce Anayasa ile tanınmıştı, fakat Güneyli beyazlar, zencileri bu hakları kullanmaktan alıkoymanın yollarını buldular. Beyazların okularına benzer okul binaları yaptırarak, zenci çocuklarını ayrı *okullarda eğittiler, yüksek öğrenim* müesseselerini, otelleri, lokantaları, hatta demiryolu istasyonlarında bekleme salonları ayırdılar. Bu satırları yazan, Tennessee'de, Chattanooga şehrinde, mahkeme salonunda, su musluklarının bile ayrılmış olduğunu görmüştür... Seçim kanunları, eyaletler zencileri oylarını kulanmaktan alıkoyacak çareler bulmuşlardır. Bu tedbir, oy kulanma vergisidir. Fakir olan zenciler, vergi veremiyeceğinden, oy kullanamazlar. Başka bir tedbir de oy kulanmak için okuma yazma testidir. Yani oy kullanacak vatandaş, okuyup yazma *bilmelidir*. Fakat tatbikatta, beyaz derili her kimsenin okuyup yazdığı kabul edilirken, zenciler bir avukatın bile geçemiyeceği Anayasa imtihanlarına tâbi tutulmuşlardır. Neticede zenciler, seçmen kütüklerine kaydedilmemişler ve oylarını kullanamamışlardır»

Johnson'un son kanunu ile bu durum değiştirilmek istenmekte ve hile yolları kapanarak, zencilere oy kullanma hakkı az çok sağlanmaktadır. Uygulamada görülecek çeşitli aksaklıklara rağmen oy zencilerin elinde önemli bir silah olacaktır. Ne var ki zencilerin felâketlerinin gerçek nedenini anlamamaları için her türlü çaba gösterilmektedir. Derdin kökü, zencilerin ekonemik köle yapılması, yani kapitalizmdir. Uyanık kapitalistler, *zenci hareketinin* kapitalizime karşı dönmesini önlemek için, kapitalst ideolojiyle yetiştirilmiş liderleri desteklemektedirler. Malcolm X gibi, zenci kurtuluşunu, kapitalizme karşı bir Üçüncü Dünya dayanışmasında arayan liderler ise öldürülmektedir.

KÜLTÜR ŞENLİKLERİ

Raif Ertem

Ne zaman bir festival sözü edilse bize benzemek için saçlarını kısa kesmiş, bıyık bırakmış bir Alman genci öğrendiği Türkçe kelimeleri sıralar. Bir Japon kızı iki eliyle yüzünün yarısını örtmeye uğraşır. Simsiyah bir Afrikalı dostça esmer esmer gülümser.

TMTF Kültür Şenlikleri 10. yılını tamamladı. Geride 10 yılın alınteri ve dostlukları yatıyor. Tatlı acı hatıralar. Birçoğu silik çizgiler ama hatırlanınca insanın içi burkuluyor. Dostluklar mektuplarda uzayıp gidiyor.

Kimler yok bu anıların içinde. Çeşitli renklerden, çeşitli milletlerden gelmiş hayat dolu gençler. Bunları bir özlem bir araya getiriyor: Yaşamak özlemi. İnsanca yaşamak özlemi. Şu ölümlü dünyada birbirlerine köşe kapmadan, birbirlerinin alınterini çalmadan yaşamak...

İşte şenlikler böyle bir dünya gençliği doğuruyor. Sömürücülerin Vietnam'ı, Kongo'yu, Dominik'i kana buladıkları bugünlerde III. Kültür Şenliği'nin açılışında Komite Başkanı Oktay Arayıcı şöyle sesleniyor:

«Biz ölüme karşıyız, biz zorbalığa karşıyız. Biz savaşa karşıyız. Biz barış istiyoruz. Dünyanın neresinde olursa olsun sıkılan her kurşun dökülen her damla kan, işlenen her cinayet bizde mutlaka yankısını bulmaktadır.»

Dün Kore Harbinin kahramanlıkları ile övündürülen gençlik aynı şeyi söyledi. Bugün aynı şeyi söylüyor. Dileğimiz bu sözlerin bundan sonraki yıllarda da söylenme ihtiyacının duyulmamasıdır.

Birbirini tanıyan bir gençlik yetişiyor. Geride müşterek yaşantısı, dostlukları olan bir gençlik. Bir arap bir İsrailli, bir Alman yan yana dostça yarışıyor. Renkleri bir ayrıcılık yaratmadan bir siyah derili, beyaz, sarı derili beraberce eğleniyor. Bu gençler artık birbirleriyle harp edemez. Bu gençler birbirlerine kurşun sıkamaz. Birbirlerinin doğal kaynaklarını sömürmeye uğraşamaz, alınterlerini çalamaz.

Polonya'nın «Geste Pandomime»i gösteride

Gençlik seminerlerde, konferanslarda da yan yana geliyor. Hattâ burada arzuladığımız dünya barışı daha çok söz konusu oluyor. Ama festivallerin yarattığı yakınlaşmayı, tanımayı sağlıyamıyor. Çünkü festivallerde sanatın yapıcı ruhu başka bir rol oynuyor.

Eski festivallerin birisinde şöyle bir olay geçmişti:

Festival bitişinde Avrupa Devletlerinden bir grubun kafile başkanı yanımıza yaklaştı. «Sizden özür diliyorum» dedi. «Biz Türkiye'ye geldiğimiz zaman konsolosumuz bize» sakın kızlar yalnız gezmesinler, en az iki oğlan bir kız olun» dedi. Biz de festival boyu bu düşüncelerden sıyrılamadık. Ama Türkiye böyle bir ülke değil. İçime dert oldu, söylemeden gidemiyeceğim.»

Bu olay iki kuşağın düşüncelerini iyi ortaya koyuyor. Birisi Türkiye'yi hâlâ sömürge görmek isteyenlerin gözünde Türkiye, diğeri de yeni doğan gençliğin gördüğü Türkiye...

Onun için bu festivallerde oyun değerlendirmek aslında hatalıdır. Festivaller yalnız oyun değildir. Yalnız eğlence de değildir. O her şeyi ile bir bütündür. Bir yaşantıdır. Değerlendirmeyi gruplar üzerinde yapmak gerekir. Bu yaşantıya giren gruplar iyi gruplardır, girmiyen gruplar kötü gruplardır. Hatta salt sanat açısından çok değerli eserler verseler de... Bu durum bazı gruplarda görülüyor. Oyunları çok başarılı olmasına rağmen festival yaşantısına katılmıyorlar. Konsolosluklarına veya yatakhanelerine çekilip yalnız oyun günleri ortaya çıkıyorlar. Onlardan geriye kalan «güzel bir oyun oynamışlardı» sözü olacak. Ama yaşantıya katılan gruplarla dostluklar devam edecek İsrail grubunun festivallerde aranması işte bu yüzdendir.

Böyle tanıdığımız birçok arkadaş özellikle genç Afrika devletlerinin yönetim kadrolarında bulunuyorlar. Karşılaşmalarda ve mektuplaşmalarda daima müşterek anılar tekrarlanıyor; ülkelerinin dostluklarından bahsediliyor. Yarın bütün dünyanın yönetici kadrosu bu gençlik olacaktır.

Sömürmeyi, öldürmeyi ve savaşı istemiyen gençlik. O zaman özlenen dünyada yaşıyacağız.

KARAKISRAK

Geniş burun kanatları titredi diri diri
Alıp verdi tüm geceyi soluğunda şöyle bir
Gerdi yay göğsünü, dolgun sağrısını
Atıldı bir inançla savaşa karakısrak
Yürüdü karanlığın üstüne üstüne.

Yürek de yürek hani karakısrakta, körük,
Tutuşturan o en donmuş kanı damarda
Gücü gücüne denk bir karayağızla
Bırakıp tüm dökülen atları arkalarda
Vardı yelcene önüne vurulacak kalelerin
Sapsarı bir ayva ısırken doruklarda

Ve işte Durgun kale, Törebey'in
Bekçisi yüzyıllardan düzenler düzeninin
Kurulup lök gibi kutsal aptallıklar üstüne
Acı yosun kokusunda her atılımı boğmuş.
Ve yeraltı geçitlerinde o loş bedenlerinin
Sevi, özgürlük, onur prangaya vurulmuş.
Soluması için gelecek kuşaklara
Dağcana, ormancana ve şöyle destanca
Gün geçirmez bu surlarda karakısrak
Kocaman koskocaman damarları açacak,
Ve akşamlar, nar gibi kızaran burçlarından
Kanat dolusu mavi mutluluklar taşıyan
Ak güvercinler uçuracak.

Ve işte Vurgun kale, Çaloğlu'nun
Her taşı bir keseden alınıp oturtulmuş.
Döğüşürken kız kızan düşmanla cephelerde
Çaloğlu düşman kumandanına sofralar kurmuş

Ve canını dişine takmış aç Memetleri
Onlar destan yazarken Çaloğlu içten vurmuş
Sonra da türkülerle uyutup yığınları
Gidiş geliş yolculuklarında cebini doldurmuş
Yansıdı kof görkeminde kalenin tüm utançlar
Baltası tutan kollar, kan kusan insanlar;
Karakısrak gerindi susgun ve güvenli;
En yüksek noktasında bu kalenin bayrak bayrak
Hak ve emek utkusunu, birgün dalgalandıracak

Ve işte Soygun kale Sömürağa'nın
Başağın, kemiğin, samanın çığlığında
İlencinde kopacak yiyememiş ellerin
Yükselir kemik, kan ve kırbaç üstüne;
Harcında su yerine binlerin teri akmış.
Ve iftar sofrasından sonra Sömürağa
Bıyıklarını yağlayıp köstegini parlatarak
Ortasında her akşam çıplak kar oynatmış.
Aç soluklar gölgelendi gözlerinin önünde
Karakısrak duygulandı, buğu buğu, ağlayacak;
Ama hemen bir silkindi, biledi öfkesini
Karakısrak yıkarak soygun kalelerini
Tüm Sömürağaların göbeğini nallayacak.

Tahsin Saraç

BİR ÖZEL SEKTÖR ÇİFTLİĞİ

— Mahmut Sucuoğlu'na açık mektup —

Vehbi Belgil

Üyesi bulunduğunuz İstanbul Ticaret Odası Meclisi Temmuzun ilk haftasında bir gün memurlara açıktan bir ikramiye verilmesi işini görüşürken siz kalkıp: «Bu parayı bizim aleyhimize çalışan memurlara da verecek miyiz?» diye sordunuz. Toprak Mahsulleri Ofisi Umum Müdür eskilerinden ve Transtürk'ün müşavirlerinden birisi de kalkıp bu gibi memurların işlerine son verildiğini bildirdi. Ve siz de müsterih olarak yerinize oturdunuz.

Halbuki suçu, Odanın kanunsuz emirlerine dahi itaat etmekten başka bir şey olmayan bir zavallı memurla uğraşacak yerde, İstanbul piyasasının 40.000 tüccarının temsilcilerinden biri olarak sormanız gereken başka hususlar vardı bu toplantıda.

Tüccar aleyhine çalıştığını iddia ettiğiniz bu memur ne yapmıştı acaba? Ne gibi bir bahane ile Odadan atılmıştı? Ben size haber vereyim: Bu memur tamamen kanunsuz olarak Odadan atılmıştı. Nitekim, adli merciler bu memuru iki defa vazifesi başına iade ettiler. Fakat, bir kamu kurumu olan Odanız yöneticileri bu iade keyfiyetine iki kere karşı gelerek kanunları hiçe saydıklarını gösterdiler.

Ben size, acele olarak sormanız gereken iki ayrı sorudan bahsedeceğim:

Odanız, geçenlerde İstanbul senatör ve milletvekillerini dâvet etti ve onlara özel sektörün dâvâlarını anlattı. Mecliste savunmalarını istedi. 31 dâvetliden sadece 4 tanesi toplantıya katıldı. Oda üyesi olarak da iki kişi vardı.

Dâvetlilere, meseleler bir broşür halinde sunulmuştu. Ama ne broşür... Deli saçması... Nihayet dâvetlilerden birisi bu broşürle hiçbir şeyin yapılamayacağını, meselelerin iyi ifade edilemediğini, broşürün yuvarlak sözlerle dolu olduğunu söyledi. Ve ilâve etti: «Biz bu yuvarlak lâflarla Ankaraya gidersek çok garip duruma düşeriz. Zira, ilgili devlet daireleri çok kuvvetli hazırlanarak, vesikalarla karşımıza çıkıyorlar. Sizin de öyle hazırlanmanız gerekir.»

Tam bir skandal oldu bu. Genel kâtibiniz İsmail Hüsrev Tökin lâllik oldu, ve salondan dışarı attı kendisini.

Yönetim Kurulu başkanınız büyük tüccar Behçet Osmanağaoğlu kızardı, bozardı ve şöyle demek suretile güya işin içinden çıktı:

«Bu broşürde yazılanlar hiç... Bunların asıl tafsilâtlı ve müdellel olanları bizde mahfuz. Buraya kasden kısa yazdık.?»

Bunun üzerine, milletvekili de:

«O halde onları getirse idiniz. Bunlarla iş olmaz.» dedi. Ve toplantı büyük bir skandalle dağıldı.

Oda üyesi olarak dâvet edilenlerden birisi de durmadan:

«Efendim, memlekette servet düşmanlığı var. Evvelâ bununla mücadele edelim.» diye sayıklıyordu. Behçet Osmanagaoğlu bu zavallıyı hemen susturdu. Zavallı adam, zenginlerin paraları ellerinden alınıp ellişer lira ellişer lira fakirlere dağıtılacak sanıyordu.

İşte, bay Mahmut Sucuoğlu, size bol bol soru sormanız gereken bir konu sunuyorum.

31 dâvetliden neden acaba sadece 4 kişi Odanıza şeref verdi? Özel sektöre karşı çok hürmet besledikleri için mi?

Odaya yüzbinlere patlayan müşavirlere, grup müdürlerine, bilmem ne müdürlerine rağmen neden özel sektörün meselelerini söyleyebilecek bir kişi çıkamadı?

Ve neden bu skandalı yapanlar hâlâ re'sikârda? Neden bir soru sormaz, neden bir güven oyu istemezsiniz?

Size, daha da rezalet ikinci bir konudan bahsedeceğim.

Odanız genel kâtip muavini İsmail Özaslan yabancı dillerden hiçbirini bilmez. Dil öğrensin diye iki sene evvel Londraya gönderildi. «Yes», «No» diyecek kadar ingilizce öğrenen bu zat bu sene de Odanın 400.000 lira tutarındaki Müşterek Pazar fonundan Müşterek Pazar incelemeleri yapmak üzere Londra'ya gönderildi.

Nereden başlıyalım? Evvelâ bu bey ingilizce bilmez ki Müşterek Pazar konusunda inceleme yapsın. Bilse bile, Müşterek Pazar için inceleme yapılacak yer Londra değil, Brüksel'dir. Kaldı ki, Özaslan mükemmel ingilizce de bilse Müşterek Pazar incelemesi yapamaz. Zira, Müşterek Pazarda ingilizce değil, Fransızca, Almanca, İtalyanca... gibi diller konuşulur ve yazılır.

Bunun üzerine Odanız Meclis Başkanı, Özaslanın Müşterek Pazar incelemesi için değil de, EFTA için incelemeler yapmak üzere gönderildiğini söyledi. Özaslan Müşterek Pazar ile EFTA'nın ilişkilerini inceleyecekmiş. Bu incelemenin masrafları da dış seyyahatler faslından ödeniyormuş...

Şimdi gene sorularımızı soralım.

Efta ile Müşterek Pazarın ilişkileri üzerinde incelemeler yapacak bir insanın Londraya değil, İsviçrenin Bern şehrine gönderilmesi gerekirdi. Zira EFTA'nın merkezi burasıdır. Ve bunu öğrenen Sırrı Enver Baturun yüzü bir anda kıpkırmızı oldu.

Sonra, bizim nemize gerek EFTA ile Müşterek Pazarın ilişkilerini incelemek? Böyle bir işi bu iki teşekküle mensup devletlerin yapması gerekmez mi? Biz Müşterek Pazara adım attığımıza göre bugün bizim için en hayati mesele Müşterek Pazarla Türkiyenin bugünkü ve gelecekteki ilişkilerini öğrenmek önemlidir. Ve bu konuda bir şey yapılmamıştır henüz...

Kaldı ki, EFTA ile Müşterek Pazarın ilişkilerini incelemek için sadece iyi dil bilmek de kâfi gelmez. Kuvvetli iktisat ve hukuk bilgisinin yanında Müşterek Pazar ve EFTA'nın kurulduğu günden bu güne kadar geçirdikleri safhaların da derin bir şekilde bilinmesi gerekir. İsmail Özaslanın en zayıf tarafı ise maalesef kültürüdür. Kendisi bu işleri katiyen yapamaz. Yapabilirse hodiri meydan.. Ben her şeyden evvel kendisini ingilizce imtihanına çağırıyorum. Hem de şimdi veya 6 ay sonra değil: Daha 2 sene Londrada dil öğrensin, geldikten sonra... Lisan öğrenmek o kadar kolay olsa idi ben her sene bir dil öğrenirdim.

Ve işin en acıklı tarafı şu: Böyle bir göndermenin Oda bütçesine uygun bir tasarruf olup olmadığı yazı ile kendisine sorulan Meclis Başkanı Sırrı Enver Batur gönderme işinin Yönetim Kurulunu ilgilendirdiğini söyleyerek işin içinden çıkmak istedi. Halbuki, dil öğrenmesi için Müşterek Pazar veya Dış Seyyahat fonlarından muvazaa ile adam göndermek Oda bütçesine aykırı bir tasarruftu ve takibat yapmayı gerektirirdi. Bunu da yapacak olan, 5590 sayılı kanunun 17. maddesi (h) fıkrasına göre Meclis Başkanı idi...

İşte işler böyle Mahmut Ağa...

«Fikri Hür, İrfanı Hür, Vicdanı Hür Bir Şair»

Samih Emre

Çok şey anlatamsa bile ömrün son dakikasında söylenmiş şeylerin ayrı bir önemi olmalıdır. Ölümlerinden hemen önce en son ses olarak bazı tanınmış kişilerin neler söylemiş olduklarını bir dergide topluca okuduğumu hatırlıyorum. Elli yıl önce 18/19 Ağustos 1915) hayatı tükenen Tevfik Fikret'in son anlarını Ruşen Eşref şöyle anlatıyor: «Ölümünden bir saat önce karısının elini sıkmış, öpmüş. Artık yıkılıyorum demiş. *Doktorun ziyaretinden* sonra rahat eder gibi olmuş. Eşi ile baldızı baş ucunda, doktor da kitap odasında oturuyormuş. Fikret sağ tarafına yatmış, sakin bir uyku içinde bir iki defa hafif hafif yavrum demiş. İkiyi yirmi geçe kendinden geçmiş.

48 yıllık bir ozan ömrü böyle bitmiş. Kendi evinde, alıştığı yatakta, karısının yanında, kimbilir nasıl bir iç yükümlülüğü ile eşinin elini öperek ve yavrusunu anarak... hemen ertesi sabah, vasiyeti gereğince. törensiz ve nutuksuz, gürültüsüz ve kalabalıksız — Yalnız Aşiyan'da gömülme dileği yerine getirilmeden— Eyüp'teki aile mezarlığına sessizce gömülmüş.

Hakında ne çok ve ne ayrı şeyler söylenmiştir Fikret'in. Bugün bile kısır kafaların henüz sindiremediği bir kaç ileri adımı yüzünden nasıl mahkûm edilmiş, ya da çevresinde yaşayan hayranlar ve öğrenciler yığınınca nasıl yüceltilip değerlendirilmiştir. Şu varki bulunduğu ortamda bu iki taraflı yankıyı yaratmak bile bir güçlü varlığın. kolay uzlaşmaz bir mizacın, satılıp sustu rulmayan bir sesin işaretidir. *Tevfik Fikret: zamanı ile, ömrü* ile, yaptıkları ve söyledikleri ile, protestoları ve haykırışlar ile. susuşlar ve vazgeçişleriyle önemli bir özelliktir. Sanırım daha uzun bir zaman işte bu çeşitli terkibin içinde düşünülecek, kendi özelliklerinin genelliği ile değerlendirilecektir. Bu bütüne kısaca yeniden bakabiliriz

24 Aralık 1867 de İstanbul'da doğar. Iyi şartlar içinde rahat ve nazlı bir çocukluk yaşar. Annesinin ölümü Sultaniye giriş yıllarının (1878) heyecanı arasında kaybolur «Biz çocuktuk seni *defneylediler; — Bivefa kumlara* bîkayt eller.» mısraları bu acının çok sonra hatırlanmış ve başka anılarla birleştirilmiş ifadesidir. Gürbüz ve sıhhatli. terbiyeli ve vakur, temiz giyimli güzel yazılı, her derste çalışkan, her eferine aday, düzenli ve devamlı *örnek bir öğrencilikle okulu birin* ci bitirir. 15 yaşında şiire başlamış. zorunlu bir taklitçilik yolunda ilk derslerini başarmış. Babıâli kalemlerine girmiştir

Ilk jesti, işsiz geçen aylarının birikmiş maaşlarını reddetmekle ortaya çıkar: «İşsizliğin mükâfatı olan bir parayı alamıyacağım, Devlet hazinesine geri verilemezse göçmenlere yardım komisyonuna bağışlanmasını» söyliverek görevinden ayrılırken henüz 22 yaşındadır. İçkisiz, sigarasız, kumarsız, eğlencesiz, şık, zarif, efendi titiz, ahlâklı ve erdemlidir.

1890 da dayı evinde içgüveyi, ertesi yıl Mirsad mecmuasının açtığı Tevhid ve Sitayiş-i Hazret-i Padişah-i konulu şiir yarışmalarında ibrinci daha sonra imtihanla Galatasaray'da ilkokul öğretmenliği Ikinci jesti maaşlardan yapılması düşünülen kesintiye karşı öğretmenlikten istifa olur *Robert Kolejde* beşyüz kuruş aylıkla çalışmağa başlar. 28 yaşında Halûk'a baba ve altıyüz kuruş maaşla Serveti Fünun tahrir ve tashih işlerinin başındadır.

Bu. dümdüz bir hayattır. Büyük felâketleri, büyük imtihanları. *tehlikeli dönemeçleri* ve kuvvetli tutkuları, mücadele heyecanları ve yenilgi göz yaşları yoktur. Ama bu düz çizgi üzerinde —az bulunur olması gereken birkaç gerekli erdemle— Tevfik Fikret çürük ve düşük etrafından ayrılır. Namusludur, dürüstür, çalışkandır. tâviz vermediği bir kaç sağlam yaşama ilkesi. gözü tokluğu, terbiyesi vardır; ciddidir. doğru sözlüdür, kendine ve evine sadık, uğraşına düşkün, saygılı ve ağır başlı, samimi ve onurludur. *Çevresinde yarattığı* ilk etki. şiirinin yeniliği kadar karakter özelliklerinin bu tutarlı toplamıyla olur.

Aşiyan projesi, Rumelihisar yalnızlığı. «SIS» lânetlemesi, «Tanin» düşü, Maarif Nâzırlığını reddederek Galatasaray müdürlüğü. «Şermin» pedagojisi.. etrafından umut kesmiş bir tek ülkücünün, kendindeki kurtuluşu herşeyde görmek istiyen bir tekil bireyin karışık adımlarıdır. Tevfik Fikret toplumcu değil, yazık ki sadece toplumsaldır. Bir cepheye katılmamanın acısını çeken, küçük insanlık kusurlarını büyük ülkelerin coşkusu içinde görmezlikten gelme talihinden yoksun: dünyayı kendi küçük evinin düzeltilmiş dekoru içinde düşünmekle avunan çaresiz ve yaralı bir yalnızdır. «Kimseden ümid-i feyz etmem. dilenmem perr ü bâl —Kendi cevvim, kendi eflkimde kendim tâirim, —İnhina tavk-i esaretten girandır boynuma— Fikri hür. irfan hür, vicdan hür bir şairim.» derken düşündüğü asıl kurtuluş. sanatın ve toplumun özgürlüğü değil kişiliğinin, onurunun, yaşamasının kurtuluşudur Özgür olmayan bir toplum içinde birey tek başına nasıl hür olur? Ya onun özgürlük sandığı şey, büsbütün başka bir özgürlük olamaz mı?» Hak bellediğinin bir yola yalnız gidecek-sin» ahlâk olarak doğru bile olsa toplumdan bir kopuşu, toplum dışı bir yalnızlığı, toplumdan *ayrı bir davranışı gerektirince* ayrı bir davranışı gerektirince aynı derecede doğru mudur? Bunlar ve buna benzeyenler daha önce sorulmuş ve tartışmaya konmuştur. Burada sayın Niyazi Berkes'in günümüzün Türk aydınları üzerindeki gözlem ve yargılarını hatırlıyorum: «Türk aydınını, şiddetli bir kendini eleştirme zorunluğu ile karşılaştıran şey. köklerinin de burjuvazinin gelişiminde olmasından ileri geliyor Batı ekonomisinin etkisi *altında gelişen sınıfın okumuş*larının hazır uygarlık alma özlemleri vardır Bu sınıfın okumuşları geri kalmış halkın geleneksel değerlere sarılma şeklinde kendini gösteren tepkilerini anlıyamazlar ve kalkınmanın batılılaşma dedikleri zoraki bir yolla olacağına *saplanırlar.»* Tevfik Fikret. bir seziş genişliğiyle kendinde bulduğu aydın sorumluluğunun kendini eleştirme gereğini her zaman yaşar huzursuzca. Onu, çağdaşlarının önünde götüren başlıca ilerilik budur. Hiçbir zaman yerinde saymaz, kof inançların bağında hapsolmaz, kendi kuşkularını yaşata yaşata yeniliklere atılır, her adımında kendini tartar «Ey müştak-i nur olna âti-i milletin-Meçhul elektrikçisi. aktar-i Fikretin-Yüklen getir, ne varsa, biraz meskenet fikren.- Bir parça ruhu. benliği, idraki besliyen —Esmâr-ı bünye hizini...» derken sınırsız bir batılılaşmadan medet umar Buradan, «Toprak vatanım, nev'i beşer milletim» düşüncesine âtlar «Şeytan da biziz, cin de. ne şeytan, ne melek var — Dünya dönecek cennete insanla, inandım» gerçeğini bulur. «*Tarih-i Kadim*», bugün bile okullarımızda okunamıyan yasak eserlerdendir. Mehmet Akif'in zavallı saldırısından beri damgalanmış bu özgür düşünce, Tevfik Fikret'in evrensel anlamda çağına en çok yaklaşan. en iyi yakışan aşamasıdır. Dr. Mazhar Os*man Uzman'ın anılarına* bakın: «Berlin'deyiz... Bir toplantıda çok istendiği için Ismail Müştak Sis'i okudu.... Coşkunluklar, alkışlar ölçüsüzdü. Arkadan Ta*rih-i Kadim* istendi. *Ismail Müş*tak onu da okuyorken birdenbire bir ses yükseldi. Biri. «Burası Almanya» dır. Bu eser din ve cemiyet aleyhindedir. Sosyalistlik telkin eden böyle bir manzume, burada okunamaz» diye bağırdı. Bu, Hâristan ve Gülistan müb. dii, Budapeşte şehbenderimiz Ahmet Hikmet Müftüoğlu idi. Ortalıkta «Bu zata ne oluyor kuzum» fısıltısı dolaştı. «Galiba ağevi bir meseleden» diye fiskos oldu. Kimsede neşe kalmamıştı.» (Ahmet Hikmet, Fikret'in enişte kardeşidir.)

«Hayatı div-i hakikatle çarpışan kazanır.
Zafer biraz da hasâr ister.
Koşan cihad-i maâliye şanlı, lâkin ağır,
Mahûf adımlar atar,
Önünde zelzeleler, arkasında zelzeleler.»

Yazık ki eskiyen dili, düşüncelerinin özünü yaymak için kullandığı zayıflamış şiiriyle geride kalan bu devrimci ve ülkücü kişi, —*herşeye rağmen*— eseriyle değil hâlâ kişiliğinin dürüstlük hikâyeleriyle anılmaktadır. Ölümünün ellinci yılında bile iyi hazırlanmış külliyatı basılmamış, ders kitaplarından hatırda kalan mısralariyle tekrarlanarak kuru kalıplar haline getirilmiştir Bir şairin eserinin sadece elli yıl için de unutulması ise —başka nelerle anılırsa anılsın— en büyük talihsizliktir.

Bugünün diliyle
TEVFİK FİKRET

Devrimci büyük ozan Tevfik Fikret'in en önemli şiirlerinden biri olan «Tarih-i Kadim» i A. KADIR yenileştirdi ve ozanın ölümünün ellinci yıldönümü dolayısiyle «Eski Çağlar Tarihi» adıyle kitap halinde yayınladı. Aşağıda okuyacağınız şiir «Eski Çağlar Tarihi» nden bir parçadr.

ESKİ ÇAGLAR TARİHİ

«Tarih-i Kadim»

Gökyüzü, sen söyle,
yüzyıllarca sel gibi akan şu,
— şimdi esrik bir ağzın türküsü,
kuru sesi zindandaki bir adamın,
iç açan bir söz ya da yakan bir söz şimdi,
bir geniş «oh!», bir derin «eyvah!»,
bir yakarış, bir övgü.
Şimdi tüy gibi bir rüzgâr,
şimdi azgın bir kasırga.
Dokunaklı bir yakınma şimdi,
sabredemeyen bir başa kakma,
bir titreme. bir çan sesi.
bir savaş davulunun gümbürtüsü,
için için ağlaması çaresizliğin,
kahrın iyilikbilir kişnemesi.
bir söylev. apaçık. gürül gürül,
şimdi utangaç ve hasta bir yalvarış,
bir rahatlık, bir iç sıkıntısı,
şimdi korkunç bir haykırma —
bütün bu karman çorman gürültü patırtıyla
inleyen boş kubbe. sen söyle!
Sen ki her sesi yankılayansın,
söyle, şu bir sürü boş çabalama içinde,
daha yukarlardaki şu tanrı katına
hangi sesin yankısı varabilmiş ki?
Hangi dua kabul olmuş bugüne dek?
Dinledim seni, göklerin tanrısı,
din ulularından dinledim seni:
«Ne benzeri var. ne noksanı,
canlı ve ölümsüz ve her şeye gücü yeten ve yüce.
Odur veren yiyeceği içeceği,
düşleri gerçek yapan o,
bilen, haberi olan. kahreden ve öç alan,
açık kapalı her şeyi duyan ve anlayan,
el uzatan yoksullara ve çaresizlere,
her zaman her yerde bulunan ve her yeri gören...»
Seni böyle övüp duruyorlar işte.
Oysa senin en üstün özelliğin ne?
«Ortaksız» oluşun değil mi?
Kaç ortağın var şu bataklıkta, bir bak.
Topu ölümsüz ve her şeye gücü yeten ve kahreden.
Ve topu ortaksız ve tek.
Ve topunun buyruğu, yasağı, saltanatı var,
ve topunun yukarlarda bir gökyüzü.
Bütün ordan gelir yüreğe doğan
Topunun güneşi. ayı, yıldızları var,
ve topunun görünmez bir tanrısı.
Topunun adanan bir cenneti var,
ve topunun bir varlığı, bir yokluğu,
ve topunun saygıdeğer bir peygamberi.
Topunun cennetinde körpecik güzel kızlar yaşar.
Ve topunun cehennemine birer lokmadır insancıklar.
Tanrılar ne derse onu yapacak halk,
sabırla ve kahırla olacak iki büklüm.
Ama tanrılar ne derse onu yapacak.

Yenileştiren: A. KADİR

Az Gelişmiş Ülkelerde Kültür ve Sanat Tartışmaları

MİLLİ KÜLTÜR ve DEVRİMCİ KÜLTÜR

«Milli Kültür ve Devrimci Kültür» tartışmasının üçüncü bölümünü sunuyoruz. Gelecek sayıda yayınlıyacağımız «Aydınlar ve Parti» bölümü ile Cezayir'de yapılan bu kültür tartışmasının tamamını okurlarımıza duyurmuş olacağız.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, oturumu Albert - Paul Lentin adlı bir Fransız gazetecisi yönetiyor. Oturuma katılan Cezayirliler: Politika muharriri, yazar ve müzikolog Beşir Hac Ali; Cezayir Millî Tiyatrosu Müdürü Muhammed Budia; Cezayir Ressamlar Birliği'nden Muhammed Hedda (Muhammed Budia ile Muhammed Hedda «KASIM» adlı derginin yazı kurulu üyesidirler); ve 20 yaşında genç bir yazar: Ahmet Azegag.

Çeviren: Fethi Naci

ARAPLAŞTIRMA, FRANSIZ KÜLTÜRÜ, FRANSIZCA ANLATIŞ

A.P. Lentin: [illegible]

Beşir Hac Ali: [illegible] istenmişti. [illegible] yapmamız bu dil [illegible]. Sonra, araplaştırma, [illegible] modern arap dünyasının ede- [illegible] imkânını sağlayacaktır. [illegible] konuşmazsak, yarın, köylülerle sosya- [illegible] nasıl yapabiliriz, yapılması ge- [illegible] nasıl açıklayabiliriz, şu ya da bu [illegible] nasıl yapabiliriz? Arapçanın bir bilim [illegible] söyleyenlerin tersi- [illegible] bilimler için de bir araç [illegible].

A.P. Lentin: [illegible] köylülerle konuşmak [illegible] konuşulan arapça ile konuş- [illegible] şu soruyu soruyorum: Ceza- [illegible] konuşulan arapça ile yazılan [illegible] nasıl ayırmalı, bunları nasıl [illegible]? Öyle sanıyorum ki bu konuda bi- [illegible] bir tiyatro adamı olarak Budia aydınlata- [illegible].

Muhammed Budia: İleri sürdüğünüz bu mesele, [illegible] bizim için bir mesele olmamıştır. Çünkü [illegible] başlangıçtan beri, konuşulan arapçayı seçmiş [illegible]. Sadece sağduyu bile bunu gerektirir, [illegible]. Okuma yazma bilmeyen kitlelere, ister arap- [illegible], ister fransızca, «Size yazılı arapçayı getiriyo- [illegible] tiyatromuzun seviyesine yükselmek si- [illegible], size gitmek tiyatroya düşmez» diyerek [illegible] mümkün değildi. Ayrıca, konuşulan [illegible] yazılan arapça arasındaki farkları da [illegible] etmemek gerekir, bence.

Bana kalırsa üç değil iki kültür alanından, arapça ile fransızcadan söz etmek gerekir. Arapça [illegible] esas kültürel [illegible]. Çünkü [illegible] konuşulan arapça da [illegible] bir düşün- [illegible] durumuna karşılık [illegible] düşünce duru- [illegible] sahip olunca, [illegible] konuşma dili [illegible] fransızcadan [illegible].

A.P. Lentin: [illegible] Cezayir'de Fransız kül- [illegible]?

Muhammed Budia: [illegible] beni bağlayan bazı [illegible]. Ben fransızca konuşurum; yo- [illegible] kültürü ağır basar. Ama inanı- [illegible] Fransız kültüründen mutlak olarak, belli [illegible] gerekir. Ve bunun pek çok [illegible]. Politik sebepleri vardır: Kurtuluşu- [illegible] kadar Fransız kültürü emperyalist çıkarlara, [illegible] çıkarlarına hizmet etmiştir. Sosyal [illegible] de vardır: Cezayir gençliğinin Fransız [illegible] besleneceğine inanan bir bölüğü sa- [illegible] gibi Fransız âdetlerini taklit etmek- [illegible] kültüründen yararlanmaktan farklı [illegible] bu. Neresinden bakarsanız bakın Ceza- [illegible] önemli olan bir Fransız kültürü, bir ba- [illegible] kültürü yoktur. Sadece bir aydınlar çekirdeğine [illegible] bu kültür; Cezayir halkının tümüne de- [illegible]. Bununla birlikte, kendi kültürümüzü ve kendi [illegible], yani arap kültürünü ve arap dilini, yeni- [illegible] bulmamız gerek dediğimiz zaman Paris'te çok [illegible] —dostlarımız arasında bile— bu eğilime karşı çıkıyor ve bize «Her şeye rağmen Fransız kültürü açık bir kültürdür, liberal bir kültürdür ve çoğu fransızca konuşan Cezayirlilerin bu kültürü reddetmeyi düşünmelerini anlamıyoruz» diyor. Fransız düşüncesine ve Fransız kültürüne gerçekten hâkim olan Cezayirlilerin ne kadar az olduğunun farkında bile değiller. O halde yanlış anlaşılmaya bir son vermek gerek. Cezayir, bugün kültür bakımından az gelişmiş bütün ülkeler gibi, yaşamalarında batı kültürlerinin zorunlu olduğu şeklindeki mit'ten kendini kurtarmalıdır.

Ahmet Azegag: Söylediklerinin tümü üzerinde seninle mutabıkım. Ama kültürel bir milliyetçiliğe dönmek istemediğini umarım. 132 yıllık sömürgelikten sonra, Cezayir kültürü, bugünkü arap değerleriyle geçmiş Fransız değerleri arasında bir çeşit bir sentezden başka bir şey olamaz, sanıyorum. Sömürgeciden aldığımız her şey, hattâ kendimize rağmen aldığımız her şey reddedilemez. Fransız dilini kullanmanın Fransız kültüründen olmak demek olmadığını da ekliyeyim. İnsan Fransız olabilir ve Cezayirli duyguları dile getirebilir; tersi de olabilir bunun.

Beşir Hac Ali: Fikirlerimizde açıklık olsun. Cezayir'deki Fransız kültürü ile Cezayir kültüründeki ve özellikle Cezayir edebiyatındaki Fransızca anlatışı birbirine karıştırmak söz konusu değildir.

Muhammed Budia: İyi anlayın beni; ben Fransız diliyle kaleme alınan Cezayir edebiyatını atmak gerekir demedim. Bu bir saçmalık olurdu. Bu edebiyat, bize zorla kabul ettirilen bir dili, kendi kendimizin bilincine varmamızı kolaylaştırmak için kullandı. Bize büyük hizmetleri oldu, daha da olabilir. Benim dediğim şu: Bir kültür bir düşünce durumuyla şartlandırılmıştır ve diyalektik olarak, bu kültür bir düşünce durumunu şartlandırır. Oysa bugüne kadar var olan bütün kültürler bize zorla kabul ettirilmiştir. Yabancı egemene karşı eşit silâhlarla karşı çıkmak üzere Fransız diline gereğince hâkim olabildikleri için bu kültürel ezmeden kurtulabilen birtakım unsurların neler olduklarını söylemek mümkün: bunlar parmakla sayılacak kadar azdır. Cezayirliler Hugo'yu çok iyi benimseyebilmişler ve onu lejyonerlerin suratına çalabilmişlerdir. Fakat ben bugünkü batı kültürünün kendisiyle birlikte burjuva değerlerini de getirmesini tehlikeli bulurum. Neyse ki Cezayir ihtilâlinin zaferiyle bugün politik ve ideolojik bir sevgi iksirini kullanabilme avantajına sahibiz: bu, bize, batı kültürü içinde Fransız kültürü içinde iyi ile kötüyü seçmek imkânını veriyor.

Ahmet Azegag: Yâni sen de Malik Hattat'ın formülüne dönüyorsun: Cezayirli yazarlar için en korkunç sömürgeci Bugeaud değil Molière'dir.

Muhammed Budia: Hayır. Böyle kesip atan formüllerden yana değilim. Fakat bir kişiliksizleştirmeden söz edildiğine göre Molière'in de bizi kişiliksizleştirebileceğini niçin kabul etmemeli?

Ahmet Azegag: Evet, bu mümkün. Ama bu durumda hangi noktaya kadar yeniden kişilik kazanılabilir?

Muhammed Budia: Kendi öz değerlerimizi yeniden kazanınca, yararlı hale getirince yeniden kişilik kazanabiliriz. Yani yetişkinlerin dünyasına ulaşmamız zorunlu seçmeleri yapmamızı mümkün kılacaktır.

Beşir Hac Ali: Kültürün olumlu ve olumsuz görünüşleri arasında birtakım diyalektik bağlar vardır. Eğer Molière ve Fransız edebiyatının öteki bütün «büyükleri» ni Cezayir halkı tanımazsa bunların bizi sömürgeleştirdiklerini nasıl ileri sürebiliriz? Diyelim ki bunlar, birtakım kafaları tamamiyle sömürgeleştirdiler, yabancılaştırdılar. Zaten sömürgecilik sonucu arapça bir edebiyatın olmayışı karşısında fransızca kaleme alınmış bir Cezayir edebiyatının varlığı, bir yabancılaşmayı gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte, olumlu yanları da olan bu olayın yalnız olumsuz yanlarını görmemek gerekir. Bir Saint-Just'ün, ya da bir Robespierre'in yazıları bizim kurtuluş hareketimize yardım etmiştir; Fransız edebiyatının politik olmayan başka yazıları da öyle.. Kendi açısından Cezayir edebiyatı da sömürgeciliğe karşı bir mücadele silâhı olmuştur. Ve bu anlamda Cezayir edebiyatının rolü olumlu olmuştur. Cezayir edebiyatı, bugün de, sosyalizmin kuruluşu için girişilen mücadelede olumlu bir rol oynayabilir.

GÜNLERİN KÖTÜSÜ PAZAR

Adam oturmuş gecekondunun önünde
Sırtını duvara vermiş
—Bilmem ki duvar denir mi
  Taş değil kerpiç değil
  Üç beş eski tahta eski teneke—

Güneşleniyor elleri dizlerinde
Elleri de el değil ki,
Beş dallı birer bitki
Uzuyor boğum boğum
Toprağa doğru parmakları
Bir alışkanlıktan belki

Yüzü bir güz göğü gene
Bir açıyor bir kapıyor
Bozkırda ansıdığı bir yere
Yağmur götüren bulutlar
Uçan bir çift leylek gölgesi ters yöne
Kuru telgraf telleri görüyor
Kupkuru telgraf direkleri

Karısı siliyor süpürüyor içerde
— Yer toprak nesini süpürüyor
  Hem kim gelecek ki, kime—
Bir süpürgesi bulunmuş işte
Bir çamaşır leğeni
Eski kutularda ıtırı fesleğeni
Çamaşır yudu çiçeklere su verdi
Ne etsin başka süpürmesin de

Bir oğulları vardı gitti
Bir oğul erguvan dalları gibi
Bıçkındı mordu pembe
Belçika'da madende güneş görmüyor

Bir kızları vardı gitti
Bir kızları güzel tatlı dilli
Onaltısının eşiğinde
Top toptu sarılı yeşilli
Açmıştı katırtırnakları gibi
Ne komşular soruyor nasıl nerde
Ne onlar biliyor söylüyor

Şu çamurlu incecik yol
Sağında bir akasya solunda bir dut
Kenarında çimenlerin bittiği
Kızı çıksa görünse gelse
—Gelse de nasıl gelirse gelse
  Dudakları boyalı saçı oksijenli—
Kocası ağız açmıyacak yeminli
O dili tutulsun nerdeydin derse

Günlerin kötüsü pazar
Karı koca bir zaman
Divrik'te bir köyden kalkan
İki göçmen kuştular
Uça uça buralara uçtular
Kayıp uçurdukları kuşlar

Necati Cumalı

BİR BANKACI AÇIKLIYOR:

Bankacılığın perde arkası

I. MEVDUAT OYUNLARI

Son beş altı yıldır birçok banka, mevduat sahiplerinin paralarını ödeyemez duruma düşmüştür. Birçok banka tasfiye edilmiştir. Bunların borçlarını Hazine, yani vergi mükellefleri, ödemek *zorunda kalmıştır.*

Sanayi, Muhabank ve Tümsübank'ın birleşmelerinden doğan Birleşik Tasarruf ve Kredi. Raybank önemli miktarda *mevduatla tasfiyeye girmiş.* Ekspres ve Buğday Bankaları da tasfiyeden kurtuluş yolunu Anadolu Bankası adıyla birleşmekte bulmuşlardır. Bir küçük zümrenin kurduğu Doğu Bank, Anadolu Bankası içinde erimeyi istemediğinden tasfiyeyi seçmiştir.

Mevduat sahipleri bu yüzden uğradıkları sıkıntıları iyi bilirler. Durumu sallantıdaki bankalar, hesaplarından para çekmek isteyen kimseleri, bin türlü oyuna başvurarak atlatmaya kalkışmışlardır. Bu bankaların yetkilileri hesap sahibine önce pek yakındaki çekilişte büyük ikramiyenin kendilerine çıkacağını, paralarını çekerlerse bu fırsatı kaçıracaklarını *söylerler. Hesap sahibi,* tatlı lâflara rağmen, «İlle de param» derse, parayı ödeyebilecek durumda bulunmayan banka ile arasında bir pazarlıktır başlar. Banka, hesabın birkaç taksitte ödeneceğini ileri sürer. Müşteri takside razı olsa da, yine parasını alamıyacak *ve icraya başvurmak zorunda* kalacaktır. Banka duruma kendi kaynaklarıyla çare bulamayınca, Maliye Bakanlığı tasfiye kararını alacaktır. Bu, bankada parası bulunanlar için bir sürü üzüntü, aylarca beklemek demektir. Mesele sâdece bu kadarla bitmemekte, *bankanın har vurup harman savurduğu* paraların ödenmesi, 153 Sayılı Kanun ile banka kârlarının bir kısmı tasfiye işlerine ayrılmakla beraber, esas itibariyle vergi mükellefine düşmektedir.

Görülüyor ki bankacılığımız hastadır. Hastalığın ilk göze çarpan nedeni, çok az parayla ve kolayca banka kurulabilmesidir. 7129 Sayılı Bankalar Kanununa göre, *bankalar asgari 5 milyon* lira sermaye ile kurulabilir. Bunun tamamını yatırmak şart değildir. Kanun gereğince, nüfusu 2 milyonun üstünde olan bir ilde, 1 milyon 250 bin lirayla her an banka kurulabilir ve Bakanlar Kurulundan alınacak bir izinle mevduat *kabul olunabilir. Bankalar kendi* paralarıyla değil, halktan topladıkları parayı işleterek yaşarlar. Mümkün olduğu kadar çok mevduat toplamak esastır. Bu sebeple bankalar, câzip reklâm ve ikramiyelerle mevduat toplama yarışına girişirler.

Mevduat yarışında akıl almıyacak usullere başvuran bankalar görülmüştür. *Mevduat için kanuni en yüksek faiz* yüzde 6.5 olduğu halde, yüzde 20 faizle mevduat alan bankalar vardır! Banka kayıtlarında görülmesi mümkün olmıyan mekanizma şöyle işler: Farzedelim ki 100 bin liranız vardır ve bir banka yüzde 20 faizle paraya taliptir. 100 *bin lirayı yatırırsınız, buna karşılık banka* size 120 bin liralık bir hesap cüzdanı verir. Banka parayı kredi olarak kullanacaktır. Kredi açacağı kimseye 100 bin lira verir, ama bunu 120 bin lira olarak kayıtlarına geçirir. 120 bin lira üzerinden de yüzde 10.5 kanuni *faiz ve komisyon alır.* Sâdece yüzde 10.5 faizi hesaba katsak, banka 12.600 lira faiz alacaktır. Krediyi alan ise bir yıl sonra 100 bin lira yerine 120+12.6 = 132.6 bin lira ödemek zorunda kalacaktır. Yani mevduat sahibi yüzde 20 faizle parasını yatırmış, banka ise yüz*de 32.6 faizle kredi açmış olmaktadır.* Bu cins gizli faizlerin yüzde 35—40'ı bulduğu çok görülmektedir.

Ciddi bir iş adamı, yüzde 35—40 faizle kredi alır mı? Bu tip krediler genellikle, piyasanın maceraperest ve batakçı iş adamlarına gitmektedir. Bu kimseler vâdesi gelince borcunu ödememekte, mevduat sahibi ise bankadan parasını istemektedir. Para ödenemediğinden esasen sermayesi az olan banka sıkışmakta ve sonuç tasfiye ile bitmektedir.

Bazı açıkgözler, çok daha karanlık işlere girişmektedirler. Türkiyede toplanan mevduatı iç etmek amacıyla bankalar kurulduğu görülmüştür. Yurt dışına kaçan Yassıadalık D.P. Milletvekillerinden Reşat Akşemsettinoğlu, bu tip bankaların kurucularından biridir. Mekanizma şöyle işler: Kötü niyetli banka kurucuları daha önce, toplayacakları mevduatı aktarabilecekleri gölge firmalar meydana getirirler. Banka kurulduktan sonra, *câzip reklâmlar ve ikramiyelerle* topladıkları mevduatın büyük kısmını yavaş yavaş bu gölge şirketlere kredi diye aktarırlar. Gölge şirketler, aldıkları krediyi tabiî ki ödemezler, hatta hileli iflâsa giderler. Banka, mevduat sahiplerinin parasını ödeyemez, mevduatı ödemek Maliye *Bakanlığına düşer.* Banka kurucuları ise, gölge şirketleri yoluyla halkın sırtından milyonlar vururlar.

Bir başka örnek, küçük şehirlerde kurulmuş bankanın adını âlet *ederek,* büyük bir şehirde yapılan mevduat dolandırıcılığıdır. Bir kaç açıkgöz, küçük şehirdeki bankanın temsil yetkisini ele geçirip büyük şehirlerde bir büro kur*muşlar,* yüksek *faiz* ve çok *ikramiye* vaadi ile sağladıkları mevduatı, yüksek faizle başkalarına devretmişlerdir. Bankanın asıl ortakları el koyunca, mesele, mahkemeye intikal etmiştir.

Başka bir örnek, YÖN'de daha önce yayınladığımız, MAS Turizm Ltd. Şirketinin yüzde 90 hissesini elinde tutan Mehmet Hanoğlu'nun hikâyesidir. Şirket üç yıl gibi kısa bir sürede, bankalardan 18 milyon lira kredi elde etmiştir! Şöyle ki Hanoğlu, bir ithalâtçıdan büyük bir şehrin ismini taşıyan bankaya ait 2.5 milyon liralık hisse senedini, tek kuruş ödemeden uzun vâdeli bono karşılığı satın almıştır. Hanoğlu böylece bankanın en büyük hissedarı haline gelmiştir. En büyük hissedar kılıcının hakkı olarak bankadan 3.5 milyon lira kredi almıştır! Hanoğlu, bu kadarla da yetinmemiş, parasız ele geçirdiği banka hisse senetlerini, asıl işi mâdenlerle uğraşmak olan bir devlet bankasına rehin ederek *oradan da 2.5 milyon lira sağlamıştır!* Ne var ki kamu oyu, bütün bu olup bitenler hakkında hemen hiç bilgi sahibi değildir. Zira, bankacıların Meclis'te hâkim oldukları bir devrede çıkan bir kanun, bankalarda cereyan edebilecek yolsuzlukların basına intikal et*tirilmesini önlemiştir. Devlet* yolsuzlukları açıklanabilir, tenkit edilebilir, ama banka yolsuzlukları edilemez! Bankalar, devletin üstündedir. Bunun içindir ki Raybank ve Kredi Bankasına ait muamelelerin tafsilatından kamu oyu habersiz bırakılmıştır. Diğer bankalar tarafın*dan şahıslara açılan büyük krediler ve* bunlardan mütevellit zararlar halk efkârına duyurulamamıştır. Ama bütün bu yolsuzlukların bedelini vergi mükellefi ödemektedir.

Görülüyor ki, geniş yatırımlara girişmek yüzünden sıkıntıya düşmek gibi az görülen durumların dışında, bankaların tasfiyesi, yöneticilerinin hatalı ve *hileli hareketlerinin* sonucudur.

HARAM FAIZ YEMIYEN HACI!

Bankalar için *en önemli mevduat* kaynağı, tasarruf mevduatıdır. Bankalardaki tüccar ve devlet mevduatı büyük iniş çıkışlar gösterdiği için uygun bir kredi kaynağı değildir. Tasarruf mevduatı ise çok daha az seyyaldir.

1964 yılında 12 milyar 310 milyon lira tutan toplam mevduatın 7 milyar 518 milyonu tasarruf mevduatıdır. Tasarruf mevduatı bankalar arasında şöyle paylaşılmıştır:

T. İş Bankası	2.288.305.000
T.C. Ziraat Bankası	2.009.702.000
Yapı ve Kredi Bankası	818.945.000
Osmanlı Bankası	351.005.000
Akbank T.A.Ş.	321.458.000
T. Emlâk Kredi Bankası	291.289.000
T. Ticaret Bankası A.Ş.	275.565.000
Toplam	6.356.269.000

Geri kalan 1 milyar 161 milyon 777 *bin lira, yedi büyüklerin dışında kalan* 38 banka arasında paylaşılmaktadır. Görüldüğü gibi tek başına İş Bankası, 38 bankanın toplam mevduatının iki katı mevduata sahiptir. Bu 38 banka olmasa da iş hayatı aksamıyacaktır. Esasen mevduat çekmek için mâceralı işlere *girişen ve tasfiye durumuna gelenler,* bu küçük bankalar arasından çıkmaktadır. Bununla beraber, bazan büyük bankaların dahi garip mevduat alma usullerine başvurdukları görülmektedir: Faizi haram belleyen bir Hacı Efendi, 4 milyon lira tutan mevduatını büyük ban*kalarımızdan birinin küçük bir şubesine* getirmiştir. Hacı Efendi, faizsiz kâr sağlamanın yolunu bulmuştur: 4 milyonunu, şube kârına ortak olmak ve kefil olduğu kimselere kredi vermek şartıyla yatıracaktır. Banka, Hacı Efendi ile uzun müzakerelere girişmiş, 4 milyon *mevduatı kaçırmamak için haram faiz* yemeyen Hacı'nın şartlarını kabul etmiştir. En büyük bankalardan birinin dahi Hacı'nın paralarına ilgisiz kalamayışı ve Türkiye çapında teşkilâtından birini Hacı ile ortak çalıştırmaya rıza göstermesi düşündürücüdür... Üstelik bu tip mevduata ihtiyacı olmıyan büyük bir banka bunu yaparsa, ötekilerin neler yapacakları kolaylıkla kestirilir.

Bankaların fazla mevduat toplayabilmesinde güven, ikramiye ve faiz önemli rol oynar. Büyük mevduat sahipleri, daha çok güven ararlar. Faiz bunları ilgilendirebilir. Ufak mevduat sahip*leri ise, ikramiye peşindedirler. Güven* ve faiz üzerinde pek durmazlar. Esasen bankaların çoğu ufak mevduat sahiplerine faiz vermemenin yolunu bulmuşlardır. Mevzuat azami faiz miktarını tesbit etmişse de, asgari faiz için bir şey söylememiştir. Bu sebeple, tasarruf mevduatının açılışında, cüzdana yazılan şartlar arasında «100 lirayı veya 400 lirayı aşmıyan tasarruf mevduatına faiz ödenmez» hükmü konulur. Böylece yıl sonunda tahakkuk ettirilen yüzde 3.5 ilâ 6.5 faiz, ufak hesaplardan esirgenir. 1964 sonunda 400 liradan aşağı hesap sahibi 3 milyon 980 bin kişi vardı ve bunların tasarrufları 278 milyon lirayı *bulmaktaydı. Bankaların böylece, orta*lama yüzde 3.5 faiz hesabıyla 974 bin lira faiz ödemekten kurtulabilecekleri hesaplanır. Ayrıca bu ufak hesapların bir kısmı, sahibi tarafından çekilmiyerek unutulmuş hesaplardır. Teker teker alınırsa çok ufak miktarda olan bu ufak *hesaplar, birlikte büyük yekûn tutarlar.* Bankalar bunları 10 yıl müddetle faizsiz kullanabilirler ve sonra Merkez Bankasına intikal ettirirler. Tasarruf mevduatının, böyle avantajları da vardır.

İKRAMİYE ADLI LOTARYA...

Mevduat yarışında, güvenilir olmanın yanı sıra, ikramiyeler büyük rol oynamaktadır. *Büyük bankalar,* güven verdikleri kadar, büyük ikramiyeler de verebildikleri için daha fazla mevduat çekebilmektedirler.

İkramiye yarışı, bir ara tamamen çığırından çıkmış, «Hiç boş yok» deyimine uygun yüz kızartıcı bir lotaryacı*lık* almış yürümüştür. Yatırılan mevduat karşılığında, daha hesap açılırken, mevduatın miktarına göre, para cüzdanından likör takımına, kitaptan halıya, bilezikten semavere ne çıkarsa bahtına bir dağıtım usulü Türkiye'ye yerleşmek üzereydi. Bu, tamamen Türkiye'ye özgü *bir sistemdir. İleri kapitalist ülkelerde* bankalar, lotarya yoluna gitmemişlerdir. Gerçekten emek karşılığı olmaksızın, para ve mesken edinmek hırsını aşılayan bir sistem, ancak kumar mevzuatına dahil olabilir. Nitekim bazı fıkara ülkelerde, bu cins loterya mağazaları vardır. *Loterya mağazaları, brüt kârının yüzde* 60 ilâ 70'ini devlete verir, bir kısmını da kâr ayırır, kalanını da yalnız talihten medet bekleyen nasipsizlere teselli diye dağıtır. Loterya genellikle devletin tekelindedir ve büyük ve istisnai işlere hasredilir. (Milli piyango gibi). Bu dev*let tekelinin, bankalara* nasıl ve hangi kanunla verildiği belli değildir. Loterya için, bankalar tarafından sarfedilen ilân — reklâm ve sair giderleri, milli servete hiç bir şey katmaksızın toplum zararına *işleyen sefahat* derecesinde bir israftır.

Loterya rezaleti karşısında, Banka Kredilerini Tanzim Komitesi harekete geçmiş, ikramiyelere bir sınır koymuş ve *«bankacılığın vakar ve itibarını zedelemiyecek»* ikramiyeler verilmesini ön görmüştür. Fakat bu sınırlamaya rağmen, lüzumsuz bir loterya yarışı sürüp gitmekte, bankalar bu işe büyük paralar harcamaktadırlar. Büyük bankaların 1964 yılında dağıttıkları ikramiye *miktarları şöyledir:*

T. İş Bankası	11.045.000
T.C. Ziraat Bankası	10.653.000
Yapı Kredi Bankası	5.425.000
Osmanlı Bankası	2.105.000
Akbank	2.239.000
Emlâk Kredi Bankası	1.948.000
Türk Ticaret Bankası	2.235.000
Toplam	*35.650.000*

Mesele yalnız ikramiye ile bitmemektedir. İkramiye haberlerini ve çekilişlerini gazete ve radyo reklâmlarıyla, *çeşitli ilânlarla duyurmak gereklidir.* Meselâ 1964'de 11 milyon lira ikramiye dağıtan İş Bankası, ayrıca 3 milyon 642 bin lirası basın ilânı olmak üzere 8 milyon 969 bin lira harcamıştır. Demek ki yalnız ilk yedi bankanın bu yoldaki yıllık giderleri 60 milyon lirayı aşmak*tadır.*

Ayrıca büyük şehirlerde her köşe başında açılan *lüks şubeler hesaba ka*tılmalıdır. Bankalar, mevduat çekebilme ümidiyle her köşe başında pahalı şubeler açmaktadırlar. Belli bir yerde tek bir şube bütün ihtiyacı karşılayabileceği halde, iş hacmi yüksek yerlere banka şubeleri bir milli israf olarak yığılmaktadır. *Buna karşılık kârlı sayılmıyan bir* çok yerde, banka şubesi açılmaktadır. 636 merkez ve ilçeden 17'sinde hiç banka şubesi yoktur. 395 tanesinde bir, 69 tanesinde iki şube vardır. Şube sayısı bakımından, mevduatta ikinci gelmesine rağmen, Ziraat Bankası 659 şube ile *başta gitmektedir. Mevduat rekorunu* elinde tutan İş Bankası ancak 252 şubeye sahiptir. Yapı Kredi ise 138.

Tatlı kâr getiren köşeleri tutma yarışı, ikramiye adı verilen loterya giderleriyle birleşince, esasen yüksek olan kredi maliyetini iyice yükseltmektedir. Kalkınma Plânı, bu gibi giderleri kısarak kredi maliyetini ucuzlatmayı iste*mekteyse de, öngörülen tedbir kâğıt* üzerinde kalmıştır. Mevduat toplama yolunda yapılan israflar ve yukarıda sıraladığımız çeşitli yolsuzluklar sürüp gitmektedir. Bankalar üzerinde tam bir kamu kontrolu kuruluncaya kadar, bu israf ve yolsuzluklar sürüp gidecektir.

GELECEK YAZI

ÜÇ MILYAR KREDİ NASIL BATTI